GEMEENTE WESTERWOLDE



Programmabegroting 2027

Foto: Metha Elkens

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave **2**

Aan de raad 3
Leeswijzer 4
1. Financiële positie **5**

Beschikbaar stellen investeringskredieten 2027 10
Door de raad te autoriseren begrotingsbedragen 2027-2030 11
2. Programmaplan **13**

2.1 Programma 1 Gezond en gelukkig in Westerwolde 13
2.2 Programma 2 Kansen om te groeien in Westerwolde 25
2.3 Programma 3 Mooi Wonen in Westerwolde 32
2.4 Programma 4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde 38
2.5 Programma 5 Groen en duurzaam Westerwolde 43
2.6 Programma 6 Asiel in Westerwolde 47
2.7 Programma 7 Onderwijs in Westerwolde 50
2.8 Programma 8 Organisatie & Bestuur 55
2.9 Overhead 63
2.10 Algemene dekkingsmiddelen 66
2.11 Totaal overzicht lasten en baten van de programma's 73
2.12 Mutaties in reserves 75
2.13 Vennootschapsbelasting 78
3. Paragrafen **79**

3.1 Lokale heffingen 79
3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 87
3.3 Financiering 95
3.4 Onderhoud Kapitaalgoederen 98
3.5 Bedrijfsvoering Westerwolde 105
3.6 Wet open overheid 111
3.7 Verbonden partijen 113
3.8 Grondbeleid 120
Bijlagen **123**

A. Staat van reserves en voorzieningen 123
B. Lasten en baten per programma per taakveld 126
C. Incidentele lasten en baten 130
D. Berekening EMU-saldo en geprognotiseerde balans 133
E. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves 135

Aan de raad

Voor u ligt de programmabegroting 2027 van de gemeente Westerwolde. Met deze begroting geven wij invulling aan onze verantwoordelijkheid om de gemeentelijke ambities, opgaven en financiële kaders voor de komende jaren op een transparante en evenwichtige wijze aan uw raad voor te leggen. In een tijd waarin gemeenten worden geconfronteerd met grote maatschappelijke uitdagingen, financiële onzekerheden en toenemende verwachtingen van inwoners, organisaties en ondernemers, blijft het van belang om realistische keuzes te maken en tegelijkertijd te blijven investeren in de ontwikkeling van onze gemeente.

Deze programmabegroting is opgesteld op basis van de eerder door uw raad vastgestelde kadernota. Bij het opstellen van die kadernota is bewust terughoudendheid betracht ten aanzien van nieuwe beleidsambities. Gezien de gemeenteraadsverkiezingen en de daaropvolgende vorming van een nieuw college was het niet passend om vooruitlopend op de nieuwe bestuursperiode vergaande keuzes vast te leggen. Om die reden kende de kadernota vooral een financieel en beleidsmatig continu karakter.

Inmiddels is een nieuw college aangetreden en is een nieuw collegeprogramma opgesteld. Dit collegeprogramma wordt gelijktijdig met de programmabegroting aan uw raad voorgelegd. Daarmee krijgt uw raad niet alleen inzicht in de financiële kaders voor de komende jaren, maar ook in de ambities en beleidsvoornemens waarmee het nieuwe college richting wil geven aan deze bestuursperiode. Hoewel deze ambities nog niet volledig zichtbaar zijn in de structuur en opbouw van de onderliggende programmabegroting, zijn zij hierin wel financieel verwerkt. Hierdoor kunnen inhoudelijke ambities en financiële consequenties in samenhang worden beoordeeld.

Wij geven in deze begroting uitvoering aan een aantal belangrijke beleidsvoornemens en ontwikkelingen. Zo zetten wij in op de uitvoering van de Sociale Agenda, met aandacht voor leefbaarheid, dorpsondersteuning en sportcoaches. Wij werken verder aan de uitvoering van de Woonvisie, gericht op groei van het aantal woningen en inwoners. Hiervoor stellen wij aanvullende capaciteit beschikbaar om de opgaven voortvarend ter hand te nemen. Daarnaast geven wij uitvoering aan de Regio Deal 2.0, versterken wij het gebiedsgericht werken en zetten wij in op de economische kansen die voortvloeien uit Nij Begun. Ook werken wij verder aan het centrumplan voor Ter Apel en investeren wij in een nieuwe gemeentewerf.

Voor de langere termijn zijn in het Meerjarig Investeringsprogramma belangrijke investeringen opgenomen, waaronder investeringen in het gemeentehuis, de onderwijshuisvesting en de gemeentelijke bruggen. In deze begroting zijn de globale kapitaallasten hiervan inzichtelijk gemaakt. De concrete plannen worden de komende jaren verder uitgewerkt en op afzonderlijke momenten aan uw raad ter besluitvorming voorgelegd. Om toekomstige investeringen mogelijk te maken is vanaf 2030 structureel € 1,1 miljoen gereserveerd voor toekomstige kapitaallasten.

Deze begroting laat zien dat wij, ondanks de financiële druk die op gemeenten afkomt, blijven investeren in de toekomst van Westerwolde. Daarbij zoeken wij voortdurend naar een evenwicht tussen financiële verantwoordelijkheid, het behoud van voorzieningen en het realiseren van onze ambities. Wij zien uit naar de samenwerking met uw raad om in deze raadsperiode gezamenlijk verdere stappen te zetten voor onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties

Sellingen, 13 oktober 2026,

College van Burgemeester & Wethouders

Leeswijzer

Voorliggende begroting 2027 laat zien wat de gemeente het komende jaar gaat doen. Samen met het reguliere werk is dit financieel vertaald. Op basis van de huidige financiële positie van Westerwolde en de informatie uit de meicirculaire 2026, wordt een doorkijk gegeven naar de jaren 2028, 2029 en 2030.

In hoofdstuk 1 wordt onze financiële positie toegelicht. Daarbij wordt nader ingegaan op de begrotingsuitkomst en de meerjarenraming. Ook wordt aandacht besteed aan de reservepositie en het meerjareninvesteringsplan.

Hoofdstuk 2 is het programmaplan. Hier zijn de acht programma's en de daarin verwoorde ambities en doelstellingen die zijn ontleend aan het collegeprogramma te vinden. Vanuit dit collegeprogramma is de kadernota 2027 opgesteld die als basis heeft gediend voor deze programmabegroting.

In hoofdstuk 3 zijn de inhoudelijke programma's aangevuld met (verplichte) paragrafen. Onderwerpen die versnipperd worden in de begroting, worden gebundeld en transparant weergegeven met de eventuele risico's en de daarvoor genomen maatregelen.

Nota Bene: De financiële consequenties van de inspanningen uit het nieuwe collegeprogramma zijn verwerkt in deze begroting. Hiermee zijn de benodigde middelen voor de uitvoering van de voorgenomen ambities financieel vertaald. De inhoudelijke en tekstuele uitwerking van alle ambities is echter nog niet volledig in deze begroting opgenomen. De volledige tekstuele verwerking van het nieuwe collegeprogramma wordt opgenomen in de kadernota 2028 en begroting 2028-2031, zodat de financiële en inhoudelijke kaders dan volledig met elkaar in overeenstemming zijn.

1. Financiële positie

Inleiding

Onze ambitie is om een reëel sluitende begroting aan te bieden en een gezonde financiële positie te behouden. Daarnaast willen wij binnen de financiële kaders invulling geven aan de realisatie van het collegeprogramma.

Uitgangspunten begroting

- De begroting is gebaseerd op de uitgangspunten van de Kadernota 2027;
- De inkomsten van het gemeentefonds zijn gebaseerd op de meicirculaire 2026, een uitgebreide toelichting is opgenomen onder de Algemene dekkingsmiddelen.
- Er is rekening gehouden met een loonstijging conform CAO gemeenten;
- Voor goederen en diensten is uitgegaan van reële prijzen;
  De ramingen zijn gebaseerd op het prijsniveau 2026. Waar reëel te verwachten zijn deze geïndexeerd naar 2027;
- De inflatiecorrectie van 3% betreft een algemeen begrotingsuitgangspunt. De uiteindelijke tariefstelling wordt bepaald door de werkelijke kostenontwikkeling en de benodigde opbrengst. Hierdoor kan de tariefstijging afwijken van de gehanteerde inflatiecorrectie.

De meerjarenraming geeft een beeld van de financiële positie van de gemeente, op korte en middellange termijn. Dit beeld is van belang, omdat onder meer de algemene uitkering in een meerjarig kader is geplaatst. Door hiermee rekening te houden kan de meerjarenraming uitwijzen of de doelstelling van een sluitende begroting op termijn wordt gerealiseerd.

Uitgangspunten meerjarenramingen:
- Voortzetting van bestaand beleid;
- Basis is de begroting 2027;
- Een constant inwoneraantal (heeft bij meicirculaire 2026 forse bijstelling ondergaan);
- Actuele stand van de reserves en voorzieningen (met bekende mutaties is rekening gehouden);
- Vrijkomende kapitaallasten, waarbij is uitgegaan van een gelijkblijvend rentepercentage;
- Noodzakelijke vervangingsinvesteringen binnen de begroting;
- Constante prijzen voor de meerjarenprognose van de algemene uitkering.

Begrotingsresultaat

We presenteren een sluitende begroting. Onderstaande tabel geeft de saldi weer voor de jaren 2027-2030.

Bedragen x € 1.000	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Structurele lasten (a)	140.904	136.312	134.109	134.039
Incidentele lasten	3.983	1.483	1.223	1.223
Incidentele toevoegingen reserves	0	0	0	0
Saldo lasten (d)	*144.887*	*137.795*	*135.332*	*135.262*
Structurele baten (b)	142.726	136.079	134.033	133.941
Incidentele baten	365	295	345	345
Incidentele onttrekkingen reserves	1.941	1.509	1.077	1.077
Saldo baten (e)	*145.032*	*137.883*	*135.455*	*135.363*
Structureel begrotingssaldo (c=b-a)	-1.822	233	76	98
Begrotingsresultaat (f=e-d)	-145	-88	-123	-101

De structurele begrotingssaldi respectievelijk € - 1.822.000 (positief), € 233.000 (negatief), € 76.000 (negatief) en € 98.000 (negatief) voor de jaren 2027-2030 laten zien dat de structurele lasten in het eerste jaar betaald kunnen worden uit de structurele baten. Als de incidentele lasten mee worden gewogen resteert er in alle jaren een positief begrotingsresultaat.

Het financiele ravijn is verschoven van 2026 naar 2028 en zichtbaar in 2028 en 2029. Wij signaleren vooral een nadelig effect in de jaren 2028 en 2029. Het jaar 2030 laat ten opzichte van het jaar 2029 een stijging zien van circa € 800.000. Dit wordt met name veroorzaakt door de volumeontwikkeling van het gemeentefonds (= volume accres).

Aanvullend op bovenstaande saldi kan onze financiële situatie worden geschetst aan de hand van de volgende kentallen:

Reserves
Wij hebben een algemene reserve opgebouwd van ruim € 13,1 miljoen. Met de komst van het financiële ravijn vanaf 2028 is het aan te bevelen voldoende eigen vermogen aan te houden om eventueel dreigende tekorten op te kunnen vangen. Met de stand van onze algemene reserve zijn wij daartoe in staat. Daarnaast kunnen wij met deze reserveomvang incidentele risico's opvangen. Naast de algemene reserve hebben wij € 56,7 miljoen aan bestemmingsreserves opgebouwd, waarmee het eigen vermogen op een totaal komt van € 69,8 miljoen.

Voorzieningen
Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen van de gemeente. Een voorziening wordt gevormd omdat daar verplichtingen of risico's tegenover staan waarvan op dat moment nog niet zeker is hoe groot deze zijn. De risico's of verplichtingen worden zo goed mogelijk ingeschat. De totale omvang van onze voorzieningen is op dit moment € 11,1 miljoen.

Onderstaand overzicht toont de standen van de reserves en voorzieningen en ook de verwachte mutaties over de komende jaren. Een uitgebreider overzicht op deze bedragen is te vinden in bijlage A van deze begroting.

	1-1-2026	1-1-2027
Algemene reserve	€ 16.549.000	€ 13.143.500
Bestemmingsreserves	€ 30.506.500	€ 42.766.000
Gebonden (bestemmings-)reserves kapitaallasten	€ 13.742.000	€ 13.960.000
Totaal reserves	**€ 60.797.500**	**€ 69.869.500**
Totaal voorzieningen:	**€ 14.745.000**	**€ 11.157.000**

	Algemene reserve	**Bestemmingsreserves**
Verwacht saldo per 1-1-2027	€ 13.143.500	€ 42.766.000
Verwachte mutaties 2027 t/m 2030	€ 91.500	€ - 6.164.000
Totaal besteedbaar deel	**€ 13.235.000**	**€ 36.602.000**

Solvabiliteit
Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De solvabiliteit van inmiddels 56% geeft aan dat het eigen vermogen ten opzichte van het vreemd vermogen meer dan voldoende is om weerbaar te zijn voor het opvangen van tegenvallers.

Weerstandscapaciteit
Onder weerstandscapaciteit wordt verstaan: het geheel aan financiële middelen dat beschikbaar is en aangewend kan worden om mogelijke risico's en tegenvallers op te vangen. Met een omvang van de post onvoorzien van € 100.000 en een algemene reserve van € 13,1 miljoen komt het weerstandsvermogen op grofweg € 13,2 miljoen. Bij de omvang van de reserves hebben we al geconcludeerd dat de omvang van de algemene reserve op dit moment hoog genoeg is om tekorten en incidentele risico's op te kunnen vangen.

Wij streven naar een gezonde financiële huishouding en een sluitende meerjarenbegroting na. Uitgangspunt is een degelijk begrotingsbeheer, waarbij de meerjarenbegroting structureel en reëel sluitend is. Bij nieuwe lasten zorgen we voor financiële dekking.

Bestuurlijke aandachtspunten

Sociale Agenda Nij Begun: De uitwerking van de Sociale Agenda wordt in praktijk gebracht. Werkende weg wordt duidelijk wat de rol van de gemeente bij de verschillende maatregelen wordt.

Economische Agenda Nij Begun: In 2027 zullen de eerste subsidies aan projecten worden toegekend. We ondersteunen bedrijven waar mogelijk om een zo kansrijk mogelijke aanvraag te kunnen doen.

Nedersaksenlijn: Aansluitend op de Startbeslissing Nedersaksenlijn van 2025 is de verkenning voor spoor en stations, uitgevoerd door Prorail, in volle gang. Hierin wordt onder andere de ligging van het tracé en de stations bepaald. De regio werkt parallel de gebiedsontwikkeling uit. De uitkomst van de beoogde gebiedsontwikkeling aan de westkant van Ter Apel wordt meegenomen in de zoektocht naar de beste locatie van het station en de ligging van het tracé. De komst van de Nedersaksenlijn vraagt veel van de organisatie. Tegelijkertijd brengt de (mogelijke) komst veel voor Ter Apel en voor Westerwolde.

Centrumplan Ter Apel: Nu er meer zekerheid is over de komst van de Nedersaksenlijn komt het Centrumplan ook in een breder perspectief te staan. De gebiedsvisie Ter Apel, die mede vanuit het Masterplan Regiocentra wordt aangejaagd, helpt ons de verschillende ontwikkelingen in Ter Apel in samenhang te zien.

Nota Openbare Ruimte: In deze begroting is de structurele financiële basis gelegd voor onderhoud op niveau ‘basis’. We werken in een aantal jaren toe naar dat niveau voor de hele gemeente. Voor het structureel wegzetten voor het onderhoudsniveau basis ondervinden we nog wel hinder van het financieel ravijn vanaf 2028. Hierdoor zijn we nog wel genoodzaakt om de B.R. beheer openbare ruimte in te zetten vanaf 2028.

Kostenstijging Sociaal Domein: De financiële omvang van het sociaal domein (Jeugdzorg, Wmo en Participatie) neemt nog steeds toe de komende jaren. De te besteden middelen voor de jeugdzorg, WMO en participatie leggen een groot beslag op de gemeentelijke middelen. Op dit moment is er grip op de uitgaven voor Participatie. Voor Jeugdzorg en voor de Wmo zullen wij de komende jaren nog steeds met een stijging rekening moeten houden. Het risico blijft aanwezig dat de geschatte (zorg)bijdragen in onze begroting voor Wmo begeleiding en huishoudelijke hulp niet voldoende zijn en dat er extra middelen moeten worden geraamd. Voor Jeugdhulp lopen wij risico’s dat zware specifieke hulp niet efficiënt geboden kan worden en dat voor deze cliënten dure zorgpakketten betaald moeten worden.

Personeel en Organisatie: De opgaven en uitdagingen zijn groot. Het uitgangspunt voor de komende jaren is om de vaste formatie kwalitatief goed in te vullen en het inhuren van personeel terug te dringen. In de huidige arbeidsmarkt is dat een blijvende uitdaging.

Meerjaren investeringsplan (MIP)

De komende jaren staan wij voor een aantal projecten en investeringen die nog niet vertaald zijn in deze programmabegroting. Denk aan onze ambtelijke huisvesting, onderwijshuisvesting en bruggen.

Met de doorrekening van deze investeringen in een meerjaren investeringsplan (mip) ontstaat het grootste gedeelte van de kapitaallast (afschrijving en rente) vanaf de jaarschijf 2031. De eerste kapitaallast van een investering volgt na het jaar wanneer de investering voltooid is. De jaarschijf 2031 valt nu nog buiten de scope van deze programmabegroting 2027-2030. Rekening moet worden gehouden met een extra structurele kapitaallast van circa € 1,5 miljoen. Vanaf de jaarschijf 2030 is er € 1,1 miljoen gereserveerd voor toekomstige kapitaallasten voortvloeiend uit deze investeringen. Bij deze berekening is er nog geen rekening gehouden met het eventueel aantrekken van leningen (vreemd vermogen). Leningen gaan gepaard met rentelasten en zorgen ook voor een extra structurele last in onze exploitatie.

Met dit inzicht is het nu al belangrijk keuzes te maken over een meerjaren investeringsplanning en hoe de bijbehorende kapitaallast financieel dekkend te krijgen in de begroting. Deze prognose is opgenomen in de paragraaf 'Weerstand en risicobeheersing' van deze begroting. Over de betreffende investeringen worden afzonderlijke voorstellen aan de raad voorgelegd. In de kadernota 2028 wordt inzicht gegeven in deze projecten en de financiële gevolgen, waaronder de bijbehorende kapitaallasten.

Beschikbaar stellen investeringskredieten 2027

In onderstaand overzicht vindt u het voorgestelde meerjareninvesteringsplan voor 2027 t/m 2030. De kapitaallasten van deze projecten zijn reeds in de begroting verwerkt. Wij stellen voor akkoord te gaan met onderstaande investeringskredieten. De toelichting op de investeringen is te vinden in het bijbehorende programmanummer.

MIP nr.	**Omschrijving + (programmanummer)**	**Bedrag**
2701	Herinrichting Veelerveensterweg Veelerveen (Spetsebrugweg - Veenweg) (4)	€ 162.000
2702	Snelheidsremmende maatregelen Venneweg Veelerveen (4)	€ 60.000
2703	Snelheidsremmende maatregelen Markeweg Ter Apel (4)	€ 160.000
2704	Snelheidsremmende maatregelen Viaductstraat Ter Apel (4)	€ 36.000
2705	Herinrichting Moersloot/Hooiland Ter Apel (4)	€ 207.000
2706	Verbreding fietspad Wedderbergenweg (4)	€ 78.000
2707	Verbreding fietspad Schoollaan Blijham (4)	€ 12.000
2708	Aanbrengen snelheidsremmende maatregelen Vijverstraat Ter Apel en instelling 30 km/h zone (4)	€ 73.000
2709	Aanbrengen snelheidsremmende maatregelen Spetsebrugweg Vlagtwedde (4)	€ 72.000
Verhogen bestaande investering	Roswinkelerbrug (brug nr. 72) (4)	€ 473.000
-	Vervanging tractiemiddelen 2027 volgens tractieplan 2022 (8)	€ 442.000
		€ 1.775.000

Door de raad te autoriseren begrotingsbedragen 2027-2030

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten						
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**46.354**	**46.493**	**46.531**	**45.900**	**43.963**	**43.091**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**25.338**	**26.826**	**25.679**	**25.501**	**25.555**	**25.675**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**4.059**	**7.744**	**7.152**	**6.676**	**6.651**	**6.651**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**4.902**	**5.340**	**5.391**	**5.391**	**5.354**	**5.332**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**13.601**	**15.965**	**15.720**	**15.097**	**14.300**	**14.297**
6 Asiel in Westerwolde	**6.440**	**6.534**	**6.384**	**2.583**	**2.623**	**2.623**
7 Onderwijs in Westerwolde	**13.408**	**13.301**	**13.024**	**12.929**	**12.893**	**12.853**
8 Organisatie & Bestuur	**7.636**	**6.435**	**7.145**	**7.757**	**8.489**	**8.490**
Algemene dekkingsmiddelen	**895**	**-420**	**-147**	**-886**	**-938**	**-194**
Overhead	**15.703**	**17.192**	**16.894**	**16.079**	**15.675**	**15.677**
Vennootschapsbelasting	**0**	**0**	**347**	**0**	**0**	**0**
Onvoorzien	**0**	**199**	**100**	**100**	**100**	**100**
Totaal Lasten	**138.336**	**145.607**	**144.220**	**137.128**	**134.665**	**134.595**
Baten						
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**-6.743**	**-3.401**	**-4.050**	**-4.519**	**-4.418**	**-3.538**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**-10.633**	**-9.143**	**-10.169**	**-10.103**	**-10.103**	**-10.103**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**-3.742**	**-1.828**	**-1.833**	**-1.808**	**-1.808**	**-1.808**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**-3.178**	**-96**	**-59**	**-59**	**-59**	**-59**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**-12.736**	**-10.308**	**-11.705**	**-12.298**	**-11.531**	**-11.531**
6 Asiel in Westerwolde	**-12.376**	**-9.401**	**-8.062**	**-3.531**	**-3.571**	**-3.571**
7 Onderwijs in Westerwolde	**-9.971**	**-9.180**	**-9.266**	**-9.266**	**-9.266**	**-9.266**
8 Organisatie & Bestuur	**-1.948**	**-1.907**	**-3.203**	**-3.987**	**-4.659**	**-4.659**
Algemene dekkingsmiddelen	**-93.012**	**-92.464**	**-92.622**	**-89.127**	**-87.464**	**-88.251**
Overhead	**-104**	**-65**	**-209**	**-209**	**-209**	**-209**
Totaal Baten	**-154.442**	**-137.793**	**-141.177**	**-134.907**	**-133.088**	**-132.995**
Saldo voor bestemming	**-16.107**	**7.813**	**3.043**	**2.221**	**1.578**	**1.600**

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Onttrekkingen						
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**-2.761**	**-853**	**-504**	**-590**	**-272**	**-272**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**-506**	**-773**	**-7**	**-7**	**-7**	**-7**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**-1.285**	**-683**	**-1.030**	**-180**	**-180**	**-180**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**-1.290**	**-421**	**-312**	**-1.025**	**-1.025**	**-1.025**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**-697**	**-1.611**	**-1**	**-1**	**-1**	**-1**
7 Onderwijs in Westerwolde	**-1.249**	**-214**	**-214**	**-214**	**-214**	**-214**
8 Organisatie & Bestuur	**-1.504**	**-630**	**-1.095**	**-785**	**-438**	**-438**
Algemene dekkingsmiddelen	**-4.276**	**-15.301**	**-692**	**-175**	**-231**	**-231**
Totaal Onttrekkingen	**-13.567**	**-20.485**	**-3.855**	**-2.977**	**-2.368**	**-2.368**
Stortingen						
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**2.633**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**767**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**5.452**	**776**	**0**	**0**	**0**	**0**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**1.974**	**4.481**	**0**	**0**	**0**	**0**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**1.445**	**1.186**	**0**	**0**	**0**	**0**
6 Asiel in Westerwolde	**135**	**2.700**	**0**	**0**	**0**	**0**
7 Onderwijs in Westerwolde	**2.025**	**667**	**667**	**667**	**667**	**667**
8 Organisatie & Bestuur	**872**	**1.750**	**0**	**0**	**0**	**0**
Algemene dekkingsmiddelen	**1.070**	**1.112**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal Stortingen	**16.371**	**12.672**	**667**	**667**	**667**	**667**
Mutaties in reserves (per saldo)	**2.804**	**-7.813**	**-3.188**	**-2.310**	**-1.701**	**-1.701**
Saldo na bestemming	**-13.302**	**0**	**-145**	**-88**	**-123**	**-101**

2. Programmaplan

2.1 Programma 1 Gezond en gelukkig in Westerwolde

Missie en doelstelling

Westerwolde biedt inwoners en bezoekers met zijn rust, ruimte en stilte een mooie omgeving waar je gelukkig, veilig en gezond kan leven en verblijven. Tegelijkertijd leeft en bruist Westerwolde. Onze cultuurhistorie is daarvoor een basis en daar bouwen we op voort.

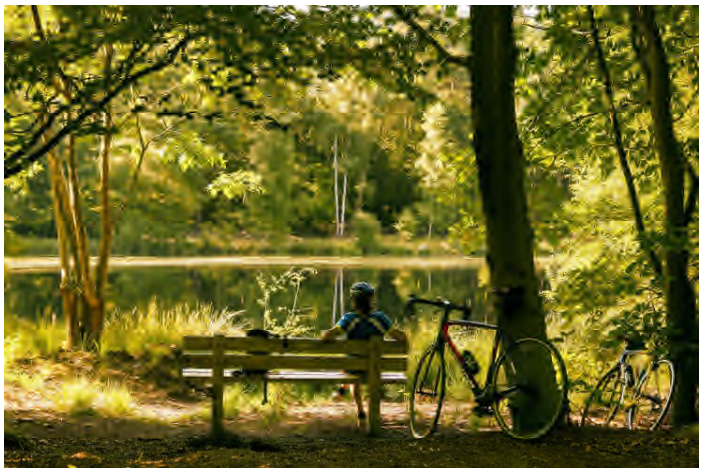
Zorg is dat de gezondheid van delen van de inwoners achter blijft en dat lang niet iedereen een sociaal netwerk en vangnet heeft. Daarnaast is de sociaal-economische situatie niet voor elke individuele inwoner van Westerwolde even gunstig. Dit vraagt sterke gemeenschappen en voor de inwoners een sterk voorzieningenniveau.

Ambitie:

In Westerwolde kunnen alle inwoners gezond, veilig en sociaal verbonden leven in sterke dorpen door noaberschap en ondersteuning dicht bij huis.

Het college werkt aan het realiseren van deze ambitie aan de hand van de volgende thema's en aandachtsvelden:

- Fysieke en mentale gezondheid;
- Milieu;
- Noaberschap en gemeenschapsvoorzieningen;
- Jeugd en jongvolwassenen;
- Fysieke en sociale veiligheid;
- Gebiedsgericht werken en gebiedsgerichte aanpak;
- Verenigingsleven en sport;
- Kunst en cultuur.



Programmaonderdeel: Fysieke en mentale gezondheid

Wat willen we bereiken

We zetten in op een gezonde en veerkrachtige samenleving, waarbij het gedachtegoed van positieve gezondheid centraal staat. Door preventie, ontmoeting en beweging te stimuleren willen we de gezondheid en zelfredzaamheid van inwoners versterken. In lijn met de Omgevingsvisie streven we naar ten minste één ontmoetingsplek in elke kern. Binnen de Wmo passen we herindicaties gerichter toe, alleen wanneer dit meerwaarde heeft.

Om dit te bereiken zet het college de volgende stappen:

Wat gaan we er voor doen

Uitbreiden inloopvoorziening Noord
Voor uitbreiding van de inloopvoorziening in Noord, sluiten we aan bij de ontwikkelingen van Mentaal Gezond Groningen. Zij werken aan een dekkend netwerk van herstelinitiatieven, inloopvoorzieningen en laagdrempelige steunpunten. Doel is om hulp makkelijker bereikbaar te maken, praten over mentale gezondheid normaal te vinden en voorkomen dat lichte klachten erger worden. Deze ontwikkeling duurt meerdere jaren.

Ondersteunen jonge mantelzorgers
We blijven in gesprek met de jonge mantelzorgers in Westerwolde om te kijken hoe we hen het beste kunnen ondersteunen. Mantelzorgers die dat willen, kunnen een cursus volgen om te voorkomen dat de zorg die zij geven, te zwaar wordt. We onderzoeken of zo'n cursus ook geschikt is voor jonge mantelzorgers.

Ook werken we verder aan de Mantelzorgtest. Dit is een online test waarmee mantelzorgers kunnen bekijken hoe het met hen gaat. De test laat zien welke ondersteuning mogelijk nodig is om gezond te blijven. Het platform wordt aangevuld met extra uitleg, informatie en een digitale assistent.

Ondersteunen en waarderen van vrijwilligers
We onderzoeken hoe we onze vrijwilligers op de beste manier kunnen ondersteunen en waarderen. Hierover voeren wij gesprekken met de coördinatoren bij Stichting Welzijn Westerwolde, hierbij betrekken wij de vrijwilligers.

Bevorderen en beschermen mentale gezondheid onder jongeren en jongvolwassenen
Alle huisartsenpraktijken hebben een welzijnscoach. Deze richten zich op het verhogen van het welzijn van de inwoners met milde psychosociale klachten en het versterken van positieve gezondheid. Er is sprake van samenwerking tussen het medische en sociale domein. We monitoren en ontwikkelen Welzijn op Recept door.

Toekomstbestendig organiseren WMO
We werken aan een manier om de Wmo ook in de toekomst goed te kunnen blijven uitvoeren. In Westerwolde neemt het aantal inwoners van 65 jaar en ouder de komende jaren toe. Deze vergrijzing zorgt ervoor dat meer mensen ondersteuning nodig hebben. Tegelijk blijven mensen vaak langer zelfstandig wonen. Hierdoor stijgt de vraag naar Wmo ondersteuning en daarbij ook de kosten. We organiseren de ondersteuning eerder en dichter bij inwoners. Dat doen we door nauwer samen te werken met dorpen, netwerken en voorzieningen in de buurt. In 2026 en 2027 werken we deze aanpak verder uit. We onderzoeken welke vormen van ondersteuning goed werken en hoe we deze zo kunnen organiseren dat inwoners de juiste hulp krijgen. Voor deze uitwerking is in 2027 een incidenteel budget van €50.000 opgenomen. Op basis van de resultaten bepalen we daarna of en hoe deze aanpak structureel wordt ingevoerd.

Verhoging bijdrage Maatschappelijke Opvang

De gemeente Westerwolde werkt samen met de andere Groninger gemeenten aan beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Deze samenwerking gaat onder andere over tijdelijke opvang en begeleiding van inwoners die dakloos zijn of dreigen te worden. Het gaat vaak om inwoners met meerdere problemen tegelijk, zoals psychische problemen, verslaving of schulden. Het doel is om inwoners te helpen weer verder te kunnen met hun leven en toe te werken naar een stabiele woon- en leefsituatie. Er is opnieuw gekeken naar de kosten van de Maatschappelijke Opvang. Daaruit blijkt dat het bedrag dat de gemeente nu elk jaar betaalt niet voldoende is om de opvang in de toekomst te blijven organiseren. Dit heeft verschillende oorzaken:

- Steeds meer inwoners hebben te maken met dakloosheid.
- Er zijn extra kosten door het verhuizen en verduurzamen van opvanglocaties.
- De prijzen voor zorg en diensten stijgen. Deze extra kosten worden doorgegeven aan zorgaanbieders, maar het Rijk vergoedt deze stijging niet.
- Er is een gedragswetenschapper toegevoegd, omdat de problemen van inwoners in de opvang zwaarder en ingewikkelder zijn geworden.
- Er is een reservering van 1 miljoen euro voor het project *Tijdelijk Onderdak*, bedoeld voor lokale initiatieven.

Om deze opvang ook in 2027 te kunnen blijven uitvoeren, is een extra gemeentelijke bijdrage nodig. Structureel is € 105.000 extra benodigd.

Ontwikkeling AED netwerk

Wij houden het netwerk van AED's en burgerhulpverleners op peil en verbeteren het waar nodig. Een AED is een apparaat dat bij een hartstilstand het hartritme meet en, als dat nodig is, automatisch een elektrische schok geeft om het hart weer te laten kloppen. Ons doel is dat inwoners bij een hartstilstand binnen 6 minuten hulp krijgen. Daarom zorgen we ervoor dat het netwerk van AED’s en burgerhulpverleners in onze gemeente goed blijft werken. We besteden hiervoor geld aan het onderhoud en de controle van AED’s. Ook betalen wij een bijdrage aan HartslagNu en Hartveilig Groningen. Via HartslagNu krijgen burgerhulpverleners een oproep bij een hartstilstand. We krijgen via dit systeem ook informatie over het gebruik van AED’s, de inzet van burgerhulpverleners en over nieuwe ontwikkelkansen. Via Hartveilig Groningen kunnen inwoners een reanimatiecursus volgen. Zo kunnen zij burgerhulpverlener blijven. Vanaf 2027 hebben wij hiervoor elk jaar € 20.150 nodig.

Lokaal netwerk Dementie

We versterken het lokale dementienetwerk in Westerwolde. We doen dit omdat het aantal inwoners met dementie toeneemt. Goede samenwerking is nodig om mensen met dementie en hun naasten op tijd te helpen en te ondersteunen. Welzijn Westerwolde en Meander organiseren samen dit netwerk. Zij doen dit met coördinatoren die het netwerk onderhouden, samenwerking bevorderen en activiteiten organiseren. We stellen uitvoeringsplannen op om het netwerk verder te versterken. Hierbij gebruiken we de resultaten van de dementiescan die in 2025 is uitgevoerd, met steun van Alzheimer Nederland en het Netwerk Dementie Groningen. Voor deze aanpak is vanaf 2027 jaarlijks € 25.000 nodig.

Verhoging Inwonersbijdrage GGD

Wij verhogen de inwonersbijdrage aan de GGD. Gemeenten betalen samen voor de taken die de GGD uitvoert. Elke gemeente betaalt een bedrag op basis van het aantal inwoners. Dit heet een inwoners-bijdrage. De kosten voor de taken van de GGD zijn gestegen. Vanaf 2027 is de verhoging van de inwonersbijdrage € 50.000 per jaar.

Aanpak Dakloosheid – Wonen
In 2027 ondersteunen we de projecten Housing First en Tijdelijk Onderdak. Met deze aanpak willen we inwoners helpen die dakloos zijn of dreigen te worden. Bij Housing First krijgen mensen eerst een eigen woning. Van daaruit krijgen inwoners ondersteuning en begeleiding die past bij hun situatie. Deze aanpak helpt om dakloosheid blijvend te doorbreken. Daarnaast onderzoeken we hoe we binnen Westerwolde tijdelijke woonplekken kunnen organiseren via het project Tijdelijk Onderdak. De voortzetting van Housing First en de inzet op Tijdelijk Onderdak kost in 2027 eenmalig € 95.000. Deze kosten worden betaald uit de regionale begroting beschermd wonen en maatschappelijke opvang.

Lokaal Actieplan Dak- en Thuisloosheid
De gemeente Westerwolde zet zich in voor het voorkomen van dakloosheid en het bieden van passende ondersteuning. We werken hieraan door middel van het Lokale Actieplan Dak- en Thuisloosheid. Een belangrijk onderdeel zijn de projecten Housing First, Tijdelijk Onderdak en deelname aan de Ethostelling; om inzicht te krijgen in de grootte van het probleem voor Westerwolde tellen we in 2026 het aantal dak- en thuislozen volgens de Europese ETHOS-methodiek. Het is nog onduidelijk of er structurele financiering komt en of het rijk extra middelen vrijmaakt.

Programmaonderdeel: Fysieke leefomgeving / milieu

Wat willen we bereiken

Waar mogelijk zijn inwoners met steun van de gemeente zelf actief betrokken bij het op orde houden van de eigen leefomgeving.

Wat gaan we er voor doen

Versterking milieukwaliteit in de leefomgeving
De kwaliteit van het milieu in onze leefomgeving is van groot belang voor onze gezondheid. In onze Omgevingsvisie is onze ambitie voor de kwaliteit van het milieu in Westerwolde vastgelegd. Deze visie wordt op dit moment vertaald naar een concreet Omgevingsplan.

Programmaonderdeel: Noaberschap en gemeenschapsvoorzieningen

Wat willen we bereiken

We zetten in op het behoud van de bestaande gemeenschaps- en sportvoorzieningen in Westerwolde. Om sportdeelname te stimuleren stellen we een Sportvisie met uitvoeringsplan op. Daarnaast ondersteunen we verenigingen en besturen bij complexe vraagstukken en procedures, waarbij noaberschap en maatwerk centraal staan.

Om bovenstaande te bereiken pakt het college de volgende inspanningen op:

Wat gaan we er voor doen

Overdracht en lokaal beheer van buurthuizen
We werken aan de overdracht van de buurthuizen in Westerwolde Noord. Dit betekent dat dorpen het vastgoed van deze buurthuizen ook zelf gaan beheren. Dit doen wij volgens het Strategisch Vastgoedplan. We zijn met de besturen van de dorpshuizen in gesprek over deze overdracht. De gemeente voert hierover gesprekken met de besturen van de dorpshuizen.

We willen een veilig en leefbaar park in het centrum van Ter Apel.
Via de Sociale Agenda van Nij Begun komt er geld beschikbaar voor ontmoetingsplekken. Dit geld kan worden gebruikt om ontmoetingsplekken nieuw op te zetten, te behouden of te verbeteren. We kijken hierbij naar wat inwoners en dorpen belangrijk vinden. De gemeente helpt bij het organiseren en begeleiden van dit proces. Het geld voor ontmoetingsplekken via Nij Begun is beschikbaar vanaf 2027. Voor deze activiteiten is nog geen bedrag vastgesteld. Het beschikbare budget via Nij Begun wordt namelijk later bekend.

Betrokken zijn en blijven bij dorpsraden en -belangen.
De gebiedsregisseurs sluiten aan bij vergaderingen van dorpsraden en -belangen. Ook collegeleden zijn hierin betrokken. Zo blijven we zichtbaar en weten we wat er speelt. We geven aan dat ze altijd een beroep op ons kunnen doen en dat we graag met ze samenwerken. Jaarlijks willen wij bijeenkomsten organiseren om alle dorpsraden en -belangen bij elkaar te brengen, hen onderling te verbinden en van elkaar te laten leren.

Programmaonderdeel: Fysieke en sociale veiligheid

Wat willen we bereiken

We zetten in op een veilige leefomgeving waarin inwoners zich prettig en beschermd voelen. Hiervoor streven we naar een goede zichtbaarheid en aanwezigheid van politie en BOA's in alle dorpen. Daarnaast versterken we de weerbaarheid van onze gemeente tegen ondermijnende criminaliteit volgens de Groningse Norm. Samen met andere Groningse overheden werken we aan het voorkomen van misbruik van vergunningen, subsidies en aanbestedingen en aan een weerbare overheid.

Om bovenstaande te bereiken pakt het college allereerst de volgende inspanningen op:

Wat gaan we er voor doen

Veiligheid op straat
We stemmen met de politie regelmatig af over trends en ontwikkelingen en waar nodig ondernemen we actie. Bij casuïstiek wordt er samengewerkt met het Sociaal Domein en het Zorg- en Veiligheidshuis Groningen.

Aanpak huiselijk geweld
In 2027 gaan we meer geld betalen aan Veilig Thuis. Er is extra geld nodig om het verbeterplan uit te voeren naast de kosten van de organisatie. Hoeveel geld dit precies is wordt in de loop van 2026 duidelijk en dit bedrag wordt meegenomen in de begroting 2027 en verder.

Steunpunt Filomena
We hebben in de stad Groningen het steunpunt Filomena. Dit is een plek waar slachtoffers van huiselijk geweld hulp kunnen krijgen. Het gaat met name om intieme terreur, dwingende controle en stalking. Er komen meer mensen naar het steunpunt dan vooraf verwacht. Gemiddeld zijn er 42 bezoekers per maand. De meeste mensen melden zichzelf. Ongeveer 75% komt uit de stad en de overige bezoekers komen uit de andere Groninger gemeenten. De gemeente betaalt mee om deze hulp mogelijk te maken. De structurele bijdrage die hiervoor wordt opgenomen is € 10.224 per jaar.

Nieuw BOA stelsel
We bereiden ons voor op een nieuw landelijk stelsel voor boa’s. Landelijk wordt gewerkt aan een nieuw BOA stelsel. Wat dit exact voor gemeenten gaat betekenen, is nog onduidelijk. Er wordt gesproken over meer of andere bevoegdheden voor handhavers. Dit betekent meer lokale verantwoording voor de veiligheid en handhaving en nieuwe eisen voor opleiding en samenwerking met de politie.

In 2027 investeren we daarom in extra scholing voor de boa's. Ook kijken we naar een goede taakverdeling en passen we waar nodig het handhavingsbeleid aan. De invoering van het nieuwe BOA stelsel wordt verwacht in 2028.

Programmaonderdeel: Jeugd en jongvolwassenen

Wat willen we bereiken

We willen jongeren actief betrekken bij het ontwikkelen van voorzieningen, zodat deze aansluiten bij hun wensen en behoeften. Daarnaast bieden we jeugd meer ruimte en gaan we bij signalen van overlast in gesprek met zowel jongeren als omwonenden. Daarbij staan wederzijds begrip en verdraagzaamheid centraal.

Om bovenstaande te bereiken pakt het college de volgende inspanningen op:

Wat gaan we er voor doen

Jeugdhulp (zorg in natura)
We zorgen ervoor dat jeugdhulp beschikbaar blijft voor kinderen en jongeren die hulp nodig hebben. Dit doen we samen met andere gemeenten in de provincie Groningen. Sommige kinderen en gezinnen hebben ondersteuning nodig bij het opgroeien. Door samen te werken met andere gemeenten kunnen we goede jeugdhulp blijven bieden en afspraken maken over kwaliteit en beschikbaarheid. We maken onderscheid tussen drie vormen van jeugdhulp:
- Basisjeugdhulp: De meest voorkomende hulp zoals begeleiding of ondersteuning thuis.
- Aanvullende hulp: De hulp voor kinderen/gezinnen die meer ondersteuning nodig hebben.
- Hoog specialistische jeugdhulp: De intensieve en ingewikkelde zorg voor kinderen met zware problemen.

Vanaf 2027 wordt de hoog specialistische jeugdhulp uitgevoerd door een vaste groep zorgaanbieders die samenwerken. De aanvullende hulp kopen we samen in met alle tien Groninger gemeenten. We verdelen dit over drie gebieden: Oost, Midden en Stad Groningen en Noord. We zijn hierover nog in gesprek met zorgaanbieders, onder andere over de planning. Wij blijven inzetten op preventieve maatregelen om de escalatie naar hoog specialistische jeugdhulp te voorkomen. De basisjeugdhulp kopen gemeenten zelf in. Wel spreken alle gemeenten samen minimale eisen af waaraan deze hulp moet voldoen. Westerwolde start met de nieuwe inkoop van basisjeugdhulp in 2027. De aanbesteding is naar verwachting klaar op 1 januari 2028. De kosten voor deze inkoop zijn onderdeel van het bestaande budget voor jeugdhulp.

Inkoop ondersteuning jeugd
In 2027 huren we tijdelijk extra ondersteuning in voor de inkoop van jeugdhulp. (Project 103). Deze persoon zorgt ervoor dat alle stappen op tijd worden uitgevoerd. De inkoop van jeugdhulp is namelijk een groot proces. We willen ervoor zorgen dat dit goed en op tijd gebeurt, zodat de hulp voor kinderen en jongeren door kan gaan. Zo kan de inkoop van de basisjeugdhulp op 1 januari 2028 afgerond zijn. De kosten zijn eenmalig en bedragen € 100.000,- in 2027.

Mentale gezondheid jongeren
De GGD is inmiddels aan de slag met de aanbevelingen vanuit het rapport dat door CMO Stramm is opgesteld. Het is nog niet bekend of er naast de reguliere budgetten extra financiering noodzakelijk is.

Programmaonderdeel: Gebiedsgericht werken en armoedebestrijding

Wat willen we bereiken

We zetten in op het voorkomen en terugdringen van problematische schulden door armoede vroegtijdig te signaleren en passende ondersteuning te bieden. Daarnaast bevorderen we gelijke kansen door inwoners beter gebruik te laten maken van beschikbare fondsen, zodat financiële beperkingen deelname aan onderwijs en sport zo min mogelijk in de weg staan.

Wat gaan we er voor doen

Toekomstscenario Jeugd- en Gezinsbescherming
We zijn in 2024 van start gegaan als proeftuin. De proeftuin richt zich op de verandering in de (jeugd)zorg om deze eenvoudiger en gezinsgerichter te organiseren. Voor 2027 is nog niet duidelijk hoeveel geld en vergoedingen er zijn zowel landelijk als regionaal. We willen werken aan de verbreding van de werkwijze naar de gebiedsteams. Hiervoor willen we minimaal 18 uur per week extra inzet van een gedragswetenschapper. Hiervoor is eerst een eenmalig bedrag opgenomen van € 110.000. Het college zal zich actief inzetten om de kosten vergoed te krijgen vanuit het landelijke en het regionale programma.

Doorbraakbudget
In de gebiedsteams worden casussen integraal besproken met als doel dat inwoners zo zelfstandig mogelijk kunnen blijven functioneren, wat uiteindelijk ook kostenbesparend werkt. Dit vergt in een aantal gevallen een vaak hele praktische maatwerk oplossing volgens de doorbraakmethode. De kosten hiervoor bedragen vanaf 2027 structureel € 30.000.

Doorontwikkeling kwaliteit gebiedsteams
De doorontwikkeling van de gebiedsteams zal de komende jaren zeker ook (financiële) aandacht vragen. Zeker gezien het feit dat daarbij ook het Toekomstscenario Jeugd-en Gezinsbescherming en de Participatiewet in Balans in de gebiedsteams uitgerold zal worden. Dit vergt van de medewerkers een andere manier van werken, extra scholing. Dit zal dus behoorlijk wat van de medewerkers in de gebiedsteams vragen, naast hun reguliere werkzaamheden. Een hele mooie ontwikkeling, interessant, maar ook intensief.

Voorkomen en doorbreken generatiearmoede
We zetten het project Kansen voor Kinderen door. Voor de jaren 2026 en 2027 doen we hiervoor een beroep op de gelden vanuit de Regio Deal Oost-Groningen en de provincie. De medefinanciering betreft voor onze gemeente een bedrag van € 198.500 voor 3 jaar (2025-2027). Met ingang van 2028 financiert de sociale agenda van het Nij Begun het project Kansen voor Kinderen.

Programmaonderdeel: Verenigingsleven en sport

Wat willen we bereiken

Het verenigingsleven en sport zijn sterke pijlers van de leefbaarheid in de kernen en dorpen. Sporten werkt preventief positief voor onze gezondheid en verenigingen zorgen voor samenhang in de gemeenschappen. We zien dat sommige verenigingen het moeilijk hebben. De kosten stijgen door de hoge energieprijzen en het is steeds moeilijker om actieve leden te vinden die de vereniging op alle niveaus draaiende houden. Om de positieve effecten van het verenigingsleven en de sport te behouden en versterken is een impuls nodig.

Wat gaan we er voor doen

Westerwolde Beweegt
"Westerwolde Beweegt" blijft zich inzetten om alle inwoners in beweging te krijgen door het organiseren van activiteiten. Net als vorig jaar zal er weer ingezet worden op o.a. extra verenigingsondersteuning.

Programmaonderdeel: Kunst en cultuur

Wat willen we bereiken

We stimuleren ontspanning, recreatie en toerisme voor zowel inwoners als bezoekers van Westerwolde. Daarbij spelen kunst, cultuur, erfgoed, historie en tradities een belangrijke rol. Door belemmeringen voor evenementen zoveel mogelijk weg te nemen, creëren we ruimte voor activiteiten die bijdragen aan de aantrekkelijkheid van onze gemeente. Daarnaast ontwikkelen we erfgoedbeleid en verankeren we cultureel erfgoed in de Omgevingsvisie en het omgevingsplan.

Wat gaan we er voor doen

Musea in Westerwolde ondersteunen bij professionaliseren
Wij willen de musea in Westerwolde ondersteunen bij het verder professionaliseren van hun organisatie en het aanpakken van financiële knelpunten. Dit doen wij op basis van een extern onderzoek dat in 2026 is uitgevoerd naar de organisatie en financiën van de musea. De uitkomsten van dit onderzoek geven inzicht in de knelpunten en laten zien welke kansen er zijn voor een toekomstbestendige ontwikkeling van zowel de drie kernmusea als de kleinere musea. In 2027 werken wij, op basis van deze inzichten, mogelijke vervolgstappen en keuzes verder uit.

Ontwikkelen Erfgoednota

1. In 2027 willen wij een erfgoednota vaststellen, zoals eerder is besloten in de cultuurnota van december 2025. In deze nota beschrijven wij hoe de gemeente omgaat met het erfgoed en de monumenten in Westerwolde. Het doel is om erfgoed goed te beschermen, waar mogelijk te gebruiken en zichtbaar en beleefbaar te maken voor inwoners en bezoekers.
2. Voor het opstellen van de erfgoednota is een actuele inventarisatie nodig van het materiële en immateriële erfgoed. Ook maken wij duidelijke keuzes over de rol van erfgoed binnen ruimtelijke plannen en het omgevingsbeleid. Bij de uitwerking betrekken wij inwoners, erfgoedorganisaties en andere betrokken partijen. Daarnaast besteden wij aandacht aan communicatie en educatie. Zo zorgen wij ervoor dat het erfgoed van Westerwolde duurzaam behouden blijft en ook in de toekomst kan worden beleefd.

Bescherming en herstel van het Westerwoldse cultuurlandschap
In 2027 bouwen wij verder aan de bescherming en het herstel van de oude Westerwoldse cultuurlandschappen, zoals het Natuur Netwerk Nederland in Westerwolde en het Grensland Vestingland. Deze landschappen zijn karakteristiek voor onze gemeente en dragen bij aan de identiteit van Westerwolde. Met deze inzet willen wij het landschap behouden, versterken en beter beleefbaar maken voor inwoners en bezoekers. Wij werken hierbij samen met natuur- en erfgoedpartners en sluiten aan bij bestaande programma's en gebiedsontwikkelingen. De inzet wordt uitgewerkt binnen de bestaande beleidskaders. Eventuele financiële gevolgen worden betrokken bij de verdere uitwerking en, waar nodig, aan de raad voorgelegd.

Aandacht voor regionale cultuurhistorie en immaterieel erfgoed
Wij willen meer aandacht geven aan de regionale cultuurhistorie van Westerwolde, met een specifieke focus op het immateriële erfgoed. Het gaat daarbij om onderwerpen zoals de Groninger taal, volkskunst, folklore, verhalen en de gezamenlijke geschiedenis van onze regio. Deze vormen van erfgoed dragen bij aan de identiteit en het cultuurhistorisch besef van Westerwolde. Daarnaast verkennen wij de rol van Kamp de Beetse als regionaal herinneringscentrum verder. We vinden het belangrijk deze locatie inhoudelijk te versterken en financieel te ondersteunen.

Daarnaast gebeurt op het gebied van kunst en cultuur het volgende:

Partnerschappen en internationalisering
Westerwolde is een grensgemeente en werkt samen met partnergemeenten en Duitse buurgemeenten. Deze samenwerking biedt kansen voor culturele uitwisseling en ontmoeting. In 2027 willen wij deze banden verder versterken. Daarmee stimuleren wij gezamenlijke culturele projecten en ontmoetingen en maken wij de cultuur van Westerwolde beter zichtbaar.
Ook nemen wij deel aan bestaande overlegstructuren in de grensregio, waaronder het overleg van burgemeesters in de grensregio's, in samenwerking met de EDR. Via dit overleg verkennen wij op een aantal aandachtsgebieden kansen voor grensoverschrijdende culturele samenwerking en brengen wij knelpunten in beeld. Zo versterken wij de culturele positie en identiteit van Westerwolde als grensgemeente.

Visie vestingdorp Bourtange
Wij gaan actief bijdragen aan de visie van het vestingdorp Bourtange en de uitvoering ervan. Hiermee willen wij bijdragen aan de bescherming en ontwikkeling van de vesting met het omringende gebied om de cultuur-toeristische belevingswaarde te versterken. (Zie ook programma 2, vrijetijdseconomie).

Acties voortvloeiend uit de Cultuurnota
We zijn in 2026 gestart met het uitvoeren van de acties voortvloeiend uit de Cultuurnota. De financiële consequenties hangen af van de keuzes die in deze nota worden gemaakt.

Nij Begun
De opgave van Nij Begun is om binnen één generatie (gesteld op 30 jaar) tenminste op het nationaal gemiddelde te komen op de belangrijkste indicatoren van brede welvaart. Gezien de grote (intergenerationele) problemen wordt er binnen Nij Begun bijzondere aandacht besteed aan jongeren.

Sociale Agenda

De Sociale Agenda Nij Begun kent 16 maatregelen, verdeeld over vier thema's:

1. Vergroten Leefbaarheid
2. Kansen voor kinderen, jongeren, volgende generatie
3. Deelnemen aan werk en verminderen armoede
4. Verbeteren mentale gezondheid

Vaak loopt de financiering via de gemeente, maar dat geldt niet voor alle maatregelen. Veel Nij Begun maatregelen raken aan onze programma's en acties. Bijvoorbeeld aan Gezond en Gelukkig. Onderstaand maken we een koppeling tussen de doelen van Gezond en Gelukkig en die van de Sociale Agenda Nij Begun.

<u>Doel: Meer gezonde levensjaren</u>

Nij Begun maatregel:

- *Kansrijke start: ondersteuning rondom zwangerschap*
- Meer aandacht voor zwangere vrouwen en (aanstaande) jonge ouders. Door passende voorlichting en educatie, het breder maken van de kring om hen heen (peer support) krijgt deze doelgroep meer vertrouwen en meer steun. Dit zorgt dat gelijke kansen voor kinderen worden vergroot.

<u>Doel: Verbeteren van mentale gezondheid</u>

Nij Begun maatregelen:

- *Welzijn op recept*
- Bij Welzijn op Recept verwijzen huisartsen waar dat nodig is mensen naar een welzijnscoach. Dit zorgt voor meer welbevinden, zelfredzaamheid en zelfvertrouwen en vergroot de mentale gezondheid. Het college heeft deze maatregel al eerder ingezet, vanaf 2027 komt geld beschikbaar via de Sociale Agenda.
- *Vergroten mentale weerbaarheid jongeren*
  We ondersteunen jongeren om mentaal sterker te worden en problemen vroeg te signaleren. Jongeren kunnen te maken krijgen met stress, druk of problemen in hun omgeving. Door hier vroeg aandacht voor te hebben, kunnen problemen worden voorkomen en krijgen jongeren betere kansen. We werken samen met scholen, gezinnen en andere organisaties rondom jongeren. We letten op signalen die kunnen wijzen op problemen en zorgen dat jongeren, als dat nodig is, makkelijker toegang krijgen tot passende hulp. Deze maatregel loopt mee binnen de Sociale Agenda van Nij Begun. De financiering van deze maatregel loopt via het UMCG.

<u>Doel: Versterken van de sociale leefbaarheid</u>

Nij Begun maatregelen:

- *Inwoners aan zet met eigen budget*

  Deze maatregel geeft inwoners gelegenheid budget aan te vragen voor concrete ideeën die de leefbaarheid en sociale cohesie te verbeteren. Toekenning van middelen loopt via de Vereniging Groninger Dorpen. Deze maatregel sluit aan bij bestaande ondersteuning vanuit leefbaarheidsfondsen.

- *Ontmoetingsplekken*

Het is belangrijk dat er in dorpen en wijken voldoende mogelijkheid is om elkaar te ontmoeten en activiteiten te organiseren. Deze maatregel ondersteunt inwoners bij het gezamenlijk ontwikkelen of in stand houden van een fysieke ontmoetingsplek. Dit versterkt leefbaarheid en sociale cohesie.

- *Wijk- en dorpsondersteuning*

Een wijk- of dorpsondersteuner kan de sociale cohesie versterken door het verenigingsleven en de organisatie van sociale activiteiten te ondersteunen en goede contacten te onderhouden. De behoeften van inwoners staan hierbij centraal en initiatieven komen van onderop.

- *Opbouwwerk/jongerenwerk/buurtsport-/cultuurcoaches*

Ook de inzet van opbouwwerk, jongerenwerk, buurtsport- en cultuurcoaches versterkt de leefbaarheid en veerkracht in wijken en dorpen. Door de inzet van deze professionals ontstaan aan sterkere gemeenschappen en wordt eigen regie van inwoners vergroot. Hierbij wordt intensief samengewerkt met inwoners, jongeren en maatschappelijke partners zoals Welzijn Westerwolde en Huis van de Sport. De ondersteuning moet aansluiten bij lokale behoeften.

Met uitzondering van de eerste maatregel, loopt de financiering via de gemeente. Besluiten over de inzet van deze middelen worden belegd bij zogenoemde 'leefbaarheidstafels'. Over de organisatie daarvan zijn we in Westerwolde in gesprek.

<u>Doel: Vergroten van zelfbewustzijn, trots en regionale identiteit</u>

Nij Begun maatregel:

· *Van Drenthe tot aan 't Wad: cultuur en erfgoed*

Veel inwoners van Groningen doen niet of nauwelijks mee aan culturele activiteiten. Deze maatregel beoogt meer laagdrempelige culturele initiatieven, zodat meer en nieuw publiek kan genieten of meedoen. De maatregel sluit aan bij onze doelen: alle kinderen in Westerwolde laten kennismaken met cultuur, erfgoed en landschap verder verbinden en versterken.

Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Verwijzingen Halt	Aantal per 1.000 jongeren	2025	9	10	07-09-2026
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2025	11,1	2,1	07-09-2026
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2025	5,8	4,6	07-09-2026
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2025	0,7	1,2	07-09-2026
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2025	4,9	5,7	07-09-2026
Niet-Sporters	%	2024	59,3	42,5	07-09-2026
Jongeren met delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	2023	1	1	07-09-2026
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2025	10,3	13,7	07-09-2026
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	2025	0,9	1,0	07-09-2026
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	2025	0,6	0,4	07-09-2026
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	2025	1.000	720	07-09-2026

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten

Baten en lasten Programma 1: Gezond en gelukkig in Westerwolde

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	46.354	46.493	46.531	45.900	43.963	43.091
Baten	-6.743	-3.401	-4.050	-4.519	-4.418	-3.538
Subtotaal	**39.611**	**43.092**	**42.481**	**41.380**	**39.545**	**39.553**
Onttrekkingen	-2.761	-853	-504	-590	-272	-272
Stortingen	2.633	0	0	0	0	0
Subtotaal	**-128**	**-853**	**-504**	**-590**	**-272**	**-272**
Saldo	**39.482**	**42.240**	**41.977**	**40.790**	**39.273**	**39.280**

2.2 Programma 2 Kansen om te groeien in Westerwolde

Missie en doelstelling

Westerwolde verdient een sterke economie. Het MKB en de retail zijn zeer divers en sterk en vragen om uitbreiding. Het draagt in belangrijke mate de economie van Westerwolde. De grotere ondernemingen op Bedrijvenpark Zuid-Groningen zijn toonaangevend in de voedsel-, zetmeel- en eiwitindustrie. Dit cluster krijgt steeds meer naam als eiwitcluster, of Protein Valley. Er is veel belangstelling van soortgelijke of verwante bedrijven om zich hierbij aansluitend te vestigen. Al dit soort innovatieve (kleine) ondernemingen vormen samen met goed (basis)onderwijs de basis voor de toekomstige bedrijvigheid in de gemeente.

Ambitie:

Westerwolde heeft een sterke, toekomstbestendige vitale economie waarin ondernemers de ruimte hebben om te groeien, te vernieuwen en bij te dragen aan leefbare dorpen. Daarvoor versterken we het vestigingsklimaat, verminderen de regeldruk, benutten de kansen van de Nedersaksenlijn en stimuleren en ondersteunen inwoners om mee te doen bij werk en ontwikkeling.

Het college werkt aan het realiseren van deze ambitie aan de hand van de volgende thema's en aandachtsvelden:

- Industrie en MKB;
- Vrijetijdseconomie;
- Werkvoorziening;
- Nij Begun: Kansen om te groeien.



Programmaonderdeel: Industrie en MKB

Wat willen we bereiken

We creëren waar mogelijk meer kansen voor lokale ondernemers bij overheidsopdrachten. Daarnaast blijven we Bedrijvenpark Zuid-Groningen ontwikkelen als belangrijke economische locatie die bijdraagt aan werkgelegenheid, een sterke regionale economie en een toekomstbestendige agrarische sector. We zetten in op een toekomstbestendig buitengebied waarin landbouw, natuur, recreatie en wonen in balans zijn, met minder regeldruk en voldoende ruimte voor agrarisch ondernemerschap.

Wat gaan we er voor doen

Ontwikkelen bedrijventerrein van ongeveer 11 hectare aan de Nulweg in Ter Apel.
De afgelopen jaren is de vraag naar bedrijfsruimte in de gemeente toegenomen, terwijl het aanbod beperkt is. Dit remt bedrijven in hun ontwikkelingen of is aanleiding om te kijken naar ruimte elders. We ontwikkelen daarom een bedrijventerrein van ongeveer 8,5 hectare netto aan de Nulweg in Ter Apel voor ons lokaal MKB. Daarvoor doorlopen we in 2026 de omgevingsplanprocedure, waarvoor de Toekomstvisie lokale bedrijventerreinen Westerwolde 2026-2040 als cijfermatige onderbouwing dient. De ontwikkeling van dit bedrijventerrein is in grote mate afhankelijk van de MIRT-verkenning Nedersaksenlijn. Uitgaande van de fasering van deze MIRT-verkenning kan de gemeente in 2028 bedrijfsgrond uitgeven. Ook is het mogelijk om overige bedrijventerreinen in Westerwolde kleinschalig uit te breiden.

Verkenning mogelijkheden kleinschalige extra bedrijventerreinen.
De gemeente heeft in Sellingen aan de Oude Kampenweg een hectare bedrijfsgrond in eigendom dat we in 2026/2027 bouwrijp maken en uitgeven. Op dit bedrijventerrein is een kleinschalige vorm van woon-werken toegestaan.

Herinrichting van het centrum Ter Apel.
We zetten de gefaseerde vernieuwing van het centrum van Ter Apel de komende jaren voort op basis van het centrumplan. Tegelijk borgen we de ingezette ontwikkeling naar meer samenwerking en een sterkere organisatie in het centrum. Daarom stellen wij voor om vanaf 2027 een centrummanager aan te stellen voor gemiddeld één dag per week. Deze functie bouwt voort op het werk van de kwartiermaker en zorgt voor de uitvoering van het Centrum Actieplan Ter Apel. De centrummanager versterkt de samenwerking tussen ondernemers, vastgoedeigenaren, Mercurius en de gemeente. Daarnaast zorgt deze voor afstemming, coördineert activiteiten en draagt bij aan een levendig en aantrekkelijk centrum. Met deze inzet zorgen we dat de gemeentelijke investeringen in het centrum daadwerkelijk tot resultaat leiden. De kosten bedragen hiervoor vanaf 2027 structureel € 45.000 per jaar en worden gedekt uit het centrumplan Ter Apel.

Programmaonderdeel: Vrijetijdseconomie

Wat willen we bereiken

Westerwolde wil haar sterke toeristische profiel, gebaseerd op rust en ruimte, verder benutten en tegelijkertijd verbreden. Daarmee ontstaat meer ruimte voor evenementen, tradities en activiteiten die ook gezinnen, jongeren en jongvolwassenen aanspreken. Vanuit onze rol zetten we in op toekomstbestendige vakantieparken.

Wat gaan we er voor doen

Bijdrage veldstation Bourtange
Wij dragen bij aan het Veldstation in Bourtange vanaf 2027 met een subsidie.
In 2026/2027 wordt het Veldstation in Bourtange (voormalige Sikkepit) gerealiseerd door het Groninger Landschap. Het Veldstation bestaat uit een natuureducatief centrum, insectentuin en beleefpad. Het Veldstation biedt een unieke combinatie van natuur, cultuur en educatie en sluit aan bij de Visie Vrijetijdseconomie en de Visie Vesting Bourtange. Wij verstrekken vanaf 2027 jaarlijks een subsidie van €14.000.

Uitvoering visie vesting Bourtange
Wij voeren de Visie vesting Bourtange uit. In 2025 is de Visie vesting Bourtange vastgesteld. In de komende tien jaar realiseren wij een balans tussen wonen, werken en recreëren realiseren met behoud en versterking van het cultureel erfgoed, een heldere organisatie en samenwerking met duidelijke rollen voor gemeente, Stichting Vesting Bourtange en de gemeenschap. De kosten voor 2027 zijn in de begroting meegenomen. De meerjarenbegroting volgt vanaf 2028.

Ontwikkelen speciale themaroutes en onderhoud voorzieningen
Wij vernieuwen het fietsknooppuntennetwerk. Het huidige fietsknooppuntennetwerk is verouderd. Daarom gaan alle Groninger gemeenten samen met de Provincie Groningen en Routebureau Groningen vanaf 2027 het netwerk vernieuwen en uitbreiden. De kosten worden verdeeld op basis van het aandeel in het netwerk. In Westerwolde gaat het om 230 km netwerk (10,6%). Hiervoor is in 2027 eenmalig €30.000 opgenomen.

We werken aan een verdubbeling van het aantal overnachtingen in 2030, ten opzichte van de jaren 2015 tot 2019.
Daarvoor moet onder andere het aantal bedden in Westerwolde stijgen. Liefst in hoogwaardige accommodaties waar bezoekers het gehele jaar gebruik van kunnen maken. Zo maken we verblijf gedurende het hele jaar aantrekkelijk. We zetten in op recreatieve ontwikkelingen die passen bij het gebied en de soort bezoeker die we graag naar Westerwolde halen. Daarbij kan met de juiste motivering in sommige gevallen afgeweken worden van bestaand ruimtelijk beleid. We monitoren de bezoekers. In 2028 is de volgende monitor ingepland.

Gebiedspromotie Westerwolde versterken
Wij versterken de gebiedspromotie van Westerwolde en verbinden recreatieve ondernemers. De gebiedspromotie wordt uitgevoerd door ZO!Groningen, onze regiomarketingorganisatie. Zij voeren gemeentespecifieke diensten uit, waaronder campagnes voor de Duitse en Scandinavische markt. Tegelijkertijd kan hiermee worden ingespeeld op trends, zoals het campertoerisme in Westerwolde. Met gebiedspromotie wordt onze regio sterk in de markt gezet en worden meer toeristen aangetrokken om te recreëren en te verblijven in onze regio. Jaarlijks versterken wij de verschillende recreatieve samenwerkingsverbanden en leggen wij contact met recreatieondernemers.

Programmaonderdeel: Werkvoorziening

Wat willen we bereiken

We stimuleren onze sociale ontwikkelbedrijven om mensen passend en beschut werk te bieden en hen waar mogelijk te begeleiden naar een reguliere baan bij werkgevers.

Wat gaan we er voor doen

Meer kansen bieden op werk.
We willen de samenwerking verbeteren om meer kansen te bieden op werk of meedoen. Hierin speelt de nieuwe wet van school naar duurzaam werk een belangrijke rol en dit willen we koppelen aan de dienstverlening van het ontwikkelcentrum.

Overbrugbanen
Samen met andere gemeenten in de arbeidsmarktregio starten we met Nij Begun-banen. Deze banen bouwen voort op de overbrugbanen die nu al in onze regio bestaan. Dit zijn (tijdelijke-) banen bij sociaal ontwikkelbedrijven of maatschappelijke organisaties, speciaal voor mensen die moeilijk aan werk komen.

Planvorming om infrastructuur van sociale ontwikkelbedrijven versterken
In 2027 zetten we in op de verdere planvorming om de infrastructuur van sociale ontwikkelbedrijven te versterken, waarmee we in 2026 gestart zijn. Samenwerking tussen deze bedrijven zien wij als belangrijk speerpunt om een breed aanbod aan werk en voorzieningen voor inwoners te behouden. We zijn hiervoor mede afhankelijk van regionale afstemmingen en zullen hierop actief invloed uitoefenen

BUIG
De BUIG lasten nemen toe door een toename van loonkostensubsidie. Tevens zien we dat de lasten voor de verstrekking van de uitkering toenemen. Dit is opgenomen in de begroting 2026 en verder. Het rijk heeft de BUIG uitkering hierop aangepast. De beschikking wijst uit dat de BUIG uitkering met € 1.100.000 is toegenomen.

Inburgering
De gemeente heeft de regierol in de uitvoering van de Wet inburgering en zet in op duurzame integratie van nieuwkomers. Het doel is dat de inburgeraar zo snel mogelijk de Nederlandse taal leert en gaat participeren in de samenleving, waar mogelijk naar betaald werk. Als gemeente kiezen we voor een brede aanpak waarin taal, participatie en zelfredzaamheid vanaf de start zoveel mogelijk worden gecombineerd. We bieden aan de inburgeraar een passende leerroute en begeleiding die aansluit bij de mogelijkheden van de inburgeraar. Hierbij sluiten we aan op de producten die vallen onder re-integratie en participatie.

Nij Begun: Sociale agenda

In de Sociale Agenda van Nij Begun zijn doelen en maatregelen opgenomen die de programma's Gezond en Gelukkig en Kansen om te groeien raken. We benoemen de doelen en maatregelen en geven aan waar wij verbindingen zien met de gemeentelijke programma's en acties.

Het geheel van onderstaande maatregelen wordt uitgewerkt in op te stellen dorpsvisies waarbij we gezamenlijk de komende 30 jaar de uitvoering realiseren. De geldstroom die we per maatregel ontvangen hebben wij financieel vertaald in deze begroting.

Doel: Inwoners van dorpen kunnen elkaar gemakkelijk fysiek ontmoeten

Nij Begun maatregel:

· *Ontmoetingsplekken*

Via de inzet van leefbaarheidstafels en de daarbij behorende dorpsondersteuners wordt actief bekeken hoe ieder dorp een centrale ontmoetingsplek kunnen krijgen. Hierbij gaat het zowel om nieuwe ontmoetingsplekken als herontwikkeling en verduurzaming van bestaande locaties. Samen met inwoners en met lokale maatschappelijke organisaties willen wij deze maatregel realiseren.

Doel: Het versterken van de leefbaarheid en het noaberschap binnen de dorpen

Nij Begun maatregel:

· *Dorpsondersteuning*

Via de inzet van leefbaarheidstafels en extra dorpsondersteuners willen wij het verenigingsleven, sociale activiteiten, organiseren lokale vrijwilligers en verbinding met informele zorg (mantelzorgers en lokale zorginitiatieven) binnen de dorpen versterken.

Doel: Het investeren in fijn met elkaar samenleven door onderlinge verbinding en eigen regie van inwoners te versterken

Nij Begun maatregel:

· *Opbouw- en jongerenwerk en sport- en cultuurcoaches*

Bij de uitvoering van deze maatregel streven we naar extra inzet van sociale professionals in kwetsbare wijken en dorpen om sociale samenhang, participatie, gezondheid, cultuurdeelname en preventie van problemen te versterken. Aanvullend aan de Nij Begun middelen is er in 2027 incidenteel € 100.000 opgenomen voor het opstellen van een sportvisie.

Doel: Verlaging van intergenerationele armoede

Nij Begun maatregel:

· *Doorbreken van generatiearmoede met buddy's en doorbraakaanpak*

Vanuit Toukomst van het Nationaal Programma Groningen is regionaal de aanpak Kansen voor Kinderen opgezet. In Westerwolde zijn we in 2025 actief gestart met het project. De financiering vanuit de Sociale Agenda borgt deze aanpak voor de komende 30 jaar. Gezinnen in armoede krijgen met de inzet van deze maatregel begeleiding van ervaringsdeskundige buddy's en maatwerkoplossingen om generatiearmoede, stress en beperkte kansen structureel te doorbreken.

Doel: Minder problematische schulden

Nij Begun maatregel:

· *Versterken financiële weerbaarheid*

We financieren Stichting Welzijn Westerwolde voor de uitvoering van het voorportaal schulden en de Gemeentelijke Krediet Bank (GKB) voor de aanpak van schulden. We kijken eerst naar de uitvoering van een pilot binnen deze maatregel om te leren van wat werkt en wat niet werkt. Op basis daarvan kijken we hoe binnen SWW en de GKB deze nieuwe methodiek een plek kan krijgen binnen de huidige structuur. Daarbij zoeken we verbinding met andere projecten, zoals Kansen voor Kinderen. We vinden het belangrijk dat de projecten elkaar versterken en niet op zichzelf staan. Deze vernieuwende schuldenaanpak met coaching, financiële educatie, maatwerk en een doorbraakfonds moet er voor zorgen om schuldenproblematiek duurzaam te verminderen en terugval te voorkomen.

Doel: Vergroten van (arbeids-)participatie van jongeren en inwoners die langdurig langs de kant staan

Nij Begun maatregel:

· *Nij Begunbanen*

Nij Begunbanen zijn een vervolg op de huidige overbrugbanen. Deze maatregel wil inwoners die langdurig aan de kant staan ondersteunen. In samenwerking met o.a. woningcorporaties, welzijnsorganisaties en sociaal ontwikkelbedrijven bieden we deze groep een opstap richting werk. Tijdens het traject worden belemmeringen weggenomen en werknemersvaardigheden ontwikkeld. Dit kan leiden tot een tijdelijke baan met uitzicht op duurzaam werk, bijvoorbeeld via een impactondernemer of in maatschappelijk waardevol werk. Zo vergroten we de arbeidsparticipatie, verminderen we armoede en schulden, en versterken we de mentale gezondheid van onze inwoners.

Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	2025	617,3	858,8	07-09-2026
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2024	4,0	6,0	07-09-2026
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	2025	67,2	73,2	07-09-2026
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	2025	218,8	281,2	07-09-2026
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	2025	209,7	217,8	07-09-2026
Demografische druk	%	2026	89,9	71,3	07-09-2026

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten

Baten en lasten Programma 2: Kansen om te groeien in Westerwolde

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	25.338	26.826	25.679	25.501	25.555	25.675
Baten	-10.633	-9.143	-10.169	-10.103	-10.103	-10.103
Subtotaal	**14.704**	**17.682**	**15.510**	**15.398**	**15.452**	**15.571**
Onttrekkingen	-506	-773	-7	-7	-7	-7
Stortingen	767	0	0	0	0	0
Subtotaal	**261**	**-773**	**-7**	**-7**	**-7**	**-7**
Saldo	**14.965**	**16.909**	**15.503**	**15.391**	**15.445**	**15.565**

2.3 Programma 3 Mooi Wonen in Westerwolde

Missie en doelstelling

Westerwolde is een prachtige gemeente om in te wonen. Dat merken we onder andere aan de bovengemiddelde instroom van ouderen die hier graag willen wonen. De Nationale Woon- en Bouwagenda (NWBA) geeft de gemeenten in de nabije toekomst een nadrukkelijk rol in het huisvesten van doelgroepen. Tegenover die beide instromen zien we het aandeel 30-plussers kleiner worden. Voor jongeren en jongvolwassenen is het moeilijk om een woning in hun eigen dorp te krijgen. Daarnaast is het voor ouderen die kleiner willen wonen in de eigen kern lastig om een geschikte plek te vinden.

Op dit moment zijn er onvoldoende woningen. Door het tekort is de druk op de woningmarkt groot. Dit wordt als gevolg van de boven geschetste ontwikkelingen nog groter waardoor de prijzen stijgen, vaak boven het budget van de Westerwolder. De markt is krap en met name de kwaliteit voldoet in veel gevallen niet aan de eisen die bijvoorbeeld energetisch en bouwkundig aan woningen worden gesteld. Deze woningen zijn grotendeels in particuliere handen. Een groot deel van deze mensen heeft niet het geld om deze woningen te verduurzamen.

Ambitie:

In Westerwolde kan iedereen passend wonen in leefbare dorpen en wijken en de gebiedsontwikkeling in Ter Apel sluit aan op komst van de Nedersaksenlijn.

Het college werkt aan het realiseren van deze ambitie aan de hand van de volgende thema's en aandachtsvelden:

- Wonen;
- Ruimtelijke ontwikkeling en grondzaken;
- Vergunningverlening, toezicht en handhaving.



Programmaonderdeel: Wonen

Wat willen we bereiken

We willen de woningbouw versnellen binnen de kaders van de Omgevingswet en onze verordeningen. Daarbij richten we ons minimaal op de realisatie van de 441 woningen uit de Woonvisie, of meer wanneer nieuwe regionale inzichten daartoe aanleiding geven. Ook benutten we kansen die ontstaan door de komst van de Nedersaksenlijn en besteden we bij nieuwbouw specifiek aandacht aan woningen voor starters en senioren.

Wat gaan we er voor doen

Uitvoeringsprogramma woonvisie
We nemen in 2026 een besluit over het vaststellen van een subsidieregeling voor betaalbare woningbouw. Doel van de regeling is het sneller toevoegen van meer betaalbare woningen. Dat kan gaan om nieuwbouw, transformatie of het verbeteren van de bestaande woningvoorraad. We gebruiken hiervoor middelen vanuit de *Tijdelijke regeling Realisatiestimulans* (Rijksoverheid) en middelen vanuit de subsidieregeling *Herstructurering wonen provincie Groningen 2026-2027.* De uitvoering van de subsidieregeling in 2027 vraagt om capaciteitsinzet.

In 2027 zetten we opnieuw een wooncoach in. Het doel is dat ouderen en inwoners met een zorg- of ondersteuningsbehoefte, door woningaanpassing langer thuis kunnen wonen – op een veilige en comfortabele manier. We doen dit i.c.m. met een campagne ter vergroting van bewustwording en activering. Voor de uitvoeringskosten nemen we incidenteel voor 2027
€ 50.000 op.

Aanpak langdurige leegstand van woningen
In 2027 treedt naar verwachting de *Wet aanpak leegstand* in werking. Deze wet geeft gemeenten extra instrumenten om langdurige leegstand van woningen tegen te gaan, waaronder de mogelijkheid om een leegstandsheffing in te voeren. In 2027 onderzoeken we of het invoeren van dergelijke maatregelen doelmatig en proportioneel is.

Woonzorgvisie
2027 Is het tweede uitvoeringsjaar van de WoonZorgvisie; het uitvoeringsprogramma daarvan wordt medio 2026 vastgesteld. Waar mogelijk zoeken we nadrukkelijk aansluiting bij de maatregelen van de Sociale Agenda Nij Begun.

Huisvestingsverordening met urgentieregeling
Ook in 2027 sturen we op een eerlijke verdeling van onze schaarse sociale huurvoorraad. Dit doen we door het inzetten van de instrumenten huisvestingsverordening met urgentieregeling. Het gaat om woningtoewijzing aan mensen met een lager inkomen, aandachtsgroepen en urgenten. De verordening en regeling worden medio 2027 ter besluitvorming aan de raad voorgelegd. Voor de ontwikkel- en uitvoeringskosten is bij de decembercirculaire een bedrag door het Rijk beschikbaar gesteld.

Opleveren volkshuisvestingsprogramma
In 2027 leveren we het volkshuisvestingsprogramma op (hierna: VHP). In het VHP concretiseert gemeente de actuele woonvisie, die daarmee komt te vervallen. Met het VHP stuurt de gemeente op hoeveel, waar en voor wie er gebouwd wordt – in een evenwichtige verdeling tussen de andere gemeenten in onze woningbouwregio. Vaststellen van het VHP wordt een bevoegdheid van het college. Vooralsnog verwachten wij dat er geen ontwikkelkosten hoeven te worden opgenomen.

Inkomsten omgevingsvergunningen
In de begroting 2026 hebben wij voor 2027 een bedrag van € 750.000 aan opbrengsten omgevingsvergunningen opgenomen. Voor de jaren 2028 t/m 2030 een bedrag van € 600.000.

De afgelopen vijf jaar waren deze opbrengsten aanzienlijk hoger. Voor de jaren 2028 t/m 2030 kunnen de opbrengsten gelijk getrokken worden met het jaar 2027. Dit betekent een extra begrote opbrengst van € 150.000.

Programmaonderdeel: Ruimtelijke Ordening / Grondzaken

Wat willen we bereiken

We willen het voorkeursrecht actief blijven inzetten om regie te houden op gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en de aanpak van verpauperde locaties. Daarnaast voeren we een actief grondbeleid voor de verwerving en herontwikkeling van locaties, zodat we ruimtelijke kansen daadwerkelijk kunnen realiseren.

Het college zet in op het volgende:

Wat gaan we er voor doen

Omgevingsplan
De Omgevingswet verplicht de gemeenten per 1 januari 2032 een omgevingsplan te hebben. We willen uiterlijk aan het einde van deze collegeperiode het grootste deel van het Omgevingsplan Westerwolde gereed hebben voor inspraak. Daarbij verwerken we een vernieuwd welstandsbeleid dat ontwikkelingen faciliteert en meer inspireert dan belemmert.

Gronden in eigendom van de gemeente geschikt maken voor woningbouw en uitgeven.
We blijven, waar passend en mogelijk, gronden in eigendom van de gemeente geschikt maken voor woningbouw. Deze gronden geven we vervolgens uit.

Continueren actieve grondbeleid.
We gaan door in 2027 met het actieve grondbeleid wat we hebben ingezet in 2025.

We kopen gronden om woningbouw te kunnen ontwikkelen. Ook kopen we strategische gronden voor toekomstige woningbouw en als compensatiegronden.

Dit vraagt aanzienlijke investeringen in de komende jaren. De gronden die worden verworven om woningbouw te kunnen realiseren, worden gefinancierd vanuit de op te stellen grondexploitaties. De overige gronden worden gefinancierd uit de grondreserve of hiervoor wordt apart krediet aangevraagd.

Opstellen gebiedsvisies voor Vlagtwedde, Blijham en Bellingwolde
In 2027 leveren we een gebiedsvisie voor Vlagtwedde op inclusief stedenbouwkundige onderbouwing en we leveren een gebiedsvisie voor Blijham op. Hiermee ontstaat een toekomstbeeld zodat de gemeente samen met belanghebbenden strategisch kan sturen op ruimtelijke ontwikkelingen. Hierna starten we met het opstellen van een gebiedsvisie voor Bellingwolde, vermoedelijk in de loop van 2027. Voor de gebiedsvisie Bellingwolde nemen we eenmalig € 40.000 op. Deze kosten worden betaald uit de B.R. beheer openbare ruimte.

Van gebiedsvisie naar uitvoering in Ter Apel
In 2026 leveren we de gebiedsvisie voor Ter Apel op, als onderdeel van het Masterplan Regiocentra Groningen. In deze visie stellen we een koers op voor ruimtelijke thema's zoals bereikbaarheid, wonen, bedrijvigheid, winkelcentrum, groenverbindingen en maatschappelijke voorzieningen. Daarna concretiseren we de gebiedsvisie voor Ter Apel naar een programmering en uitgewerkte meerjarenkostenraming. Met de gebiedsvisie stellen we onszelf in staat om externe (vaak grootschalige) subsidies aan te wenden voor de uitvoeringsfase.

Verkenning gebiedsontwikkeling NSL

De komst van de Nedersaksenlijn is geen doel op zich, het is een middel om de brede welvaart in Ter Apel/Westerwolde en omgeving een impuls te geven. Het spoor en een station zijn een samenhangend geheel met de omgeving. Prorail verkent de mogelijkheden voor het spoor met bijbehorende stations en gemeenten verkennen samen met de provincies de mogelijkheden voor de daaraan gekoppelde gebiedsontwikkeling. Die gebiedsontwikkeling doet zich niet alleen voor in Ter Apel maar langs de hele Nedersaksenlijn van Groningen tot Almelo. De gebiedsontwikkeling van de regio verbonden aan de Nedersaksenlijn wordt gecoördineerd en geregisseerd vanuit een programmadirectie. De kosten van deze Verkenning Gebiedsontwikkeling Nedersaksenlijn (VGO NSL) zijn ingeschat op € 5 miljoen. De gemeenten dragen daarin gezamenlijk € 1,25 miljoen bij. Dit betekent voor Westerwolde een bijdrage van grofweg € 96.000. De verkenning loopt tot eind 2028/begin 2029. Tot die tijd worden kosten gemaakt voor planvorming, planeconomie, opstellen omgevingsvisie/gebiedsvisie conform de Omgevingswet inclusief eventueel het doorlopen van een plan-MER-procedure etc. Een groot deel van deze kosten (ruwe schatting € 430.000) kan worden opgenomen in op te zetten GREX Gebiedsontwikkeling Nedersaksenlijn. Daarmee worden deze kosten ooit verdisconteerd in de verkoop van gronden aan projectontwikkelaars etc. Naast de kosten die in de GREX komen zijn er diverse kosten samenhangend met het project die niet aan de GREX mogen worden toegerekend. Uitgaande van het nu beschikbare budget en het huidige inzicht worden aanvullende benodigde middelen ingeschat op twee keer € 20.000 voor respectievelijk 2027 en 2028.

Centrumplan Ter Apel

We zijn gestart met de herinrichting van het centrum. Dit is nodig omdat het huidige centrum aan vernieuwing toe is. Hiermee wordt het centrum weer een aantrekkelijk gebied om te verblijven en te ondernemen, dit draagt bij aan de leefbaarheid. De uitvoering vindt gefaseerd plaats. De investeringen aan de Hoofdstraat, het Molenplein en de Kruier behoren bij de eerste fase. In 2027 starten de werkzaamheden aan de Hoofdstraat, waarvoor een investeringskrediet van € 1.500.000 benodigd is. Vanuit de Regio Deal Regiocentra wordt 50% gedekt. Vanaf 2028 volgt de herinrichting van De Kruier en het Molenplein, waarvoor een investeringskrediet van € 2.000.000 benodigd is. Dit wordt 50/50 gedekt voor vanuit de reserve Toekomst (voorheen Masterplan) Ter Apel en de Economische Agenda. Ook wordt fase 2 nader uitgewerkt, hieronder vallen naast het Marktplein en het park, óók de herontwikkeling van de Lidl locatie en de herinrichting van de Nederveen Cappelstraat. Voor het park is een raming van € 2.700.000 opgesteld, wat naar verwachting 50% gefinancierd wordt vanuit de Economische Agenda. Het overige deel moeten we naar verwachting uit eigen middelen dekken. Voor het project klooster-centrum verbinding werken we momenteel het ontwerp uit, waarna in 2027 de realisatie plaats vindt. Per deelproject gaan we voor een investeringskrediet naar de raad.

Programmaonderdeel: Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Wat willen we bereiken

Met goede wet- en regelgeving en het stimuleren van de eigen verantwoordelijkheid werken we aan een leefbaar, veilig en aantrekkelijk Westerwolde.

Wat gaan we er voor doen

Opstellen beleid ecologisch onderzoek
We gaan ecologisch onderzoek doen naar beschermde diersoorten om deze te kunnen beschermen. Hiermee wordt voorkomen dat een woningeigenaar bij woningbouw, renovatie en isolatie zelf een ecologisch onderzoek moet doen. De gemeente stelt een soortenmanagementplan (SMP) op. Dit is een strategisch, gemeentebreed plan dat beschermde diersoorten (zoals vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen) in de gebouwde omgeving beschermt en tegelijkertijd duurzame woningbouw, renovatie en isolatie versnelt. Het vervangt individuele, tijdsintensieve ontheffingsaanvragen per project door een collectieve gebiedsvergunning. Het brengt in kaart welke beschermde diersoorten waar voorkomen. Op basis hiervan worden maatregelen genomen, zoals het plaatsen van nestkasten en inbouwen van verblijfplaatsen. Hiervoor is jaarlijks ecologisch onderzoek nodig.

Er wordt voor één jaar een medewerker ingezet ad € 103.000 voor het uitvoeren en opstellen van beleid en er is structureel € 100.000 opgenomen voor de jaarlijkse onderzoekskosten.

Opstellen beleid snippergroen
We gaan duidelijkheid geven over wat de gemeente wil met illegaal in gebruik genomen gemeentegrond. Uit onderzoek is gebleken dat stukken gemeentegrond in gebruik zijn genomen zonder overleg met de gemeente. Om te voorkomen dat hierdoor verjaring optreedt, wordt in 2027 een snippergroenbeleid opgesteld. Dit beleid maakt duidelijk hoe de gemeente met deze gronden wil omgaan en biedt een helder kader voor het beoordelen van verzoeken tot gebruik van gemeentegrond. Het vaststellen van dit beleid brengt ook met zich mee dat er vervolgacties nodig zijn. In een aantal gevallen zal dit handhaving vereisen. Hiervoor is onvoldoende capaciteit beschikbaar. Daarom wordt hiervoor een plan van aanpak uitgewerkt.

Bundelen handhavingszaken
We starten een project met meerdere grote handhavingszaken. Deze handhavingszaken komen vanuit de aanpak van rotte kiezen, collegeprogramma (rommelerven) en meldingen/waarnemingen. De handhavingszaken kosten dusdanig veel tijd, dat deze niet binnen de huidige formatie kan worden opgepakt. Voor dit project hebben we in 2027 eenmalig € 100.000 nodig

In beeld brengen gemeentelijke taken richtlijnen water
In 2027 komen er door de KRW (Kaderrichtlijn water) en Europese richtlijn stedelijk afvalwater nieuwe taken op de gemeente af. De omvang van deze taken, en financiële en personele gevolgen zijn nu nog niet goed in te schatten.

Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Functiemenging	%	2025	45,4	54,6	07-09-2026
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	2025	177,6	196,1	07-09-2026
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	2024	3,5	8,4	07-09-2026

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten

Baten en lasten Programma 3: Mooi Wonen in Westerwolde

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	4.059	7.744	7.152	6.676	6.651	6.651
Baten	-3.742	-1.828	-1.833	-1.808	-1.808	-1.808
Subtotaal	**318**	**5.916**	**5.319**	**4.868**	**4.843**	**4.843**
Onttrekkingen	-1.285	-683	-1.030	-180	-180	-180
Stortingen	5.452	776	0	0	0	0
Subtotaal	**4.167**	**93**	**-1.030**	**-180**	**-180**	**-180**
Saldo	**4.485**	**6.009**	**4.289**	**4.688**	**4.663**	**4.663**

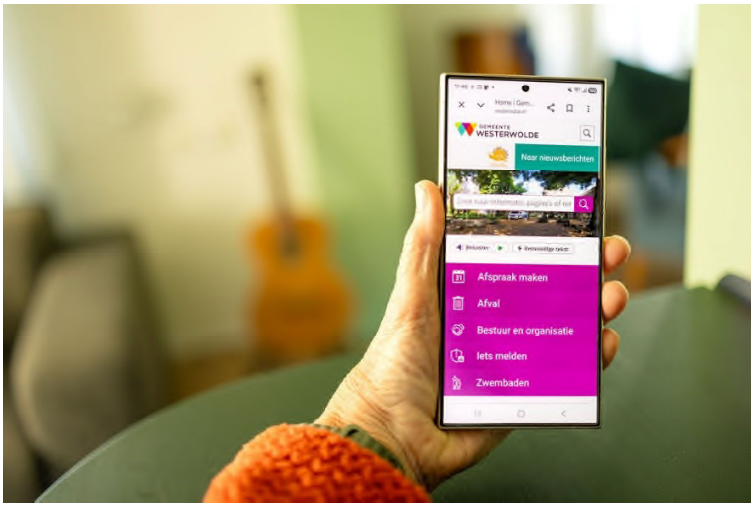
2.4 Programma 4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde

Missie en doelstelling

Een goede bereikbaarheid binnen Westerwolde en vanuit Westerwolde naar omliggende plaatsen, steden en regio's in Nederland en Nedersaksen is essentieel voor de economie en leefbaarheid van Westerwolde. Voor de auto en het vrachtverkeer maken we gebruik van een sterke hoofdstructuur van A7/A31 en de N366. De OV-infrastructuur van bus en trein is zwak. Het OV verarmt en de jeugd, de ouderen en het bedrijfsleven ervaren dit sterk door de lange reistijden naar werk-, onderwijs- en voorzieningscentra. De komst van de Nedersaksenlijn zou deze situatie sterk verbeteren.
De digitale bereikbaarheid van Westerwolde verbetert op dit moment sterk met de uitrol van glasvezel. Een zorg is de capaciteit van het bestaande elektriciteitsnet in relatie tot de toenemende elektrificatie van onze energievoorziening. Ook de ligging van Westerwolde ten opzichte van de as Eemshaven – Emmen is mogelijk een kans op het gebied van waterstof. Westerwolde wil bijdragen aan de brede welvaart door de bereikbaarheid behouden en versterken.

Ambitie:

De komst van de Nedersaksenlijn is onze topprioriteit. Daarnaast is Westerwolde zowel voor snel als langzaam verkeer goed, veilig, betrouwbaar en toekomstbestendig bereikbaar voor inwoners, ondernemers en bezoekers. Ook digitaal zijn we goed bereikbaar nu en in de toekomst.



Programmaonderdeel: Wegen, Spoor en water

Wat willen we bereiken

Westerwolde wil goed bereikbaar zijn over wegen, spoor en water en goed ontsloten voor het digitale verkeer, elektriciteit en mogelijk waterstof.

Wat gaan we er voor doen

Bijdrage leveren aan realisatie Nedersaksenlijn
We werken samen met buurgemeenten, regio en rijk samen aan de realisatie van de Nedersaksenlijn. Daarvoor is € 1,9 miljard (prijspeil 2025) beschikbaar. De MIRT-verkenning (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) loopt en moet eind 2028 een voorkeursbeslissing voor het tracé van het toekomstige spoor opleveren en locaties waar stations moeten komen. Parallel aan de MIRT-verkenning ontwikkelen we in afstemming met de buurgemeenten de eerder in programma 3 genoemde visies en plannen voor de gebiedsontwikkeling rond het spoor en de stations. Bij de start van de MIRT-verkenning heeft de regio een eerder toegezegde bijdrage van in totaal € 50 miljoen in spoor en stations bevestigd. Dit bedrag zal door provincies en gemeenten gezamenlijk bij elkaar moeten worden gebracht. Welk aandeel Westerwolde daarin heeft, moet nog worden bepaald.

Opstellen Masterplan Bruggen
We stellen in 2027 een Masterplan Bruggen op. Daarvoor gebruiken we de uitkomsten van de impactanalyse. Het masterplan bruggen geeft de raad handvatten om strategische keuzes te maken over bruggen en bereikbaarheid in relatie tot de financiële mogelijkheden.

Verbeteringen openbaar vervoer.
We voeren de OV-visie uit. We voeren gesprekken met het OV-bureau Groningen-Drenthe en de Provincie Groningen over verdere verbeteringen van het openbaar vervoer. De verkenning van een proef met deelmobiliteit in Wedde (auto delen) met een groep inwoners uit Wedde, het opzetten van een buurtbusverbinding tussen Bellingwolde en Vlagtwedde en het continueren van Automaatje en de Buurtbus maken deel uit van deze visie.

We werken mee aan initiatieven van overheden buiten de gemeentegrenzen van Westerwolde die de bereikbaarheid van Westerwolde via weg en spoor verbeteren. Het gaat onder meer om het ongelijkvloers maken de rondweg Emmen (N391) en aanleg van de Wunderline (spoorlijn) van Groningen via Winschoten naar Oldenburg en Bremen.

Realiseren nieuwe bushaltes en fietsvoorzieningen
We realiseren in 2026/2027 nieuwe bushaltes en fietsvoorzieningen bij de op- en afrit N368 Lageweg in Wedde in samenwerking met de provincie en direct aanwonenden. Zo krijgt Wedde twee keer per uur een busverbinding in plaats van één keer per uur en verbetert ook de bereikbaarheid van Vriescheloo/Veelerveen met de bus.

Ontwikkelen kaders vergunningverlening gebruik drones.
We ontwikkelen in 2027/2028 kaders die we kunnen gebruiken bij de vergunningverlening rond het gebruik van drones voor allerlei toepassingen zoals pakketbezorging. Hierbij trekken we gelijk op met de provincie die ook beleid hiervoor gaat opstellen.

Uitbreiden aantal laadpalen Westerwolde
We breiden het aantal laadpalen in Westerwolde uit. Voor het tempo van uitrol zijn we afhankelijk van de capaciteit van het electriciteitsnetwerk van Enexis en TenneT. We herijken in 2026/2027 onze laadvisie naar aanleiding van de meest recente ontwikkelingen op gebied van elektrisch laden zoals snelladen.

Uitvoeren kleinschalige verkeersmaatregelen en onderzoeken
We voeren kleinschalige verkeersmaatregelen en verkeers – en parkeeronderzoeken uit. Hiermee kunnen we onze verkeersplannen beter onderbouwen, slim werk met werk maken (middelen zijn niet in groot onderhoud wegen meegenomen) en urgente verkeersmeldingen afhandelen. Het betreft hier meldingen over wegen die structureel terugkomen in de verkeersmeldingen en ook niet voldoen aan het beleid (GVVP). En die de politie niet een hoge prioriteit geeft qua verkeershandhaving omdat de infrastructuur gebreken heeft. We vragen vanaf 2027 een jaarlijks budget van € 25.000,-

Opstellen beheerplan water en oevers
In 2026 wordt een beheerplan voor water en oevers opgesteld, voortkomend uit de opdracht van de raad in de NOR 2.0. Voor de uitvoering van dit plan schatten we in jaarlijks ca. € 150.000 nodig te hebben. Per 2027 gaan we dit beheer van oevers en water(bodems) uitvoeren. Bij deze uitvoering kijken we actief naar maatregelen die ook de waterkwaliteit positief beïnvloeden. Om zo bij te dragen aan de nieuwe opgaves uit de Kader Richtlijn Water en de nieuwe Europese richtlijn stedelijk afvalwater.

Wegwerken achterstanden wegenonderhoud
Er is in totaal € 4.000.000 beschikbaar voor het wegwerken van het achterstallig onderhoud op de wegen. € 3.000.000 vanuit de NOR 2.0 en € 1.000.000 bij de jaarrekening 2025. Deze gelden staan in de B.R. Beheer openbare ruimte. De uitvoer van dit extra onderhoud is in 2026 gestart en zal duren tot 2028. We hopen in 2028 de wegen op een gemiddeld onderhoudsniveau basis te hebben. Door inzet van zowel de bovengenoemde extra middelen als de jaarlijkse onderhoudsmiddelen. Dit niveau moet blijken uit de tweejaarlijkse weginspectie van 2029.

De kanttekening die gemaakt moet worden is dat er verschillende projecten lopen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan rioolreconstructies en het centrumplan Ter Apel, welke ook bijdragen aan het wegwerken van de achterstanden maar die de komende jaren pas ten uitvoer komen. Daarnaast zijn er risico's van buitenaf zoals weersinvloeden die de wegen versneld kunnen aantasten en zwaardere milieueisen waardoor de kwaliteit van materialen en levensduur negatief kunnen worden beïnvloed.

We gaan de volgende verkeersveiligheidsmaatregelen oppakken:

MIP 2701 Herinrichting Veelerveensterweg Veelerveen (Spetsebrugweg - Veenweg)
We gaan de Veelerveensterweg in Veelerveen tussen de Spetsebrugweg en de Verbindingsweg veiliger maken. Hier wordt structureel te hard gereden. Daarnaast hebben er enkele ongevallen plaatsgevonden. We hebben diverse meldingen van Plaatselijk belang Veelerveen over de weg ontvangen. We willen enkele snelheidsremmende maatregelen gaan treffen en, waar daar ter plaatse ruimte voor is, een nieuw stuk fietspad van 2,5m gaan aanleggen. We stimuleren hiermee veiliger fietsen dat in ons GVVP een hoge prioriteit heeft. We voeren dit project naar verwachting in 2028 uit in combinatie met gepland groot asfaltonderhoud aan de weg. Het totale projectbedrag bedraagt € 365.000, waarbij er € 122.000 subsidie is verleend, € 203.000 uit onderhoud wegen wordt betaald en € 40.000 aanvullend benodigd is. Er is een investeringskrediet van € 162.000 nodig. De kapitaallasten bedragen € 800 per jaar.

MIP 2702 Snelheidsremmende maatregelen Venneweg Veelerveen
We gaan de Venneweg in Veelerveen veiliger maken tussen de Bovenvenneweg en de komgrens richting Veele. Op de Venneweg wordt te hard gereden. We hebben hier meldingen over gehad van een aantal aanwonenden. We stimuleren hiermee veiliger fietsen dat in ons GVVP een hoge prioriteit heeft. We voeren dit project naar verwachting in 2028 uit in combinatie met gepland groot asfaltonderhoud. Het totale projectbedrag bedraagt € 175.000, waarbij er € 60.000 subsidie is verleend en € 115.000 uit onderhoud wegen wordt betaald. Hiervoor is een investeringskrediet van € 60.000 nodig. Er zijn geen kapitaallasten.

MIP 2703 Snelheidsremmende maatregelen Markeweg Ter Apel

We gaan de Markeweg in Ter Apel veiliger maken. Op de Markeweg wordt structureel te hard gereden. Daarnaast vonden enkele ongevallen op de Markeweg plaats. We hebben van aanwonenden een handtekeningactie ontvangen met verzoek voor nadere maatregelen. Voor dit krediet treffen we enkele snelheidsremmende maatregelen op de weg. We stimuleren hiermee veiliger fietsen dat in ons GVVP en onze concept-gebiedsvisie voor Ter Apel een hoge prioriteit heeft. We voeren dit project naar verwachting in 2028 uit in combinatie met gepland groot asfaltonderhoud. Het totale projectbedrag bedraagt € 365.000, waarbij er € 120.000 subsidie is verleend, € 205.000 uit onderhoud wegen wordt betaald en € 40.000 aanvullend benodigd is. Er is een investeringskrediet van € 160.000 nodig. De kapitaallasten bedragen € 890 per jaar.

MIP 2704 Snelheidsremmende maatregelen Viaductstraat Ter Apel

We gaan de Viaductstraat in Ter Apel tussen de Mercuriusweg en de Nulweg (Provinciale weg N976) veiliger maken. Op de Viaductstraat wordt structureel te hard gereden. We hebben diverse meldingen van aanwonenden hierover ontvangen. We houden daarbij, volgens de door de raad vastgestelde OV Visie, rekening met de bus die hier op rijdt. We voeren dit project naar verwachting in 2028 uit in combinatie met gepland groot asfaltonderhoud. Het totale projectbedrag bedraagt € 100.000, waarbij er subsidie is verleend van € 36.000 en € 64.000 uit onderhoud wegen wordt betaald. Hiervoor is een investeringskrediet van € 36.000 nodig. Er zijn geen kapitaallasten.

MIP 2705 Herinrichting Moersloot/Hooiland Ter Apel

We maken de Moersloot en Hooiland in Ter Apel en De Maten veiliger. Er wordt hier structureel te hard gereden. We hebben diverse meldingen van aanwonenden hierover ontvangen. Ook vonden er enkele ongevallen plaats. Het fietspad naast de Moersloot is daarnaast relatief smal. Voor het krediet gaan we enkele snelheidsmaatregelen treffen, de weg anders inrichten en het naastgelegen fietspad verbreden naar een breedte van 2,5m. Ook gaan we op een gedeelte bermverharding aanleggen. We stimuleren hiermee veiliger fietsen dat in ons GVVP en onze concept-gebiedsvisie voor Ter Apel een hoge prioriteit heeft. We voeren dit project naar verwachting in 2028 uit in combinatie met gepland groot asfaltonderhoud. Het totale projectbedrag bedraagt € 468.000, waarbij er € 154.000 subsidie is verleend, € 261.000 uit onderhoud wegen wordt betaald en € 53.000 aanvullend benodigd is. Er is een investeringskrediet van € 207.000 nodig. De kapitaallasten bedragen € 1.180 per jaar.

MIP 2706 Verbreding fietspad Wedderbergenweg

We verbreden het fietspad langs de Wedderbergenweg tussen Wedde en Wedderveer naar een breedte van 2,5m. Dit fietspad heeft een belangrijke ontsluitende functie voor recreatiegebied Wedderbergen. We stimuleren hiermee veiliger fietsen dat in ons GVVP een hoge prioriteit heeft. We voeren dit project naar verwachting in 2027 uit in combinatie met gepland groot asfaltonderhoud. Het totale projectbedrag bedraagt € 210.000, waarbij er € 78.000 subsidie is verleend en € 132.000 uit onderhoud wegen wordt betaald. Hiervoor is een investeringskrediet van € 78.000 nodig. Er zijn geen kapitaallasten.

MIP 2707 Verbreding fietspad Schoollaan Blijham

We verbreden het smalle fietspad Verlengde Schoollaan tussen de Bouwteweg en de Winschoterweg in Blijham naar een breedte van 2,5m. We stimuleren hiermee veiliger fietsen dat in ons GVVP een hoge prioriteit heeft. Verbreding van dit smalle fietspad vinden we ook wenselijk omdat de Dorpsraad Blijham naast dit fietspad binnenkort ook een arborethum (bomentuin) ontwikkelt. Deze ontwikkeling zal, zo verwachten wij, de nodige extra bezoekers gaan aantrekken. We voeren dit project naar verwachting in 2027 uit in combinatie met gepland groot asfaltonderhoud aan het fietspad. Het totale projectbedrag bedraagt € 35.000, waarbij er € 12.000 subsidie is verleend en € 23.000 uit onderhoud wegen wordt betaald. Hiervoor is een investeringskrediet van € 12.000 nodig. Er zijn geen kapitaallasten.

MIP 2708 Aanbrengen snelheidsremmende maatregelen Vijverstraat Ter Apel en instelling 30 km/h zone
We richten de weg in als 30 km zone en treffen op de kruispunten enkele snelheidsremmende maatregelen. Vanuit het Centrumplan Ter Apel en de concept-gebiedsvisie voor Ter Apel is het ook de wens de verbinding tussen het Centrum van Ter Apel en de Kloosterenclave aantrekkelijker te maken. De Vijverstraat vormt onderdeel van deze verbinding. En verdient mede om die reden een upgrade. We voeren dit project naar verwachting in 2028 uit in combinatie met geplande rioolwerkzaamheden en groot asfaltonderhoud. Het totale projectbedrag bedraagt € 200.000, waarbij er € 73.000 subsidie is verleend en € 127.000 uit de beschikbare budgetten vanuit riolering en wegen wordt betaald. Er is een investeringskrediet van € 73.000 nodig. Er zijn geen kapitaallasten.

MIP 2709 Aanbrengen snelheidsremmende maatregelen Spetsebrugweg Vlagtwedde
We richten de Spetsebrugweg in Vlagtwedde tussen de Wilmerkamp en de Barlageveldweg veiliger in. Op de Spetsebrugweg wordt te hard gereden. We hebben hier zowel intern (Werkvoorzieningsschap Afeer) en extern meldingen over ontvangen. We voeren dit project naar verwachting in 2028 uit in combinatie met groot asfaltonderhoud aan de weg. Het totale projectbedrag bedraagt € 200.000 waarbij er € 72.000 subsidie is verleend en € 128.000 uit onderhoud wegen wordt betaald. Hiervoor is een investeringskrediet van € 72.000 nodig. Er zijn geen kapitaallasten.

Verhogen investering Roswinkelerbrug
De gemeente beheert een groot aantal bruggen, waaronder de Roswinkelerbrug in Ter Apel. Deze brug vervult een essentiële verkeers- en vaarfunctie en behoort tot de drukste in het areaal. Inspecties tonen aan dat de bedieningsinstallatie verouderd en niet bedrijfszeker is. Storingen en trillingsproblemen nemen toe en zijn met regulier onderhoud niet meer oplosbaar. Vernieuwing is noodzakelijk om veiligheid, betrouwbaarheid en bereikbaarheid te waarborgen en risico's en kosten te beperken voor het toekomstbestendig functioneren van de brug.

Het oorspronkelijke investeringsbedrag van € 236.000 was gebaseerd op een globale raming van vóór 2021. Op basis van een recente technische inspectie en actuele prijsniveaus bedraagt de benodigde investering € 709.000. De stijging van € 473.000 wordt veroorzaakt door inflatie, hogere arbeidskosten en aangescherpte eisen aan besturings- en bewakingsinstallaties die complexer worden. De investering wordt verdeeld over drie componenten vanwege verschillende afschrijvingstermijnen. De kapitaallasten worden gedekt uit geraamde kapitaallasten van eerder uitgestelde investeringen aan bruggen.

Wat mag het kosten

Baten en lasten Programma 4: Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	4.902	5.340	5.391	5.391	5.354	5.332
Baten	-3.178	-96	-59	-59	-59	-59
Subtotaal	**1.724**	**5.244**	**5.333**	**5.332**	**5.295**	**5.273**
Onttrekkingen	-1.290	-421	-312	-1.025	-1.025	-1.025
Stortingen	1.974	4.481	0	0	0	0
Subtotaal	**684**	**4.060**	**-312**	**-1.025**	**-1.025**	**-1.025**
Saldo	**2.408**	**9.304**	**5.021**	**4.307**	**4.270**	**4.248**

2.5 Programma 5 Groen en duurzaam Westerwolde

Missie en doelstelling

Westerwolde heeft een uniek en ogenschijnlijk onaangetast landschap. In de landschapsbiografie van Westerwolde is dat mooi gedocumenteerd. Het is van groot belang om deze kwaliteit te behouden te versterken. De biodiversiteit is in potentie groot, maar niet altijd in balans. Dit leidde recent tot plagen zoals die van de eikenprocessierups. Duurzaamheid heeft met onder andere energie, klimaat en grondstoffen verschillende dimensies. De energieopgave is groot. Met de realisatie van een aantal zonneparken op plekken waar het landschappelijk wel kan, hebben we flinke stappen gezet. Maar we zijn er nog niet. Daarnaast is de opgave in de warmtetransitie groot. Er zijn veel woningen met een laag energielabel en veel mensen hebben het geld niet om te investeren in isolatie van de woning en andere energiebesparende maatregelen. Ook de gemeente zelf heeft een flinke opgave met het energiezuinig maken van het eigen vastgoed. Verder zien we afval steeds meer als een bron van (potentiële) grondstoffen en proberen we onze afvalinzameling zoveel mogelijk daarop aan te passen.

Het college werkt aan het realiseren van deze ambitie aan de hand van de volgende thema's en aandachtsvelden:

Ambitie:

Westerwolde is duurzaam ingericht, werkt samen met partners die maximaal van afval grondstoffen maken en is klimaatbestendig. De mens, de omgeving en de economie versterken elkaar daarin samenhangend. In die omgeving spelen landbouw en natuur een belangrijke rol als dragers en vormers van ons landschap en groen.

Het college werkt aan het realiseren van deze ambitie aan de hand van de volgende thema's en aandachtsvelden:

- Openbaar groen en landschap;
- Duurzaamheid;
- Klimaat en riolering.



Programmaonderdeel: Openbaar groen en Landschap

Wat willen we bereiken

Westerwolde ziet het landschap als een belangrijke kwaliteit en zet zich in voor behoud en versterking daarvan. Daarnaast werken we aan een klimaatbestendig Westerwolde.

Wat gaan we er voor doen

Ontwikkeling beleid snippergroen.
In 2026 wordt aansluitend op de in ontwikkeling zijnde Groenvisie beleid ontwikkeld hoe om te gaan met snippergroen. Dit kan gelden als toetssteen bij de verkoop of het in bruikleen geven van openbaar snippergroen en overhoeken aan derden. Zo kan rekening worden gehouden met de waarde voor cultuurhistorie, landschap, leefbaarheid en dorpsschoon. Ook kan de handhaving op illegale ingebruikname van gronden op grond van de APV sterker worden onderbouwd. Zie hiervoor ook programma 3 bij VTH.

Beheerplan Groen.
We stellen beheerplannen Groen op naar aanleiding van de opgestelde Groenvisie. Aandachtsgebieden daarin zijn biodiversiteit, ecologie, duurzaamheid, klimaatadaptatie, invasieve exoten en ziektes en plagen.

Herinrichting Kloosterplein en entreegebied
We stellen een ontwerp op voor de herinrichting van het Kloosterplein en de toegangsweg. Dit doen wij in samenspraak met het klooster, het Boschhuis, natuurmonumenten en de stichting Kloosterenclave. In 2027 komen wij hiervoor met een plan inclusief begroting.

Herplantplicht 866 bomen
We planten 866 bomen om aan de wettelijke herplant- verplichting te voldoen. Dit kost € 270.000 en zal in 2027/2028 naar verwachting worden uitgevoerd. Deze kosten worden gedekt uit de B.R. beheer openbare ruimte.

Uitvoer achterstanden groenonderhoud
We zijn projectmatig bezig met het uitvoeren en voorbereiden van renovatie werkzaamheden m.b.t. tot achterstanden in het groen. Vanuit de NOR 2.0 is hiervoor € 1,6 miljoen beschikbaar gesteld. Waar mogelijk worden groenrenovaties gecombineerd met civiele reconstructies. Het inhalen van de achterstanden wordt volgens planning in 2029 afgerond.

Herzien maaibeleid
Er wordt een nulmeting gedaan om de ecologische status van alle gemeentelijke bermen in kaart brengen. Vervolgens stellen we een maaibeleid op. Dit sluit aan bij de aanbevelingen opgenomen in de Groenvisie. Op basis van dit beleid gaan we het huidige maaibeheer herzien. De kosten van de nulmeting worden voor 2027 eenmalig ingeschat op € 50.000. Er is rekening gehouden met een subsidie van € 25.000 vanuit de provincie.

Speeltuin Ter Apel
Voor 2027 hebben wij incidenteel een budget van € 20.000 opgenomen voor de aanleg van een speeltuin in Ter Apel.

Programmaonderdeel: Duurzaamheid

Wat willen we bereiken

Westerwolde zet verduurzamingsmaatregelen in om energiearmoede terug te dringen en woningen te verbeteren. We werken aan onze energiedoelstellingen met kleinschalige, dorpsgerichte oplossingen, benutten gemeentelijk vastgoed voor duurzame energieopwekking waar mogelijk en stimuleren collectieve warmtesystemen die passen bij de schaal van een wijk, straat of kern.

Om bovenstaande te bereiken pakt het college allereerst de volgende inspanningen op:

Wat gaan we er voor doen

Uitvoering GOUD-project "Woningisolatie".
We gaan door met het project GOUD woningisolatie. We verduurzamen hierin woningen met slechte energie labels en verlagen daarmee de woonlasten. Voor de mensen onder de 140% sociaal minimum is € 40.000 beschikbaar vanuit Nijbegun voor isolatie en € 5.000 vanuit de eigen gemeentelijke subsidie. Mensen met een inkomen boven de 140% is maximaal € 20.000 50% vergoeding beschikbaar vanuit Nijbegun en € 3.500 subsidie vanuit onze eigen gemeentelijke subsidie.

Jaarlijkse subsidieronde Duurzaamheidsfonds en Gebiedsfonds.
Voor het Duurzaamheidsfonds en het Gebiedsfonds is er jaarlijks een subsidieronde met een subsidieplafond. Zo stimuleren we projecten en initiatieven van groepen inwoners, verenigingen en stichtingen op het gebied van leefbaarheid, biodiversiteit en duurzaamheid.

Stimuleren leerlingen op het gebied van duurzaamheid, biodiversiteit en leefbaarheid.
We werken actief samen met scholen in het voortgezet onderwijs om leerlingen te stimuleren op het gebied van duurzaamheid, biodiversiteit en leefbaarheid.

Actief benaderen inwoners over de warmtetransitie.
We benaderen inwoners over de warmte transitie, isolatie subsidies en NijBegun. Dit door middel van informatiebijeenkomsten of het informeren op bijvoorbeeld evenementen zoals een markt. Hier zullen verschillende vormen van communicatie op in worden gezet in 2027. We willen hiervoor structureel €60.000 voor het bekostigen van het platform GOUD en communicatie en promotiemiddelen.

Programmaonderdeel: Riolering en water

Wat willen we bereiken

We willen een goede volksgezondheid handhaven en de verspreiding van ziektes voorkomen.

Wat gaan we er voor doen

Reconstructie 2026 van de Nederveen Cappelstraat.
In 2027 wordt de reconstructie van de Nederveen Cappelstraat en Zandberg afgerond en een start gemaakt met de regenwaterstructuur Ter Apel.

Uitvoeren maatregelen voor een klimaatbestendige toekomst
We treffen maatregelen om toe te werken naar een klimaatbestendige en water robuuste gemeente in 2050.

Blijven ons inzetten voor zorgvuldig afvoeren van afvalwater met het riool.
Per 2027 komen er nieuwe taken op de gemeente af door de Kader Richtlijn Water en de nieuwe Europese richtlijn stedelijk afvalwater. Momenteel weten we nog niet welke gevolgen dit precies gaat inhouden. Landelijk wordt nu gewerkt aan de uitwerking van deze richtlijnen.

Programmaonderdeel: Afval

Wat willen we bereiken

Westerwolde blijft inzetten op het verminderen van afval en het maximaal terugwinnen van grondstoffen binnen het huidige inzamelsysteem. Daarnaast besteden we meer aandacht aan duurzaam grondstoffengebruik, verantwoorde productieomstandigheden en het stimuleren van de inzameling van oud papier, waarmee we zowel de afvalstroom verminderen als verenigingen ondersteunen.

Doel van het afvalbeleid is zoveel mogelijk afval gescheiden inzamelen tegen zo laag mogelijke kosten met een goede service voor de inwoners. Hiervoor zijn de volgende aangepaste doelstellingen vastgesteld:

1. De hoeveelheid restafval per inwoner is minder dan 110 kg.
2. De afvalstoffenheffing ligt rond het gemiddelde van de noordelijke gemeenten.
3. Inwoners geven afvalbeleid een gemiddeld cijfer boven de 7.

Om deze doelstellingen te halen worden de aanbevelingen die gedaan zijn naar aanleiding van de evaluatie van het Grondstoffenplan uitgevoerd.

Door het substantieel verhogen van de verbrandingsbelasting en CO2 heffing op het verbranden van afval gaan de verwerkingskosten vanaf 2027 substantieel stijgen.

Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	2024	182	148	07-09-2026
Hernieuwbare elektriciteit	%	2024	136,2	42,8	07-09-2026

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten

Baten en lasten Programma 5: Groen en duurzaam Westerwolde

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	13.601	15.965	15.720	15.097	14.300	14.297
Baten	-12.736	-10.308	-11.705	-12.298	-11.531	-11.531
Subtotaal	**866**	**5.657**	**4.015**	**2.799**	**2.770**	**2.766**
Onttrekkingen	-697	-1.611	-1	-1	-1	-1
Stortingen	1.445	1.186	0	0	0	0
Subtotaal	**748**	**-426**	**-1**	**-1**	**-1**	**-1**
Saldo	**1.613**	**5.231**	**4.014**	**2.798**	**2.768**	**2.765**

2.6 Programma 6 Asiel in Westerwolde

Missie en doelstelling

Het asielcomplex is een belangrijke economische factor in Westerwolde en omgeving. Het levert werkgelegenheid op. Daarnaast omzet voor winkeliers en het MKB.

Belangrijkste aandachtspunten zijn:

1. Handhaving maximale bezetting 2.000 asielzoekers per etmaal;
2. Veiligheid en overlast op het complex en in de openbare ruimte;
3. Goede regelingen voor inwoners en ondernemers, die schade ondervinden.

De rust in Ter Apel moet terugkomen. Inwoners, ondernemers, toeristen, asielzoekers en medewerkers van het asielcomplex moeten zich prettig voelen.

Ambitie:

Westerwolde wil een humane opvang van asielzoekers in een veilig en leefbaar Ter Apel zonder overlast voor inwoners, bedrijven, bezoekers en de omgeving.

Om bovenstaande te bereiken pakt het college allereerst de volgende inspanningen op:



Programmaonderdeel: Asiel & vluchtelingen

Wat willen we bereiken

Oekraïne

1. We gaan door met de opvang voor Oekraïense ontheemden in Bellingwolde en daarmee ook met de stuurgroep en werkgroep. Wij gaan inspelen op mogelijk nieuw landelijk beleid zoals bijvoorbeeld terugkeer. Vanwege de onzekerheid van de geopolitieke ontwikkelingen worden de kosten en baten steeds een jaar vooruit opgenomen.
2. De RTB, Richtlijn Tijdelijke Bescherming is verlengd tot 4 maart 2027. Dit betekent dat er tot dat moment financiën zijn vanuit de landelijke overheid voor de gemeentelijke opvang. Op dit moment is er nog geen zekerheid over het vervolg.

Statushouders

De gemeente Westerwolde heeft een taakstelling voor de huisvesting van statushouders. Jaarlijks wordt bekeken wat de stand van zaken is. Op het moment dat mensen gehuisvest worden start een traject van inburgering en maatschappelijke begeleiding. Dit is een wettelijke taak die uitgevoerd moet worden door de gemeente.

Westerwolde is een samenwerking aangegaan met een nieuwe taalaanbieder voor de B1- en Z-route. Hierin is gekozen om te gaan voor een taalaanbieder die hoge kwaliteit kan leveren. De overeenkomst met de nieuwe taalaanbieder is aangegaan voor 4 jaar. Dit betekent dat de gemeente in 2029 moet kijken naar het vervolg.

Om bovenstaande te bereiken pakt het college allereerst de volgende inspanningen op:

Wat gaan we er voor doen

Continuering opvang Oekraïners Bellingwolde.
Er is een provinciale bestuursovereenkomst 2025-2026, waarin afspraken gemaakt zijn over asielopvang en de opvang van Oekraïense ontheemden. Op basis van duurzame inzet voor asielopvang ontvangt de gemeente per 2 jaar middelen hiervoor op basis van de Spreidingswet. Het gaat om € 4 miljoen voor 2 jaar. Voor 2027 en verder gaan we nieuwe afspraken maken in provinciaal verband.

In de begroting waren er vanuit gegaan, dat de toegezegde middelen van de Spreidingswet jaarlijks worden uitgekeerd. Dit blijkt twee jaarlijks te zijn. Hierdoor moeten we de begroting negatief bijstellen met 1,8 miljoen per jaar.

Uitvoeren afspraken die gemaakt zijn met de bestuurlijke regietafel.
Wij blijven zowel ambtelijk als bestuurlijk afspraken maken met de Provinciale Regietafel. We zorgen voor de uitvoering van deze afspraken over de opvang van asielzoekers, statushouders en Oekraïense ontheemden.

Actualiseren plannen veiligheid en vastgoed/onderhoud.
De aangepaste bestuursovereenkomst met het COA is bijna klaar. Onderliggende plannen worden jaarlijks indien nodig aangepast op het gebied van veiligheid en vastgoed, onderhoud en onderwijs.

Continueren pendelbus
Op zowel bestuurlijk als ambtelijk niveau vindt er ketenbreed overleg plaats. Wij maken afspraken met het COA en de IND voor noodzakelijke verbouwingen en aanpassingen, uiteraard binnen de geldende regelgeving hiervoor.

Actualiseren convenanten.
Alle genoemde punten dragen bij aan de goede afstemming en uitvoering van de bestuursovereenkomst. Bovenstaande punten voeren wij uit volgens de bestuursovereenkomst. Deze loopt tot 2040. De inzet van de flexpool wordt gefinancierd door de afspraken met het ministerie van Asiel en Migratie in de provinciale bestuursovereenkomst. Wij ontvangen faciliteitengeld en middelen vanuit de Spreidingswet.

Structureel extra cameratoezicht.
We blijven inzetten op structureel extra cameratoezicht in het centrum, bij bushaltes en aan de Ter Apelervenen op het voorterrein van het COA/IND.

Inzetten extra toezicht.
We zetten structureel toezicht en handhaving in Ter Apel. Vanuit afspraken in de provinciale bestuursovereenkomst is extra inzet van een flexteam BOA's mogelijk.

Overleggen aanpak overlastgevende asielzoekers.
Wij richten een goede werkwijze en informatiedeling met ketenpartners voor versnelde afdoening van overlastgevende asielzoekers.

Schaderegeling/preventiefonds.
Wij willen doorgaan met de schaderegeling. Daarnaast een regeling voor leefbaarheid voor het dorpscentrum van Ter Apel realiseren.

Voortzetten pendelbus.
Wij willen dat de pendelbus vervoer van asielzoekers blijft uitvoeren tussen Emmen en het asielcomplex, om de reguliere lijndiensten te ontlasten. We starten gesprekken over het opdrachtgeverschap en de nieuwe aanbesteding van de pendelbus voor de uitvoering 2027 t/m 2030.

Ook willen wij dat ondernemers in hun winkels zo weinig mogelijk hinder ondervinden door de inzet van winkelsurveillance en beveiliging. Wij ontvangen middelen vanuit de rijksoverheid voor de pendelbus en overlast.

Wat mag het kosten

Baten en lasten Programma 6: Asiel in Westerwolde

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	6.440	6.534	6.384	2.583	2.623	2.623
Baten	-12.376	-9.401	-8.062	-3.531	-3.571	-3.571
Subtotaal	**-5.935**	**-2.867**	**-1.678**	**-948**	**-948**	**-948**
Stortingen	135	2.700	0	0	0	0
Saldo	**-5.800**	**-167**	**-1.678**	**-948**	**-948**	**-948**

2.7 Programma 7 Onderwijs in Westerwolde

Missie en doelstelling

Het onderwijs vormt een spiegel van onze samenleving en is een goede voorspeller voor de samenleving van de toekomst. Om volwaardig deel te kunnen nemen aan de samenleving krijgt de jeugd van Westerwolde optimale ontwikkelingskansen aangereikt. In samenwerking met de schoolbesturen en de peuteropvang aanbieders biedt de gemeente Westerwolde een groot aantal (onderwijs) voorzieningen, variërend van peuteropvang tot en met voortgezet onderwijs.

We zetten in op een stevige verankering van kwaliteit in het onderwijs. Westerwolde wil een goede onderwijsstructuur, waarin het basisonderwijs en de peuteropvang overal in de gemeente dichtbij huis beschikbaar zijn.

Ambitie:

Westerwolde heeft sterk, toegankelijk en toekomstgericht onderwijs voor alle kinderen in Westerwolde.

Het college werkt aan het realiseren van deze ambitie aan de hand van de volgende thema's en aandachtsvelden:

- Openbaar Onderwijs Westerwolde (OOW);
- Onderwijshuisvesting;
- Onderwijsbeleid en leerlingzaken.



Programmaonderdeel: Openbaar basisonderwijs

Wat willen we bereiken

De doelen voor Openbaar Onderwijs Westerwolde (OOW) zijn beschreven in het strategisch beleidsplan 2023-2027. De grote doelen zijn vertaald naar actiepunten die in de jaarplannen beschreven zijn. Daarnaast zijn we momenteel bezig met het beschrijven van het strategisch beleidsplan 2027-2031. Ook hierbij worden de grote doelen vertaald naar actiepunten die verwerkt worden in de jaarplannen. De kosten per actiepunt worden beschreven in het jaarplan en gekoppeld aan de meerjarenbegroting (2027-2030) van OOW.

Wat gaan we er voor doen

Borgen samenwerking voorschoolse voorzieningen en het voortgezet onderwijs.
Wij borgen de doorgaande leer- en zorglijn door een goede en nauwe samenwerking met de voorschoolse voorzieningen en het voortgezet onderwijs te organiseren. Hiertoe hebben we in de schooljaren 2024-2025 en 2025-2026 scholing gevolgd samen met de voorschoolse voorzieningen scholing en begeleiding op de werkvloer ingezet. In schooljaar 2026-2027 hebben we in de begroting budget (€ 10.000) opgenomen om deze begeleiding voort te zetten en te borgen. Op het gebied van Wetenschap en Techniek zoeken we samenwerking met het voortgezet onderwijs door gezamenlijk te participeren in een Tech kwadraat regio. Hiervoor zetten we formatie op schoolniveau in.

Passende maatregelen verlagen werkdruk en ziekteverzuim.
Wij verlagen werkdruk en ziekteverzuim door het nemen van passende aanvullende maatregelen in een effectief werkend systeem. In het kader van duurzame inzetbaarheid zijn er werkgroepen opgericht die zich bezighouden met de thema's: startende leerkrachten en startende schoolleiders, aandacht voor de oudere werknemer, balans werk en privé en scholing en intervisie. In schooljaar 2026-2027 zetten we werktijdfactor 0,2 aan formatie in om starters en studenten te begeleiden.

Aanschaf nieuw meubilair.
De aanbesteding voor nieuw meubilair loopt nog. Voor 2027 is er € 225.000 begroot voor de vervanging van meubilair.

Borgen kwaliteitszorg.
We zetten actief in op het behoud van kleine openbare scholen in de kernen. Zowel in exploitatie als kwaliteitszorg hebben we aandacht voor de kleine scholen. We zijn in gesprek over de toekomstige huisvesting van de Klimop en Willem Lodewijck.

Investeren in (groene) schoolpleinen.
Voor de jaarschijven 2027 t/m 2030 is € 10.000 per jaar opgenomen als cofinanciering. Met deze cofinanciering van € 10.000 ontvangen wij € 75.000 aan subsidie voor de aanleg van groene schoolpleinen.

Uitwerking PVA RIE
In 2026 zal binnen OOW een volledige Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RIE) worden uitgevoerd voor alle scholen. Hierbij worden de arbeidsomstandigheden opnieuw in kaart gebracht en beoordeeld op Arbo-niveau. Op basis van de uitkomsten worden speerpunten en noodzakelijke acties geformuleerd, die worden uitgewerkt in een Plan van Aanpak (PVA).

Verlengde Schooldag
De verlengde schooldag zal in 2027 een belangrijke rol gaan spelen. In de verlengde schooldag gaan de kinderen 2-6 uur langer naar school. De middelen daarvoor zullen vanuit Nij begun ingezet worden.

Scholing OOW-commissieleden
In 2026 moet de Commissie (OOW), die het intern toezicht vormt voor OOW, opnieuw benoemd worden. In de meerjarenbegroting hebben we € 5.000 gereserveerd voor scholing van deze leden.

Programmaonderdeel: Onderwijshuisvesting

Wat willen we bereiken

We voeren het Integraal Huisvestingsplan voor onderwijsgebouwen uit met het realiseren van nieuwe schoolgebouwen in Ter Apel, Blijham en Bellingwolde.

Wat gaan we er voor doen

Integraal huisvestingsplan onderwijs
In 2026 volgt een bijstelling op het IHP op leerlingenaantallen en zullen voorbereidingskredieten aan de raad worden voorgelegd. Op basis daarvan zullen voorbereidingskredieten worden gevraagd voor de realisatie van kindcentra (KC) in Bellingwolde en Blijham. Voor KC Ter Apel is al een voorbereidingskrediet beschikbaar. Ook zal bij elk project worden gekeken naar mogelijke samenwerkingen met lopende projecten/initiatieven.

Investeren in (groene) schoolpleinen.
Voor de jaarschijven 2027 t/m 2030 is € 10.000 per jaar opgenomen als cofinanciering. Met deze cofinanciering van € 10.000 ontvangen wij € 75.000 aan subsidie voor de aanleg van groene schoolpleinen.

Programmaonderdeel: Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Wat willen we bereiken

Westerwolde zet in op toekomstbestendig en kwalitatief goed onderwijs, met behoud van het bestuur van het openbaar onderwijs en de vrijheid om te kiezen tussen openbaar en bijzonder onderwijs. Daarnaast bestrijden we armoede met maatwerk en ontwikkelen we samen met de scholen de invulling van de verrijkte schooldag van Nij Begun.

Wat gaan we er voor doen

Jongeren meer kansen op werk te bieden
Met oog op het nieuwe wetsvoorstel *Van school naar duurzaam werk* willen wij samenwerkingsverbanden aangaan om jongeren meer kansen op werk te bieden. Extra aandacht gaat uit naar het voorkomen van voortijdig schoolverlaten, bijvoorbeeld door leer-werkplekken, stages en ontwikkelbanen in combinatie met scholing. Wij verkennen de behoeften van betrokken partijen en ontwikkelen gerichte ondersteuning. Kleinschaligheid en maatwerk zijn hierbij essentieel. Sluit aan bij maatregel van de Sociale Agenda van Nij Begun: verlagen aantal voortijdig schoolverlaters.

Voorkomen van voortijdige schoolverlaters
In het kader van het voorkomen van voortijdig schoolverlaten zijn vanuit de Doorstroompuntregio diverse programma's gestart, gefinancierd vanuit Regiodeal 1.0. Om deze programma's duurzaam voort te zetten, zetten wij ons regionaal in om de overgang naar de start van Nij Begun te overbruggen. Sluit aan bij maatregel van de Sociale Agenda van Nij Begun: verlagen aantal voortijdig schoolverlaters.

Peuters en kleuters met (taal)achterstand zo goed mogelijk voor te bereiden op de basisschool.
Onze ambitie is om peuters en kleuters met een (taal)achterstand zo goed mogelijk voor te bereiden op de basisschool, zodat zij met minimale achterstand naar groep 3 kunnen. In de praktijk blijkt het echter

moeilijk om deze doelgroep te bereiken en deel te laten nemen aan VVE. Wij gaan actief onderzoeken waarom dit is en ons inzetten om de bereikbaarheid te verbeteren. Dit doen wij onder andere door de gemaakte afspraken met de jeugdgezondheidszorg voort te zetten en aan te scherpen. Hiervoor benutten we de beschikbare OAB budgetten maximal. Hoewel een bereik van 100% niet haalbaar is, streven wij ernaar om minimaal het landelijk gemiddelde van 83% te bereiken.

Versterking van de pedagogische omgeving
In de Sociale Agenda van Nij Begun is de maatregel 'de versterking van de pedagogische omgeving in het voortgezet onderwijs' opgenomen. Er wordt geïnventariseerd waar de behoeften liggen bij onze onderwijspartners en hoe wij deze maatregel effectief kunnen toepassen.

Meerjarenbeleidsplan bibliotheekwerk
Er wordt een meerjarenbeleidsplan opgesteld. Dit in samenwerking met de Groninger gemeenten en Biblionet. Vanaf 2026 is er een zorgplicht in de Bibliotheekwet, waarbij alle gemeenten ervoor moeten zorgen dat hun inwoners toegang hebben tot een volwaardige bibliotheek. In samenwerking met Biblionet zorgen wij ervoor dat onze bibliotheekvoorzieningen voldoen aan deze wettelijke verplichting.

Nij Begun: Onderwijs in Westerwolde

Wat willen we bereiken

De opgave van Nij Begun met betrekking tot het onderwijs is het vergroten van de gelijke kansen voor kinderen en jongeren en het stimuleren van meer taalbevordering, in het bijzonder voor kinderen en jongeren. Dit om binnen één generatie (gesteld op 30 jaar) tenminste op het nationaal gemiddelde te komen op de belangrijkste indicatoren van brede welvaart. Gezien de grote (intergenerationele) problemen wordt er binnen Nij Begun bijzondere aandacht besteed aan jongeren.

In de Sociale Agenda Nij Begun zijn ook doelen en maatregelen voor onderwijs verwerkt. Onderstaand benoemen we deze doelen en maatregelen en is aangegeven welke verbindingen er zijn met gemeentelijke programma's en acties.

Wat gaan we er voor doen

Tijd voor Toekomst (maatregel 6)
Met Tijd voor Toekomst (ook wel ‘de verrijkte schooldag’ genoemd) bieden scholen extra uren aan boven de onderwijstijd. Bij alle scholen gaat het om 2 uur per week. Bij scholen die extra kwetsbaar zijn gaat het om 6 uur per week. De extra uren worden ingezet voor sport, cultuur, welzijn en talentontwikkeling.

Brugfunctionaris primair onderwijs (maatregel 7)
De brugfunctionaris primair onderwijs richt zich op de brede ontwikkeling van kwetsbare kinderen en hun gezinnen. Brugfunctionarissen ondersteunen kinderen en gezinnen bij financiële, sociale of opvoedvragen en verbinden ouders, school en hulpverlening om problemen vroegtijdig aan te pakken. Extra kwetsbare scholen krijgen 0,4 fte voor deze functie.

Versterking pedagogische omgeving in het voortgezet onderwijs (maatregel 8)
Deze maatregel gaat over sociale veiligheid en welbevinden van jongeren en wordt momenteel nog uitgewerkt. Doel is een brug te slaan tussen jongeren, school en omgeving. Verbindende professionals op scholen bevorderen sociale veiligheid, welzijn, vroeg signalering van problemen en ondersteuning van jongeren bij maatschappelijke uitdagingen.

Verlagen vroegtijdig schoolverlaters (maatregel 13)
In het kader van het voorkomen van voortijdig schoolverlaten zijn vanuit de Doorstroompuntregio diverse programma's gestart, gefinancierd vanuit Regiodeal 1.0. Het is de bedoelding deze programma's duurzaam voort te zetten met Nij Begun middelen.

Met oog op het nieuwe wetsvoorstel *Van school naar duurzaam werk* willen wij samenwerkingsverbanden aangaan om jongeren meer kansen op werk te bieden. Extra aandacht gaat uit naar het voorkomen van voortijdig schoolverlaten, bijvoorbeeld door leer-werkplekken, stages en ontwikkelbanen in combinatie met scholing. Wij verkennen de behoeften van betrokken partijen en ontwikkelen gerichte ondersteuning. Kleinschaligheid en maatwerk zijn hierbij essentieel.

Stevige basis voor taal en (digitale) geletterdheid (maatregel 9)
Deze maatregel sluit aan op de bestaande aanpak van laaggeletterdheid en de taken van Biblionet, zoals het plaatsen van bibliotheken op scholen, het subsidiëren van het Informatiepunt Digitale Overheid en het programma Boekstart.

Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2025	5	7,4	07-09-2026
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	2025	0	28	07-09-2026
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	%	2025	6	2,3	07-09-2026

Wat mag het kosten

Baten en lasten Programma 7: Onderwijs in Westerwolde

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	13.408	13.301	13.024	12.929	12.893	12.853
Baten	-9.971	-9.180	-9.266	-9.266	-9.266	-9.266
Subtotaal	**3.437**	**4.121**	**3.758**	**3.664**	**3.628**	**3.587**
Onttrekkingen	-1.249	-214	-214	-214	-214	-214
Stortingen	2.025	667	667	667	667	667
Subtotaal	**775**	**452**	**452**	**452**	**452**	**452**
Saldo	**4.213**	**4.573**	**4.211**	**4.116**	**4.080**	**4.040**

2.8 Programma 8 Organisatie & Bestuur

Missie en doelstelling

Onze doelen realiseren we met onze organisatie, de mensen die er werken, de huisvesting en faciliteiten, goede informatie en communicatie en voldoende geld. Westerwolde heeft zich sinds de start in 2018 ontwikkeld tot een krachtige eigen organisatie met de middelen die wij hadden en de keuzes zoals die in die tijd zijn gemaakt. Deze zijn goed geweest maar er is verbetering mogelijk. Daarnaast is een doorgaande overheveling van taken van de rijksoverheid naar de gemeenten zichtbaar, zoals de Omgevingswet en de energietransitie. Er wordt steeds meer van ons verwacht in de hoeveelheid werk en in hoe we werken. Ons wordt gevraagd interne en externe opgaven integraler te benaderen en nog meer met partners samen te werken. De grotere opgave en de andere manier van werken vraagt doorontwikkeling en versterking van de organisatie.

Ambitie:

Westerwolde is een financieel stabiele en slagvaardige gemeente met sterke dienstverlening in de richting van en in wisselwerking met de inwoners.

Het college werkt aan het realiseren van deze ambitie aan de hand van de volgende thema's en aandachtsvelden:

- HRM;
- Dienstverlening / Publiekszaken (DP);
- Informatievoorziening (IV);
- Facilitair en Inkoop (FI);
- Veilig werken (VW);
- ICT;
- Openbare werken (OW);
- Ruimtelijk beheer (RB);
- Vastgoed en gebouwenbeheer (VG);
- Communicatie (COM);
- Bestuur.



Programmaonderdeel: HRM

Wat willen we bereiken

We streven naar een toekomstbestendige organisatie met vakbekwame en betrokken medewerkers die kunnen meegroeien met de ontwikkelingen en uitdagingen vanuit de gemeente, de regio en het Rijk. Door regionale samenwerking zetten we senior medewerkers gemeentegrensoverschrijdend in, zodat kennis en ervaring beter worden gedeeld en de samenwerking wordt versterkt. Daarnaast willen we trainees aan onze organisatie binden door voorzieningen te bieden die de afstand en bereikbaarheid naar Sellingen minder belemmerend maken.

Om slagvaardig te zijn pakt het college op het gebied van HRM allereerst de volgende inspanningen op.

Wat gaan we er voor doen

Nieuwe medewerkers krijgen een vliegende start in ons introductieprogramma
We ontwikkelen een ‘onboardingsprogramma’. Het programma helpt nieuwe medewerkers om goed te starten in hun baan. Het is een duidelijk en stap-voor-stap traject dat begint op de eerste werkdag en doorgaat tot de medewerker goed is ingewerkt.

Het doel van het programma is dat nieuwe collega’s zich welkom voelen. Ze leren hoe de organisatie werkt en wat er van hen verwacht wordt. Het programma zorgt ervoor dat zij snel hun weg vinden en met vertrouwen kunnen beginnen aan hun nieuwe functie. We starten in 2026 met het ontwikkelen van het programma, zodat dit in 2027 uitgerold kan worden. De jaarlijkse kosten zullen € 12.000 zijn.

Kosten WKR regeling
Wij nemen in de begroting een bedrag op voor de jaarlijkse afrekening binnen de wettelijke werkkostenregeling. Omdat deze kosten de afgelopen jaren zijn gestegen nemen wij deze structureel op in de begroting. Wij moeten dit afdragen omdat we de beschikbare ruimte binnen de werkkostenregeling overschrijden. Op basis van de uitkomsten van eerdere jaren en de huidige omvang van onze vergoedingen en verstrekkingen ramen wij de eindheffing jaarlijks op € 135.000 dit is € 70.000 jaarlijks meer dan begroot.

Arbeidsmarktcommunicatie
Wij verbeteren onze zichtbaarheid op de arbeidsmarkt en willen een aantrekkelijke werkgever zijn. Hiervoor ontwikkelen we jaarlijks een gerichte campagne die aansluit bij de arbeidsmarkt. Dit draagt bij aan onze ambitie om voldoende gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden. Voor de inzet van arbeidsmarktcommunicatie nemen wij vanaf 2027 een structureel budget op in de begroting van € 15.000.

Arbo-technische thuiswerkvoorzieningen
We stellen een budget per medewerker beschikbaar voor de aanschaf van arbo-technische voorzieningen voor het thuiswerken. Door medewerkers te faciliteren met ergonomisch verantwoorde middelen creëren we een veilige, gezonde en duurzame werkomgeving, ongeacht waar het werk wordt uitgevoerd. We starten in 2026 om deze nieuwe regeling beschikbaar te stellen voor de medewerkers. Jaarlijks zal voor het aanschafbudget € 6.300 nodig zijn voor nieuwe medewerkers.

Arbowet
We zorgen voor veilige en gezonde arbeidsomstandigheden. We voeren de RI&E uit, houden deze bij en voeren de acties uit, geven trainingen en voorlichting, zetten externe arbodeskundigen in en nemen preventieve maatregelen. Als werkgever zijn we wettelijk verplicht om te voldoen aan de Arbowet. We voeren deze activiteiten het hele jaar door uit; het is een continu proces. Hiervoor reserveren we een structureel budget van € 35.000. Voor 2027 zijn we eenmalig € 35.000 extra nodig.

Project HR-21
We starten een project om alle functies te waarderen en het functieboek te actualiseren. HRM krijgt hierbij ondersteuning van een externe partij. Het project zorgt ervoor dat alle functies correct zijn ingedeeld en dat het functieboek actueel is. We starten het traject in het tweede kwartaal van 2026 en loopt door tot begin 2027. De kosten voor 2027 bedragen € 25.000. In 2028 bedragen de kosten €15.000 en vanaf 2029 en verder structureel € 10.000.

Wij organiseren jaarlijks een Dag voor het Werkplezier voor alle medewerkers van de gemeente Westerwolde. Deze dag draagt direct bij aan de doelstellingen uit de notitie Binden en Boeien, waarin we willen dat medewerkers zich betrokken voelen, gemotiveerd blijven en met plezier naar hun werk gaan. Voor deze dag is een jaarlijks budget van € 30.000 nodig.

Belasting uren aan projecten
De afgelopen jaren hebben wij alleen op basis van nacalculatie uren (apparaatskosten) toegerekend aan grondexploitaties en projecten. De komende jaren zijn wij voornemens om ook op basis van voorcalculatie uren toe te schrijven aan grondexploitaties en projecten. Bij de programmabegroting wordt op deze wijze structurele begrotingsruimte gecreëerd. Dit zorgt ervoor dat wij uitvoering kunnen blijven geven aan onze ambities en onze begroting reëel sluitend blijft. Oplopend naar 2030 levert dit een voordeel van € 833.000 op.

Taakstelling herbeoordeling formatie
De komende jaren komen de nodige opgaven op ons af en verandert de wereld om ons heen. Allemaal ontwikkelingen waarop wij als organisatie moeten reageren om aansluiting te houden op de maatschappij. Dit betekent ook dat bestaande functies veranderen en anders ingevuld kunnen worden. De komende jaren komen deze functies vrij door natuurlijk verloop. Medewerkers zetten hun loopbaan elders voort of gaan met pensioen. Dit biedt de mogelijkheid om kritisch naar de invulling van deze functies te kijken en waar nodig een andere invulling te creëren. In deze kadernota worden al een aantal nieuwe functies opgenomen, waarop wij reageren op de ontwikkelingen die op ons af komen. Dit betekent ook dat bestaande functies kunnen verdwijnen om tot een optimale werking van werkprocessen te kunnen komen. Met de herbeoordeling van de formatie houden wij rekening met een besparing van 50%. Oplopend naar € 400.000 in 2030.

Personele gevolgen/formatie-uitbreiding.
De komende jaren komen er de nodige opgaven op ons af en verandert de wereld om ons heen (zie ook bovenstaande toelichting taakstelling herbeoordeling formatie). Wij anticiperen nu al op onze personele formatie om in te spelen op opgaven die op ons afkomen, zoals het Nij Begun, Regio Deal en de komst van de Nedersaksenlijn. Door nu al in te spelen op uitbreiding van de formatie, willen wij de komende jaren ook extra baten genereren. Denk aan grondontwikkelingen voor woningbouwplannen en bedrijventerreinen, maar ook de plus taken die de komende 30 jaar voortvloeien uit het Nij Begun. Ook bestaande functies veranderen door de komst van technologische ontwikkelingen, zoals AI en digitalisering. Ook op deze ontwikkelingen willen wij tijdig inspelen. In totaal zijn we circa € 2.550.000 extra nodig voor deze personeelslasten waarbij er voor circa € 1.740.000 dekking is.

Programmaonderdeel: Dienstverlening/Publiekszaken

Wat willen we bereiken

We organiseren onze dienstverlening dichtbij de inwoners en zorgen ervoor dat zij gemakkelijk toegang hebben tot ondersteuning en gemeentelijke voorzieningen. Vanuit een duidelijke visie op dienstverlening werken we aan een concrete en praktische uitvoering die aansluit bij de behoeften van onze inwoners.

Wat gaan we er voor doen

Invoeren Mijnomgeving op onze website
We voegen een 'MijnOmgeving' toe aan westerwolde.nl. Inwoners kunnen daar in een beveiligde omgeving hun aanvragen en berichten bekijken, vragen stellen, documenten aanleveren en vragen van de gemeente beantwoorden. Dit maakt onze digitale dienstverlening duidelijker en efficiënter en vermindert het aantal vragen aan de organisatie. Voor deze ontwikkeling zijn we in 2027 eenmalig € 25.000 nodig.

Programmaonderdeel: Informatievoorziening

Wat willen we bereiken

De Archiefwet 1995 verplicht overheidsorganen om hun archiefbescheiden in een goed, geordende en toegankelijke staat te brengen en te bewaren. Dit betekent dat informatie makkelijk te vinden en te raadplegen moet zijn. Daarnaast moet de overheid zorgdragen voor de vernietiging van archiefbescheiden die daarvoor in aanmerking komen. Daarnaast moeten gemeenten een archiefbewaarplaats hebben voor fysiek archief en is een e-depot nodig om te voldoen aan de eisen voor digitale archivering (duurzaam-, toegankelijk- en veiligheid en wettelijke verplichtingen). De zorg voor archieven ligt bij het college van burgemeester en wethouders.

Wat gaan we er voor doen

Achterstand digitale archief wegwerken.
Papieren dossiers van de voormalige gemeente Vlagtwedde moeten nog deels gedigitaliseerd worden. Er is een start mee gemaakt, maar nu blijkt dat een deel niet digitaal is. Hierdoor is het archief incompleet en zowel op papier als digitaal. De Archiefwet 1995 schrijft voor dat het archief in goede, geordende en toegankelijke staat moet verkeren.

Daarnaast is het noodzakelijk voor medewerkers dat de documenten digitaal te bekijken zijn. De kosten voor het digitaliseren zijn voor 2027 incidenteel geraamd op € 50.000.

Implementatie WOO
We gaan actief adviesaanvragen, vergaderstukken, jaarplannen en jaarverslagen openbaar maken. De Wet open overheid (Woo) verplicht bestuursorganen om informatie uit 17 informatiecategorieën actief openbaar te maken via een centrale voorziening. De inwerkingtreding gebeurt gefaseerd. De eerste tranche trad op 1 november 2024 in werking. De verwachting is dat de 2e tranche in 2027 in werking zal treden.

Programmaonderdeel: Facilitair en inkoop

Wat willen we bereiken

Het college zorgt voor optimalisatie van de processen onder facilitair en inkoop. Dit doen we door (tijdelijk) personeel in te schakelen.

Programmaonderdeel: Veilig werken

Wat willen we bereiken

Om slagvaardig te zijn vanuit het oogpunt van veilig werken en het voldoen aan de eisen van de ARBO-wet pakt het college allereerst de volgende inspanningen op:

We brengen en houden de BHV-organisatie op niveau door periodiek ontruimingsoefeningen op de diverse werklocaties te organiseren.

Programmaonderdeel: ICT

Wat willen we bereiken

We versterken de samenwerking op het gebied van ICT met onze regionale partners, zodat taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden elkaar aanvullen en de uitdagingen rond datagedreven werken, informatiebeveiliging en kwetsbaarheid beter kunnen worden opgevangen. Daarnaast zetten we in op digitalisering, automatisering en waar mogelijk robotisering, zodat we kunnen blijven aansluiten bij een steeds meer datagedreven samenleving, met blijvende aandacht voor de inwoner. Hiervoor pakken we de volgende inspanningen op:

Wat gaan we er voor doen

Uitwerking informatie- en datagestuurd werken.
We werken verder aan informatiesturing en datagedreven werken, zodat we besluiten beter kunnen onderbouwen en meer inzicht krijgen in onze processen en maatschappelijke ontwikkelingen. Daarnaast investeren we in de ontwikkeling van AI en in bewustwording binnen de organisatie, zodat medewerkers goed voorbereid zijn op de kansen en risico's die deze technologie met zich meebrengt. De kosten zijn in 2027 € 85.000 incidenteel en vanaf 2028 naar schatting € 50.000 structureel per jaar.

Modernisering applicaties.
We moderniseren de applicaties en koppelen deze beter aan de interne processen. Dit verbetert de betrouwbaarheid, maakt het werk efficiënter en verhoogt de beveiliging doordat steeds meer systemen bij de leverancier draaien (Cloud). De incidentele kosten zijn ongeveer € 220.000 in 2027, € 110.000 in 2028 en € 15.000 in 2029. De structurele kosten worden ingeschat op € 90.000 in 2027, € 60.000 in 2028 en € 5.000 in 2029.

Faciliteren tijd- en plaatsonafhankelijk werken.
We ondersteunen tijd en plaats onafhankelijk werken met moderne en veilige werkplekken. Ook breiden we de vergader- en overlegvoorzieningen uit met 'Teams vergader functies'. De structurele kosten hiervoor bedragen vanaf 2027 € 15.000 per jaar.

Versterking digitale weerbaarheid.
We versterken de digitale weerbaarheid door trainingen, phishing simulaties en beleid dat medewerkers bewuster maakt van risico's. Ook worden toepassingen met kunstmatige intelligentie getoetst op risico's voor privacy en datakwaliteit. In 2027 zijn de incidentele kosten € 50.000. Voor de jaren daarna wordt het bedrag nog vastgesteld.

Hogere kosten ICT en applicaties (cloud, ontwikkelingen)
De gemeentelijke bijdrage aan Reg-IT stijgt in 2027 door indexering, prijs en loonontwikkeling en door de overgang van taken vanuit Grid naar de regieorganisatie. Tijdens deze overgang ontstaan tijdelijke dubbele kosten. De extra bijdrage is ongeveer € 291.927 in 2027 en
€ 271.646 in 2028. Daarna dalen de bijdragen met € 73.433 in 2029 en € 77.425 in 2030.

Hogere lasten ICT dekken uit de reserve automatisering/informatisering
De komende jaren staan op het gebied van automatisering en informatisering in het teken van de transformatie van Grid N.V. naar de gemeenschappelijke regeling RegIT. De komende twee jaar (2027 en 2028) gaat dat gepaard met hogere lasten. Daarnaast investeren wij in de digitale transitie, zoals de cloudgang, ontwikkelingen in applicatie en datalandschap, informatievoorziening, AI en datagedreven werken. Deze ontwikkelingen gaan gepaard met investeringen. Om deze investeringen financieel dekkend te krijgen, onttrekken we deze uitgaven uit de bestemmingsreserve Automatisering/informatisering.

Programmaonderdeel: Openbare werken

Wat willen we bereiken

Om slagvaardig te blijven vanuit het perspectief van (maatschappelijk) onderhoud, meldingen en calamiteiten in de openbare ruimte, blijft het college zich inzetten om te komen tot een verbeterde dienstverlening en een efficiëntere werkwijze.

Programmaonderdeel: Ruimtelijk beheer

Wat willen we bereiken

Om slagvaardig te zijn binnen Ruimtelijk beheer zijn diverse activiteiten benoemd binnen de programma's.

Programmaonderdeel: Vastgoed en gebouwenbeheer

Wat willen we bereiken

Om slagvaardig te zijn binnen vastgoed en gebouwenbeheer pakt het college allereerst de volgende inspanningen op:

Wat gaan we er voor doen

Omvormen Strategisch Vastgoedplan naar een portefeuilleplan.
We maken vanuit het Strategisch Vastgoedplan een portefeuilleplan in 2027. Hierbij wordt per pand bepaald wat de toekomst voor dat pand is met de concrete acties per object. Hierdoor krijgen we grip op het vastgoed.

De implementatie van kostprijs dekkende huur krijgt in 2026 zijn uitvoer.
De invoering van kostprijsdekkende huur gaat in 2027 van start. We zijn wettelijk verplicht om ervoor te zorgen dat de huur die we vragen de kosten dekt. Hiervan kan worden afgeweken als de huurder een activiteit uitvoert in het algemeen belang. De raad neemt dan een besluit.

Maken van een routekaart voor de verduurzaming van onze gebouwen.
We gaan het vastgoed van de gemeente verduurzamen. Dat moet van de wet en past bij het beleid van de gemeente. Voor de verduurzaming van het vastgoed bereiden we een routekaart voor waarin staat wanneer we een pand gaan verduurzamen. Dit plan wordt elke vier jaar opnieuw bekeken en aangepast als dat nodig is. In de routekaart beschrijven we ook wat de beginsituatie is, wat de doelen zijn, en hoe we de strategie, organisatie, financiën en techniek aanpakken. We weten nog niet hoeveel het gaat kosten om de gebouwen te verduurzamen.

Nieuwe Ambtelijke huisvesting.
In 2026 besluit de gemeenteraad over het voorkeursplan voor de realisatie van verbouw of nieuwbouw van het gemeentehuis. Eind 2025 zijn verschillende plannen gemaakt voor vernieuwing of nieuwbouw van het gemeentehuis. Deze plannen, samen met de visie en het programma van eisen, zijn eind januari gedeeld met de gemeenteraad. Na dit besluit worden de plannen in 2026 en 2027 verder uitgewerkt. In 2028 kan de uitvoering starten. Voor de uitvoering van de plannen is een investering van € 20 miljoen geraamd in 2029. Dit bedrag is berekend door een externe adviseur op basis van het programma van eisen.

Bij de programmabegroting 2026 hebben wij voor de jaarschijf 2027 een eenmalige dotatie van € 750.000 gereserveerd staan voor de investering voor het gemeentehuis. Omdat de planning van deze investering vanaf 2029 gepland staat, laten wij deze eenmalige dotatie vervallen. Dit creëert de nodige exploitatieruimte voor het jaar 2027.

Gemeentewerven
In 2026 besluit de gemeenteraad over de aankoop en verbouwing van een nieuwe gemeentewerf. Het uitgangspunt blijft dat binnen de gemeente twee gemeentewerven beschikbaar blijven voor de uitvoering van de buitendiensttaken. Na besluitvorming wordt gestart met de verdere voorbereiding van het project. De aankoop van de locatie is voorzien in 2026, waarna de verbouwing naar verwachting in 2027 en 2028 wordt uitgevoerd. De investeringskosten voor de aankoop en verbouwing zijn opgenomen in de meerjarige investeringsplanning. De hieruit voortvloeiende kapitaallasten zijn reeds verwerkt binnen de beschikbare stelpost kapitaallasten, waardoor de financiële effecten zijn meegenomen in de programmabegroting 2027 en volgende jaren.

Programmaonderdeel: Communicatie

Wat willen we bereiken

We willen een open, transparante en toegankelijke gemeente zijn. We staan als organisatie in contact met onze inwoners, ondernemers en netwerken in onze samenleving en passen onze communicatie daarop aan. Om dit te bereiken zetten we schrijfcoaches en trainingen in om medewerkers te helpen schrijven op taalniveau B1. We passen standaardbrieven aan naar begrijpelijke taal. In schrijfsessies werken we aan begrijpelijke teksten voor onze financiële documenten.

Programmaonderdeel: Bestuur

Wat willen we bereiken

Al bij de start van 2018 is aangegeven dat Westerwolde als kleine plattelandsgemeente kon floreren als ze nauw zou samenwerken met buurgemeenten in de regio. We zien dat die samenwerking in de afgelopen jaren steeds meer vorm krijgt. Ontwikkelingen zoals die van het Nij Begun brengen dat in een stroomversnelling. Daarnaast willen we jongeren en jongvolwassenen actiever betrekken bij de lokale politiek en het bestuur. We willen (inwoner)participatie vanuit de samenleving beter organiseren.

Het college wil die kracht van de regio versterken en pakt daarom de volgende inspanningen op:

Wat gaan we er voor doen

We werken actief mee aan het vormgeven van de verschillende agenda's van het Nij Begun
De agenda's van Nij Begun zijn medio 2027 concreet en in uitvoering aan de hand van jaarplannen. We werken actief mee aan de uitvoering ervan. We trekken daarin als Oost-Groninger gemeenten zoveel mogelijk gezamenlijk op. Ondanks dat constateren we dat participeren in de verschillende agenda's serieus tijd kost terwijl er geen directe middelen beschikbaar komen om dit werk uit te voeren. Men wil immers het geld zo veel en zo dicht mogelijk bij de inwoner krijgen.

Verder uit ontwikkelen van de open einden Masterplan Oost-Groningen.
Ook in 2027 en 2028 is het Masterplan Oost-Groningen de basis voor de regionale samenwerking in Oost-Groningen. Het geeft richting in inhoud en vorm van de uitvoering. Zo werken we met de blik op de komende tien tot dertig jaar vanuit het huidige perspectief aan de brede welvaart van Oost-Groningen.

In 2026 wordt gestart met de regiodeal II voor Oost-Groningen.
In 2027 t/m 2029 voeren we de Regiodeal II voor Oost-Groningen uit. Deze regiodeal sluit nauw aan bij een eerdere. De nieuwe behoudt het goede van de eerste en bouwt met enkele vernieuwingen daarop voort. De inhoud van de Regiodeal past in de koers die we in het Masterplan Oost-Groningen inzetten. Het geeft voor de eerste vier jaar vorm en concrete inhoud aan een deel van het masterplan en jaagt verschillende onderdelen daarvan aan.

Vergoeding ALV/ORV raadsleden

In het rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers is een artikel (3.1.9) toegevoegd waarin wordt beschreven dat raadsleden vanaf 1 januari 2025 recht hebben op een vergoeding voor een voorziening voor arbeidsongeschiktheid, ouderdom en overlijden.

Deze vergoeding was nog niet in onze begroting meegenomen. Voor het jaar 2027 wordt rekening gehouden met een bedrag van € 27.000.

Verzekeringen college

Voor collegeleden is een arbeidsongeschiktheids- en een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten. Door de toegenomen 'claimbewustheid', neemt in de samenleving het sentiment toe waarbij het gerechtvaardigd wordt gevonden om bestuurders persoonlijk verantwoordelijk te stellen voor schade. Volgens de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Wet APPA) is een gemeente zelf verantwoordelijk voor eventuele arbeidsongeschiktheidsuitkering. Met een verzekering dekken we dat risico af. Voor beide verzekeringen is in totaal een jaarlijks bedrag van € 20.800 benodigd.

Wat mag het kosten

Baten en lasten Programma 8: Organisatie & Bestuur

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	7.636	6.435	7.145	7.757	8.489	8.490
Baten	-1.948	-1.907	-3.203	-3.987	-4.659	-4.659
Subtotaal	**5.688**	**4.528**	**3.942**	**3.771**	**3.830**	**3.831**
Onttrekkingen	-1.504	-630	-1.095	-785	-438	-438
Stortingen	872	1.750	0	0	0	0
Subtotaal	**-632**	**1.120**	**-1.095**	**-785**	**-438**	**-438**
Saldo	**5.056**	**5.649**	**2.847**	**2.986**	**3.392**	**3.394**

2.9 Overhead

Missie en doelstelling

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) schrijft voor dat de baten en lasten van overhead niet onder de afzonderlijke programma's worden opgenomen, maar in een apart overzicht gepresenteerd worden.

Door het centraal begroten van de overhead is het niet meer mogelijk om vanuit de taakvelden de tarieven te bepalen. Daarom is in het BBV bepaald dat in de paragraaf Lokale heffingen nadere toelichting opgenomen moet worden over de totstandkoming van de tarieven.

Tot de kosten van overhead behoren alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces:

- Financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie;
- Personeel en organisatie;
- Inkoop (incl. aanbesteding en contractmanagement);
- Juridische zaken;
- Bestuurszaken en bestuursondersteuning;
- Informatievoorziening en automatisering van PIOFACH-systemen;
- Facilitaire zaken en huisvesting (incl. beveiliging);
- Documentaire informatievoorziening (DIV);
- Managementondersteuning primair proces.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de onderscheiden kosten overhead.

Economische Categoriën

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten				
1.1 Salarissen en sociale lasten	**9.162**	**9.162**	**9.162**	**9.162**
2.1 Belastingen	**11**	**11**	**11**	**11**
3.2 Duurzame goederen	**20**	**20**	**20**	**20**
3.5.1 Ingeleend personeel	**902**	**852**	**852**	**852**
3.8 Overige goederen en diensten	**6.643**	**5.877**	**5.474**	**5.476**
4.3.8 Inkomensoverdrachten - overige instellingen en personen	**113**	**113**	**113**	**113**
7.3 Afschrijvingen	**43**	**43**	**43**	**43**
Totaal Lasten	**16.894**	**16.079**	**15.675**	**15.677**
Baten				
3.5.2 Uitgeleend personeel	**-159**	**-159**	**-159**	**-159**
3.6 Huren	**0**	**0**	**0**	**0**
3.8 Overige goederen en diensten	**-39**	**-39**	**-39**	**-39**
4.3.1 Inkomensoverdrachten - Rijk	**0**	**0**	**0**	**0**
4.3.6 Inkomensoverdrachten - overige overheden	**0**	**0**	**0**	**0**
4.3.8 Inkomensoverdrachten - overige instellingen en personen	**0**	**0**	**0**	**0**
7.5 Overige verrekeningen	**-11**	**-11**	**-11**	**-11**
Totaal Baten	**-209**	**-209**	**-209**	**-209**
Per saldo onverdeelde overhead	**16.685**	**15.869**	**15.465**	**15.468**

Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Westerwolde	Nederland	Peildatum
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2026	12,22	n.b.	07-09-2026
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2026	14,68	n.b.	07-09-2026
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2027	1103	n.b.	07-09-2026
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2027	12,19	n.b.	07-09-2026
Overhead	% van totale lasten	2027	11,46	n.b.	07-09-2026

Op grond van de Regeling Beleidsindicatoren gemeenten dienen per programma de beleidsindicatoren zoals genoemd in die regeling opgenomen te worden in de begroting. Hier zijn de op het moment van gereedkomen van de begroting bekend zijnde indicatoren opgenomen.

Wat mag het kosten

Baten en lasten: Overhead

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	15.703	17.192	16.894	16.079	15.675	15.677
Baten	-104	-65	-209	-209	-209	-209
Subtotaal	**15.599**	**17.126**	**16.685**	**15.869**	**15.465**	**15.468**
Saldo	**15.599**	**17.126**	**16.685**	**15.869**	**15.465**	**15.468**

2.10 Algemene dekkingsmiddelen

Missie en doelstelling

Omschrijving (toelichting)

Afgelopen jaar hebben wij onze programmabegroting onderzocht op structurele begrotingsruimte. Hieruit is een structureel voordeel ontstaan van € 254.000 die wij willen corrigeren voor de programmabegroting 2027. Daarnaast zijn onze liquide middelen (schatkist) de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen en is ook de kortlopende rente gestegen. De prognose is dat de rente de komende tijd verder blijft stijgen. Dit levert circa € 50.000 extra rente baten op, zolang de liquide middelen deze omvang behoud. Voor 2027 en 2028 houden wij rekening met deze hogere rente bate.

De algemene dekkingsmiddelen zijn niet gerangschikt onder een programma. De Algemene dekkingsmiddelen bestaan uit de volgende onderdelen:

- Treasury;
- Lokale heffingen;
- Uitkeringen uit het gemeentefonds;
- Overige algemene dekkingsmiddelen.

Kenmerk van de algemene dekkingsmiddelen is dat aan deze middelen geen vooraf bepaald bestedingsdoel gekoppeld is en zij daarmee voor de gemeente vrij besteedbaar zijn.



Treasury

Dit betreft de activiteiten van de gemeente met betrekking tot de Treasury-functie:

- Financiering, beleggingen, dividenden etc. waaronder dividend nutsbedrijven;
- Schenkingen en legaten.

Lokale heffingen

Het gaat hier om de volgende activiteiten

- Uitvoering Wet WOZ
- Opbrengst Onroerendezaakbelastingen eigenaren woningen
- Opbrengst onroerendezaakbelastingen eigenaren niet-woningen
- Opbrengst onroerendezaakbelastingen gebruikers niet-woningen

- Heffing en invordering van deze belastingen
- Opbrengst toeristenbelasting
- Opbrengst woonforensenbelasting
- Opbrengst watertoeristenbelasting.

Uitkeringen gemeentefonds

Hiertoe behoren de volgende uitkeringen

- Algemene uitkering;
- Integratie-uitkeringen (sociaal domein);
- Decentralisatie-uitkeringen;
- Artikel 12-uitkering.

Overige algemene dekkingsmiddelen lasten

Hiertoe behoren:

- De algemene baten en lasten: (stelposten, taakstellende bezuinigingen, begrotingsruimte, etc.)
- De saldi van de kostenplaatsen (de kosten van de afdelingen worden vanuit een kostenplaats toegerekend aan de programma's. De afrondingsverschillen worden hier verantwoord).

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van deze inkomsten alsmede de overige dekkingsmiddelen.

Excel-tabel

Algemene dekkingsmiddelen	Begroot bedrag
Algemene uitkering	72.059.900
Uitkering COA	1.214.900
Integratie-uitkering deelfonds sociaal domein	8.989.400
OZB gebruikers niet-woningen	972.000
OZB eigenaren woningen	5.644.000
OZB eigenaren niet-woningen	2.029.000
Toeristenbelasting	420.000
Forensenbelasting	62.060
Dividend BNG	63.000
Dividend vennootschappen verkoop Essent	189.000
Saldo financieringsfunctie	451.434
Overige algemene dekkingsmiddelen	1083740
Totaal	93.178.434

Gemeentefonds

Het gemeentefonds bestaat uit de algemene uitkering, decentralisatie uitkeringen (DU) en integratie uitkeringen (IU). De begroting 2027 is gebaseerd op de meicirculaire 2026. De gemeente Westerwolde raamt het jaar 2027 voor het eerst in lopende prijzen op prijsniveau 2027. Voor loon- en prijsontwikkeling wordt voor het jaar 2027 € 2.036.000 ontvangen en voor volume ontwikkeling € 47.000. Daarnaast valt voor het jaar 2027 de gereserveerde stelpost voor volumeontwikkeling ad € 400.000 vrij (voordeel). Dit alles werkt structureel door.

De prognose van het aantal inwoners (ingeschreven in de BRP) is lager dan verwacht bij de septembercirculaire 2025, met name op de BRP straat/Ter Apelervenen. Verklaring is het sneller overschrijven van asielzoekers door vervolggemeenten, veel adresonderzoek en een uitbreiding van het aantal BRP straten. Dit werkt door in de algemene uitkering, de DU faciliteitenbesluit opvang asielzoekers en de DU BRP straat inschrijving vergunninghouders. Per saldo leidt dit tot een lagere algemene uitkering voor 2027 van ruim € 2,2 miljoen. Dit werkt structureel door.

Samenvattend zijn bij de meicirculaire 2026, naast de middelen voor taakmutaties, de volgende bedragen toegevoegd (voordelig -) dan wel onttrokken (nadelig +) aan het gemeentefonds voor de gemeente Westerwolde:

Meicirculaire 2026 (in €)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Compensatie voor loon-en prijsontwikkeling	-2.036.000	-1.828.000	-1 .745.000	-1.706.000
Compensatie voor volume ontwikkeling	-47.000	-91.000	45.000	45.000
Lagere stelpost ruimte onder het BCF plafond	194.000	194.000	194.000	194.000
Nadelige bijstelling algemene uitkering door lagere prognose aantallen, met name inwoner gerelateerd	2.231.000	1.981.000	1.922.000	1.791.000
Hogere uitkering faciliteiten besluit opvang asielzoekers	-687.000	-687.000	-687.000	-687.000
Lagere uitkering BRP straat inschrijving vergunninghouders	674.000	674.000	674.000	674.000
Overige mutaties gemeentefonds	-201.000	56.000	56.000	56.000
Totaal saldo meicirculaire 2026	**128.000**	**299.000**	**459.000**	**367.000**
Vrijval stelpost reservering voor volume ontwikkeling	-400.000	-400.000	-400.000	-400.000
Totaal saldo meicirculaire 2026 incl. vrijval volume ontwikkeling	**-272.000**	**-101.000**	**59.000**	**-33.000**

BCF-plafond

Het BCF (BTW compensatiefonds) heeft een plafond. Als de gezamenlijke declaraties van gemeenten onder het plafond blijven, wordt het verschil in het gemeentefonds gestort. Bij overschrijding van het plafond volgt een uitname uit het gemeentefonds. Voor de begroting 2027-2030 mag een positieve stelpost in de berekening van de algemene uitkering worden opgenomen ter grootte van maximaal de ruimte onder het BCF-plafond 2025 (€ 326.000). De provinciaal toezichthouders gebruiken dit als richtlijn bij het beoordelen van de begroting 2027-2030. De stelpost was € 520.000. Dit leidt tot een nadeel voor het gemeentefonds van € 194.000.

Ruimte onder het BCF plafond (in €)	2027	2028	2029	2030
Toegestane raming door de provincie	-326.000	-326.000	-326.000	-326.000
Meegenomen stelpost ruimte onder het BCF plafond (100%)	**-326.000**	**-326.000**	**-326.000**	**-326.000**

De raming van de stelpost is in de risicoparagraaf vermeld.

Jeugdzorg

Bij de meicirculaire 2025 heeft het Rijk twee aanvullende maatregelen voor jeugdzorg aangekondigd met ingang van 2028, te weten het sturen op het verkorten van de trajectduur en het invoeren van een eigen bijdrage in de jeugdzorg. Het gemeentefonds is hiervoor gekort. De provincie staat toe dat tegenover de korting op het gemeentefonds, gemeenten een positieve stelpost opnemen voor deze twee maatregelen, omdat het voldoende aannemelijk is dat de verantwoordelijkheid voor de realisatie van deze maatregelen bij het Rijk ligt.

In de begroting 2027-2030 van de gemeente Westerwolde zijn deze stelposten voor jeugd als volgt meegenomen.

Sturen op trajectduur Jeugd (in €)	2027	2028	2029	2030
Toegestane stelpost door de provincie	0	-110.000	-110.000	-110.000
Meegenomen stelpost lagere lasten jeugd door sturen op trajectduur (100%)	**0**	**-110.000**	**-110.000**	**-110.000**

Eigen bijdrage Jeugd (in €)	2027	2028	2029	2030
Toegestane stelpost door de provincie	0	-418.000	-420.000	-420.000
Meegenomen stelpost inkomsten eigen bijdrage jeugd (100%)	**0**	**-418.000**	**-420.000**	**-420.000**

De ramingen van de stelposten zijn in de risicoparagraaf vermeld.

Overige ontwikkelingen gemeentefonds

Huishoudelijke hulp uit de WMO

Bij de meicirculaire 2026 is de huishoudelijke hulp voor mensen die dit zelf kunnen betalen geschrapt uit de WMO met ingang van 1 januari 2029. Voor mensen die niet zelf hulp kunnen regelen, blijft de gemeente hierin wel voorzien (vangnetregeling). Per saldo leidt dit tot een korting op het gemeentefonds van de gemeente Westerwolde van € 1,7 miljoen. Het is nog niet duidelijk hoe dit vorm krijgt en en welke mensen gebruik kunnen gaan maken van de vangnetregeling. De korting is daarom budgetneutraal verwerkt in de meerjarenraming 2029 en 2030.

Herijking gemeentefonds

De Raad van openbaar bestuur heeft negatief geadviseerd over de voorstellen voor herverdeling van het gemeentefonds per 1 januari 2027 op twee kleine voorstellen na. Het Rijk heeft daarop besloten eerst meer onderzoek te doen en nu alleen twee kleine technische wijzigingen door te voeren. Er is daarmee geen sprake van een herijking van het gemeentefonds. Pas op 1 januari 2029 volgt een grotere stap in de herverdeling van het fonds. Eerst wordt gewacht op de resultaten van nieuw onderzoek.

Belastingopbrengsten

De OZB is een algemeen dekkingsmiddel. In tegenstelling tot bijvoorbeeld leges, rioolrechten en afvalstoffenheffing zijn deze inkomsten niet geoormerkt. De OZB wordt geheven van eigenaren van binnen de gemeente gelegen onroerende zaken en gebruikers van niet-woningen.

Opbrengst Onroerendezaakbelasting

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primaire begroting 2027
61061010 OZB eigenaren	**-5.644**
61062000 OZB gebruikers	**-972**
61062015 OZB eigenaren - niet woningen	**-2.029**
Gerealiseerd resultaat	**-8.645**

Toeristenbelasting

Toeristenbelasting wordt geheven voor het houden van verblijf met overnachten binnen de gemeente in hotels, pensions, vakantieonderkomens, mobiele kampeeronderkomens, niet beroepsmatig verhuurde ruimten en op vaste standplaatsen tegen vergoeding in welke vorm dan ook door personen die niet als ingezetene in de Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens van de gemeente zijn opgenomen. Bij watertoeristenbelasting gaat het om overnachting in havens. De heffing is gebaseerd op artikel 224 van de Gemeentewet. Belastingplichtig is degene die gelegenheid biedt tot verblijf. Zie paragraaf Lokale heffingen.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primaire begroting 2027
61340010 Toeristenbelasting	**-420**
Begroot totaal	**-420**

Forensenbelasting

Forensenbelasting wordt geheven van natuurlijke personen, die zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zich of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden. Hier is dus sprake van een tweede woning. De heffing is gebaseerd op artikel 223 van de Gemeentewet. Het tarief is een vast bedrag per belastingjaar. Zie paragraaf ‘Lokale heffingen’.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primaire begroting 2027
61340000 Forensenbelasting	**-62**
Begroot totaal	**-62**

Dividend

De verwachte dividenduitkering bedraagt € 252.000 en is als volgt gespecificeerd (in €):

	Aantal aandelen	Dividend per aandeel	Dividend
Enexis Holding N.V.	222.642	€ 0,85	189.000
BNG	29.055	€ 1,786	51.900
N.V. Fryslan Miljeu	594	€ 14,81	8.800
Afvalsturing Friesland N.V. (Omrin)	5	€ 463	2.300
Totaal			**252.000**

Onvoorzien

De raming voor onvoorzien is bedoeld als dekking voor lasten die niet in de begroting opgenomen zijn. Dit maakt het mogelijk om gedurende het begrotingsjaar onvoorziene (niet begrote) uitgaven op te vangen. De raming voor 'Onvoorzien' is uitsluitend bedoeld voor dekking van onvoorziene lasten en maakt onderdeel uit van de weerstandscapaciteit (zie hiervoor ook de paragraaf Weerstandsvermogen van deze begroting).

De raming voor onvoorzien omvat de onderstaande onderdelen:

- *Onvoorzien:*

Het onderdeel onvoorzien is bedoeld om uitgaven waarvoor géén budget voorzien was, maar die wel noodzakelijk en niet te vermijden zijn, alsnog te kunnen doen. Het gaat hier om uitgaven die onvoorzien, onontkoombaar en onuitstelbaar zijn.

- *Incidentele baten en lasten:*

Baten en lasten met een incidenteel karakter en/of die niet zijn toe te rekenen aan een specifiek programma worden hier verantwoord.

Stelposten	**Begroot bedrag**
Onvoorzien incidenteel	€ 100.000
Totaal	**€ 100.000**

Beleidsindicatoren

Beleidsindicator	**Eenheid**	**Periode**	**Westerwolde**	**Nederland**	**Peildatum**
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	2026	331	439	07-09-2026
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	2026	1.249	993	07-09-2026
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	2026	1.271	1.089	07-09-2026

Wat mag het kosten

Baten en lasten: Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x €1.000

omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	895	-420	-147	-886	-938	-194
Baten	-93.012	-92.464	-92.622	-89.127	-87.464	-88.251
Subtotaal	**-92.117**	**-92.885**	**-92.769**	**-90.012**	**-88.402**	**-88.445**
Onttrekkingen	-920	-15.301	-692	-175	-231	-231
Stortingen	1.070	1.112	0	0	0	0
Subtotaal	**150**	**-14.189**	**-692**	**-175**	**-231**	**-231**
Saldo	**-91.967**	**-107.073**	**-93.461**	**-90.187**	**-88.633**	**-88.676**

2.11 Totaal overzicht lasten en baten van de programma's

Onderstaand overzicht geeft een samenvatting van de lasten en baten per programma over het boekjaar 2027. Voorgesteld wordt om onderstaande bedragen voor de lasten en baten vast te stellen.

Bedragen x €1.000

Exploitatie	Primaire begroting 2027
Lasten	
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**46.531**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**25.679**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**7.152**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**5.391**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**15.720**
6 Asiel in Westerwolde	**6.384**
7 Onderwijs in Westerwolde	**13.024**
8 Organisatie & Bestuur	**7.145**
Algemene dekkingsmiddelen	**-147**
Overhead	**16.894**
Vennootschapsbelasting	**347**
Onvoorzien	**100**
Totaal Lasten	**144.220**
Baten	
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**-4.050**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**-10.169**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**-1.833**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**-59**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**-11.705**
6 Asiel in Westerwolde	**-8.062**
7 Onderwijs in Westerwolde	**-9.266**
8 Organisatie & Bestuur	**-3.203**
Algemene dekkingsmiddelen	**-92.622**
Overhead	**-209**
Totaal Baten	**-141.177**
Saldo van baten en lasten	**3.043**
Onttrekkingen	
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**-504**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**-7**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**-1.030**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**-312**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**-1**
7 Onderwijs in Westerwolde	**-214**
8 Organisatie & Bestuur	**-1.095**
Algemene dekkingsmiddelen	**-692**
Totaal Onttrekkingen	**-3.855**
Stortingen	
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**0**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**0**

Exploitatie	Primaire begroting 2027
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**0**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**0**
7 Onderwijs in Westerwolde	**667**
8 Organisatie & Bestuur	**0**
Totaal Stortingen	**667**
Mutaties reserves	**-3.188**
Saldo na bestemming	**-145**

Toelichting

Ingevolge de richtlijnen van het BBV dient een onderscheid gemaakt te worden tussen het resultaat voor bestemming en het resultaat na bestemming. Door dit onderscheid wordt de invloed van de verrekening met reserves op het begrotingsresultaat afzonderlijk zichtbaar gemaakt.

In bovenstaand overzicht is het verwachte (positieve) begrotingsresultaat 2027 ad € 145.000 nog niet verwerkt in de reserves.

Voor een toelichting op de “algemene dekkingsmiddelen”, “onvoorzien” en “mutaties in de reserves” wordt verwezen naar het volgende hoofdstuk.

2.12 Mutaties in reserves

Het resultaat voor bestemming bedraagt € 3.043.000 (negatief). De mutaties op de reserves worden verrekend met dit bedrag. Na verwerking van de mutaties van per saldo € - 3.188.000 (positief) bedraagt het resultaat na bestemming € -145.000 (begrotingsoverschot 2027). Hieronder worden de bedragen aangegeven die aan de betreffende bestemmingsreserves worden toegevoegd of onttrokken.

Bedragen x €1.000

Reserveringen	Primaire begroting 2027
Onttrekkingen	
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**-504**
Algemene dekkingsmiddelen	**-692**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**-7**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**-1.030**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**-312**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**-1**
7 Onderwijs in Westerwolde	**-214**
8 Organisatie & Bestuur	**-1.095**
Totaal Onttrekkingen	**-3.855**
Stortingen	
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**0**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**0**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**0**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**0**
7 Onderwijs in Westerwolde	**667**
8 Organisatie & Bestuur	**0**
Totaal Stortingen	**667**
Per saldo	**-3.188**

Mutatie bestemmingsreserves

Bedragen x €1.000

Reserve	Primaire begroting 2027
Onttrekkingen	
B.R. onderwijshuisvesting (WW)	**-3**
Begroting 2027: dekking jeugdparticipatie uit b.r. gebiedsontw.	**-50**
Begroting 2028: dorpsondersteuners uit B.R. gebiedsontw.	**-150**
Begroting 27: 2 jaar projectl, dienstverl b.r. gebiedsont.	**-75**
Br. Onderwijshuisvesting De Verrekieker	**0**
Br. Personeel onderwijs 11e wz	**-136**
Geb BR 5 jarenplan beschoeiingen	**-79**
Geb BR 6e verlaat Zandberg	**-2**
Geb BR Aanbrengen grasstenen	**-41**
Geb BR Aanschaf werkvlotten	**-1**
Geb BR Afdekdeken diepe bad Moekesgat	**-5**
Geb BR Betonpalen onderbouw fietsbrug 097	**-1**
Geb BR Brug Klein Ulsda, renovatie	**-8**

Reserve	Primaire begroting 2027
Geb BR Brug vesting Bourtange, Friessche Poort	**-21**
Geb BR Herinrichting Molenplein	**-6**
Geb BR Kantoormeubilair	**-31**
Geb BR Kindcentrum Bourtange	**-5**
Geb BR Koppeling Runde - Ruiten Aa	**-1**
Geb BR Kunstgrasveld Ter Apel, toplaag/onderbouw	**-13**
Geb BR Marktgebouw Ter Apel	**-1**
Geb BR Muntersche Poort, (OOR 2019)	**-21**
Geb BR Oeverbescherming Westerwolde-Zuid (OOR 2019)	**-36**
Geb BR Openbare verlichting Bellingwolde Noord	**-2**
Geb BR Openbare verlichting Blijham 2021	**-2**
Geb BR Optimalisering werkklimaat +fietsenstalling MFA Vlw	**-7**
Geb BR Oude stelmakerij Sellingen	**-4**
Geb BR OV Fietsr, openb verlicht langs fietspaden	**-3**
Geb BR Renovatie fietsbrug Barnflair	**-3**
Geb BR Renovatie sporthal TA	**-8**
Geb BR Renovatie stalen brugdeel fietsbrug 097	**-1**
Geb BR RSG inrichting openbare ruimte	**-8**
Geb BR Stalen brugdeel fietsbrug 096	**-1**
Geb BR Stimulering jeugd en skatevoorziening Ter Apel	**-2**
Geb BR Tijdelijke noodunits de Verrekijker	**-55**
Geb BR Uitbreiding toestelbergingen	**-5**
Geb BR Verbeterplan Wollingboerweg	**-1**
Geb BR verbouwing bibliotheek	**-25**
Geb BR Verbouwing infocentrum Bourtange	**-2**
Geb BR Werk/vergaderuimte gemeentehuis (Mip 1112)	**-5**
Geb BR Westerstraatbrug, (OOR 2019)	**-20**
Geb BR Woonplan seniorenwoningen Sellingen (MIP 701)	**-1**
Geb BR Woonplan, WP 2005-2007 restant maatregelen	**-1**
Geb BR Zwembad Moekesgat verduurzaming	**-4**
Geb BR, Brug Vesting Bourt. Vriesseweg (brug3)	**-9**
Geb. BR Bosbrug, Ter Apel	**-2**
Geb. BR Brug vesting Bourtange Vriesseweg	**-8**
Geb. BR Dagrecr. Terr. Sellingerbeetse (Beetserweg 58)	**-1**
Geb. BR Markt TA tourist info/openbaar toilet	**-5**
Geb. BR Overbeschoeiing Barnflair Oost/West Nota OOR 2019 (4e BW/ 2019)	**-20**
Geb. BR. Voet/fietspad Emslandermeer/Vlw dorp	**-7**
Geb. BRHerinrichting centrum Blijham	**-5**
Geb.BR Verduurz. Openb. verlichting (Mip 1201)	**-12**
Kadernota 2025: Aanpak part. woningaanpak B.R. Woonvisie	**-132**
Kadernota 2026, Dekking herstel wettelijke verplichtingen bouwplan Runderzoom	**-90**
kadernota 2027 Bijdrage aan GRID/Reg-IT (Dekking)	**-292**
kadernota 2027 Dekking inhuur centrummanager uit B.R centrumplan	**-45**
kadernota 2027 Digitale Transitie: Applicatie- en datalandschap Cloudgang (Dekking)	**-113**
kadernota 2027 Digitale Transitie: Applicatie- en datalandschap ontwikkelingen (Dekking)	**-32**
kadernota 2027 Digitale Transitie: Informatievoorziening, ai en datagedreven werken (Dekking)	**-85**

Reserve	Primaire begroting 2027
kadernota 2027 Digitale Transitie: M365 en aanbestedingen (Dekking)	**-75**
kadernota 2027 Digitale Transitie: Verhoging kosten Applicatie- en datalandschap (Dekking)	**-70**
kadernota 2027 Gebiedsvisie Bellingwolde (Dekking)	**-40**
kadernota 2027 Herplantplicht 866 bomen (Dekking)	**-270**
kadernota 2027 Hogere kosten ICT en applicaties (cloud, ontwikkelingen). Dekking	**-54**
kadernota 2027 onttrekking B.r. automatisering	**-93**
kadernota 2027 onttrekking B.R. gebiedsontwikkeling	**-103**
kadernota 2027 onttrekking regionale ontwikkeling	**-236**
Onttrekken uit A.R.: saldo sept.circulaire 2025	**-105**
Onttrekking B.R. automatisering	**-170**
Primitieve begroting 2027	**-587**
Vennootschapsbelasting 2027	**-347**
Totaal Onttrekkingen	**-3.855**
Stortingen	
Adm. wijziging op primitieve begroting onderwijs 2026	**96**
BR Nationaal Programma Onderwijs gelden	**190**
BR Onderwijshuisvesting	**300**
BR Onderwijshuisvesting (kadernota 2024)	**62**
BR Personeel OBS	**18**
Kadernota 2026, Realisering reserve ambtelijke huisvesting	**750**
kadernota 2027 Correctie saldo B.R. gemeentelijk vastgoed	**-750**
Totaal Stortingen	**667**
Gerealiseerd resultaat	**-3.188**

2.13 Vennootschapsbelasting

Missie en doelstelling

Gemeenten zijn voor hun winstgevende ondernemingsactiviteiten vennootschapsbelasting verschuldigd. Dit om overheidsondernemingen gelijk te behandelen als private ondernemingen.

Hier wordt (de raming van) het te betalen bedrag vennootschapsbelasting als last geboekt. Ook in de jaarrekening zal het veelal nog gaan om een raming van het bedrag van de aanslag, omdat de definitieve aanslag dan nog niet is ontvangen. Daarom wordt op dit taakveld ook het eventueel voorkomend verschil geboekt tussen het bedrag van de in het begrotingsjaar ontvangen definitieve aanslag vennootschapsbelasting over een ouder begrotingsjaar en het bedrag dat als raming in de jaarstukken voor dat oudere jaar is opgenomen.

Wat mag het kosten

In het jaar 2027 wordt een winst verwacht op de grondexploitaties. De berekende vennootschapsbelasting bedraagt € 347.000. Dit bedrag wordt onttrokken uit de bestemmingsreserve grondzaken. Aan deze bestemmingsreserve worden ook de resultaten van de grondexploitaties toegevoegd.

Baten en lasten: Vennootschapsbelasting

Bedragen x €1.000

Omschrijving	Realisatie 2025	Begroting na laatste wijziging 2026	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten	0	0	347	0	0	0
Saldo	**0**	**0**	**347**	**0**	**0**	**0**

3. Paragrafen

3.1 Lokale heffingen

Belastingopbrengsten

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de opbrengsten van de lokale heffingen.

Bedragen x €1.000

Belastingopbrengsten	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2026	Realisatie 2025
61062000 OZB gebruikers	**-972**	**-945**	**-925**
61061010 OZB eigenaren	**-5.644**	**-4.868**	**-4.718**
61062015 OZB eigenaren - niet woningen	**-2.029**	**-1.920**	**-1.863**
61340010 Toeristenbelasting	**-420**	**-392**	**-355**
61340000 Forensenbelasting	**-62**	**-62**	**-46**
63730550 Afval baten	**-4.919**	**-4.659**	**-4.489**
63720500 Riolering	**-5.053**	**-4.363**	**-4.633**
63230000 Haven Bourtange en vaarrecreatie	**-2**	**-2**	**0**
63330000 Weekmarkt Ter Apel	**-8**	**-8**	**-5**
63330010 Weekmarkt Vlagtwedde	**-7**	**-7**	**-5**
61020030 Overige leges	**-661**	**-578**	**-545**
63830010 Omgevingsvergunningen	**-750**	**-750**	**-1.092**
61120010 APV en bijz. wetten	**-15**	**-15**	**-24**
Totaal	**-20.541**	**-18.568**	**-18.702**

Inleiding

Gemeenten kennen vier inkomstenbronnen, te weten:
- de uitkering uit het Gemeentefonds,
- inkomensoverdrachten afkomstig van andere overheden,
- gemeentelijke belastingen, leges, heffingen en retributies,
- overige eigen middelen.

Lokale heffingen kunnen worden geheven op grond van hoofdstuk XV van de Gemeentewet (Paragraaf 2: onroerendezaakbelastingen en Paragraaf 3: andere belastingen). Daarnaast zijn er heffingen die op grond van andere wetten dan de Gemeentewet worden geheven, zoals de afvalstoffenheffing (o.g.v. Wet Milieubeheer), en de paspoortleges (o.g.v. Paspoortwet).

Het beleid dat ten grondslag ligt aan lokale heffingen is een autonome bevoegdheid en verantwoordelijkheid van de raad. De raad heeft, binnen de wettelijke grenzen en rekening houdend met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, vrijheid bij de invulling van de verordening:

- de keuze om een belasting, heffing of recht wel of niet te heffen;
- de maatstaf voor de heffing;
- het tarief en welke lasten hierin opgenomen worden;
- mogelijke vrijstellingen.

In deze paragraaf komen aan de orde:
- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen;
- kwijtschelding.

Beleid ten aanzien van lokale heffingen

Op grond van artikel 229 b van de Gemeentewet moeten de tarieven, geheven op grond van artikel 229, eerste lid, onderdeel a en b, zodanig vastgesteld worden, dat de geraamde baten van de rechten niet uitgaan boven de geraamde lasten. Dit houdt in dat de door deze gemeente geheven afvalstoffenheffing, rioolrechten, liggelden, marktgelden, leges en lijkbezorgingrechten niet meer dan kostendekkend mogen zijn. Uitgangspunt voor het tarievenbeleid bij de afvalstoffenheffing en rioolheffing is een kostendekkendheid van 100 procent. De geraamde opbrengsten van deze heffingen zijn daarom gelijk aan de uitgaven, vermeerderd met btw. Voor de toerekening van de overheadkosten aan de kostprijs van rechten en heffingen waarmee kosten in rekening worden gebracht, en van goederen, werken en diensten die worden geleverd aan overheidsbedrijven en derden, wordt gerekend met een vaste opslag per direct productief uur. Deze opslag wordt berekend door de totale overheadkosten te delen door het aantal direct productieve uren.

Onderstaand een overzicht op hoofdlijnen van de diverse belastingopbrengsten:

Onroerende zaakbelasting

De OZB wordt geheven van eigenaren vanbinnen de gemeente gelegen onroerende zaken en gebruikers van niet-woningen. De maatstaf is de vastgestelde waarde in het kader van de Wet waardering onroerende zaken. Deze waarde wordt vastgesteld voor een tijdvak van één jaar. De marktwaarde is het uitgangspunt voor de WOZ-waarde. De WOZ-waarde is daarmee een zo goed mogelijke schatting van de mogelijke verkoopprijs op de waardepeildatum (1 januari 2026). Voor woningen gebruiken hiervoor een vergelijkingsmethode, ook wel bekend onder de naam modelmatige waardebepaling. Zowel verkoopcijfers als de kenmerken van een woning spelen daarbij een rol. De WOZ-waarde is de marktwaarde rekening houdend met enkele waarderingsvoorschriften. Voor andere WOZ-objecten dan woningen, zoals bedrijfspanden worden (ook op een modelmatige wijze) andere taxatiemethodieken toegepast. De OZB is een algemeen dekkingsmiddel.

Voor de komende jaren verwachten wij een aantal grote investeringen in duurzaamheid. Voorgesteld wordt om de investeringen in duurzaamheid apart te zien van de totale waarde en de ozb op deze objecten als extra opbrengst te begroten.

Er bestaat een relatie tussen de OZB en de Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds. Gemeenten worden gekort op deze uitkering vanwege het hebben van de z.g. belastingcapaciteit.

De geraamde OZB-opbrengst bedraagt voor 2027:

Eigenaren woningen	€ 5.644.000
Eigenaren niet-woningen	€ 2.029.000
Gebruikers niet-woning	€ 972.000
Totaal	**€ 8.645.000**

Toeristenbelasting/Watertoeristenbelasting

Toeristenbelasting wordt geheven ter zake van het houden van verblijf met overnachten binnen de gemeente in hotels, pensions, vakantieonderkomens, mobiele kampeeronderkomens, niet beroepsmatig verhuurde ruimten en op vaste standplaatsen tegen vergoeding in welke vorm dan ook door personen die niet als ingezetene in de Gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens van de gemeente zijn opgenomen. Bij watertoeristenbelasting gaat het om overnachting in havens De heffing is gebaseerd op artikel 224 van de Gemeentewet. Belastingplichtig is degene die gelegenheid biedt tot verblijf. De totale geraamde opbrengst toeristen/watertoeristenbelasting bedraagt € 420.000.

Forensenbelasting

Forensenbelasting wordt geheven van natuurlijke personen, die zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zich of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden. Hier is dus sprake van een tweede woning. De heffing is gebaseerd op artikel 223 van de Gemeentewet. De totale geraamde opbrengst forensenbelasting bedraagt € 62.000.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, artikel 229 d, eerste lid onderdeel c en tweede lid en 255 a van de Gemeentewet, alsmede artikel 15.33 van de Wet Milieubeheer. Belastingplichtig zijn diegenen die in onze gemeente feitelijk gebruik maken van een perceel waarvoor de gemeente een inzamelplicht heeft tot het inzamelen van huishoudelijk afval.

Op 26 augustus 2020 is het grondstoffenplan Westerwolde 2021-2026 vastgesteld. Hierin is vastgelegd op welke wijze het huishoudelijk afval wordt ingezameld en welke uitgangspunten gelden voor de afvalstoffenheffing. Het grondstoffenplan loopt eind 2026 af. In 2025 heeft een evaluatie van het plan plaatsgevonden. De daaruit voortgekomen actiepunten vormen vooralsnog de aanvulling op het bestaande beleid en worden in 2027 verder uitgevoerd. Met ingang van 2022 is sprake van een gedifferentieerd tarief (diftar). Het tarief bestaat uit een vast recht en een variabel bedrag, afhankelijk van het aantal ledigingen van de containers.

Het dekkingspercentage is 100% kostendekkend. Dit leidt tot onderstaande berekening van de raming van de heffingsopbrengst in 2027:

Berekening kostendekkendheid afvalstoffenheffing 2027	
Kosten taakveld afval/reiniging incl. rente	€ 4.089.000
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	€ 489.000
Netto kosten taakveld	**€ 3.600.000**
Overhead	€ 287.000
BTW	€ 773.000
Totale kosten	**€ 4.660.000**
Opbrengst heffingen	€ 4.660.000
Dekkingspercentage	**100%**

Rioolheffing

Het beheer van water en riolering is een wettelijke taak voor de gemeente. Het raakt aan het beleid van Rijk, provincie en waterschappen. Eind 2025 is het Water- en Rioleringsplan (WRP) 2026-2030 door de raad vastgesteld. Dit WRP omvat zowel de gemeentelijke watertaken als de rioleringszorg.

Voor de bekostiging van de gemeentelijke watertaken, voorziet de Wet verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken de mogelijkheid tot het instellen van een rioolheffing (Gemeentewet, artikel 228a). Uit de opbrengst hiervan kunnen de gemeentelijke watertaken worden bekostigd.

De lasten betreffen de lopende kapitaallasten, de exploitatiekosten (met onder andere doorberekening van personeelskosten), de externe kosten (zoals reiniging en inspectie), benodigde onderzoekskosten, toegerekende btw en investeringen. Dit model is getoetst en goedgekeurd door een accountant. De gemeente Westerwolde hanteert op dit moment een rentepercentage van 0% en rekent voor deze rioolheffingsberekening zonder inflatie. De gemeente rekent als toerekenbare btw alle btw toe die drukt op goederen en diensten die direct als last op de exploitatie drukken of via een voorziening lopen, als ook de btw die drukt op de investeringen. De aan investeringen toegerekende btw wordt als volgt berekend. In het begrotingsjaar wordt btw berekend over de spaarbedragen in de voorziening vervangings-investeringen van het vorige begrotingsjaar. In lijn met het WRP wordt er namelijk vanuit gegaan dat deze spaarbedragen onmiddellijk worden ingezet voor het inééns afboeken van vervangingsinvesteringen, zodat deze investeringen niet worden geactiveerd. Bij geactiveerde investeringen wordt de btw verrekend over de afschrijving en de rente in het begrotingsjaar.

Om recht te doen aan het principe “de vervuiler betaalt” wordt een gedifferentieerd riooltarief gehanteerd. Voor eigenaren van woningen heffen we een vast tarief en daarnaast wordt voor niet-woningen op basis van de WOZ-waarde een extra deel geheven. De tarieven rioolheffing worden vastgelegd in de verordening rioolheffing.

Het dekkingspercentage is 100% kostendekkend. Dit betreft een inflatieverhoging van 3%.

Dit leidt tot onderstaande berekening van de raming van de heffingsopbrengst in 2027:

Berekening kostendekkendheid rioolheffing 2027	
Kosten taakveld riool	€ 3.969.000
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	€ - 12.000
Inzet voorziening	€ - 650.000
Netto kosten taakveld	**€ 3.307.000**
Toe te rekenen kosten:	
Overhead	€ 633.000
BTW	€ 563.000
Totale kosten	**€ 4.503.000**
Opbrengst heffingen	€ 4.503.000
Dekkingspercentage	**100%**

Liggelden

Deze rechten worden geheven ter zake van het gebruik van de gemeentelijke haven te Bourtange, de aanlegsteigers aan de Hoofdstraat te Ter Apel en de aanlegmogelijkheden aan weerszijden van de Westerstraatbrug te Ter Apel. De heffing is gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdeel a en b, van de Gemeentewet.

Berekening kostendekkendheid liggelden 2027	
Kosten taakveld liggelden incl. rente	€ 130.250
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	€ 765
Netto kosten taakveld	**€ 129.485**
Toe te rekenen kosten:	
Overhead 1.212 x € 59,88	€ 72.572
BTW	€ 0,00
Totale kosten	**€ 202.057**
Opbrengst heffingen	€ 2.200
Dekkingspercentage	**1,1%**

Marktgelden

Deze belasting wordt geheven voor het innemen van een standplaats op de markten. De heffing is gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdeel a van de Gemeentewet.

Berekening kostendekkendheid marktgelden 2027	
Kosten taakveld marktgelden incl. rente	€ 84.500
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	€ 9.500
Netto kosten taakveld	**€ 75.000**
Toe te rekenen kosten:	
Overhead 774 * € 59,88	€ 46.347
BTW	€4.717
Totale kosten	**€ 126.064**
Opbrengst heffingen	€ 14.100
Dekkingspercentage	**11,2%**

Leges

Onder deze naam worden rechten geheven ter zake van het genot van, door en of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten, genoemd in de legesverordening en de daarbij behorende tarieventabel. De belangrijkste heffingen in dit kader zijn de leges burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen en bouwvergunningen. Over de leges reisdocumenten moet nog opgemerkt worden dat het Rijk hiervoor maxima heeft vastgesteld. De gemeente Westerwolde brengt de maximale tarieven in rekening. De tarieven die niet door het Rijk zijn vastgesteld worden met 3 procent verhoogd. Op een tariefsaanpassing van het rijk heeft de gemeente geen invloed, tenzij er een lager tarief dan het maximale in rekening wordt gebracht. De heffingen zijn gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gemeentewet.

Berekening kostendekkendheid leges 2027	
Titel 1 Burgerzaken Leges	
Kosten taakveld incl. rente	€ 1.096.390
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	€ -
Netto kosten taakveld	**€ 1.096.390**
Toe te rekenen kosten:	
Overhead 11.000 uur x € 59,88	€ 658.680
BTW	€ 4.930
Totale kosten	**€ 1.760.000**
Opbrengst heffingen	€ 660.723
Dekkingspercentage Titel 1	**37,5 %**

Titel 2 Omgevingsvergunningen	
Kosten taakveld incl. rente	€ 848.995
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	€ 65.590
Netto kosten taakveld	**€ 783.405**
Toe te rekenen kosten:	
Overhead 7.065 * € 59,88	€ 423.052
BTW	€ 25.540
Totale kosten	**€ 1.231.997**
Opbrengst heffingen	€ 750.630
Dekkingspercentage Titel 2	**60,9 %**
Titel 3 APV en bijzondere wetten	
Kosten taakveld incl. rente	€ 240.590
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	€ -
Netto kosten taakveld	**€ 240.590**
Toe te rekenen kosten:	
Overhead 3.500 * € 59,88	€ 209.580
BTW	€ -
Totale kosten	**€ 450.170**
Opbrengst heffingen	€ 15.000
Dekkingspercentage Titel 3	**3,3 %**

Lijkbezorgingsrechten

Deze rechten worden geheven voor het gebruik van de begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaatsen. De heffing is gebaseerd op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet.

Berekening kostendekkendheid Lijkbezorgingsrechten 2027	
Kosten taakveld lijkbezorgingsrechten incl. rente	€ 335.000
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	€ 0
Netto kosten taakveld	**€ 335.000**
Toe te rekenen kosten:	
Overhead (2.043 * € 59,88)	€ 122.335
BTW	€ 0
Totale kosten	**€ 457.335**
Opbrengst heffingen	€ 113.000
Dekkingspercentage	**24,7 %**

Kwijtschelding

Huishoudens met een inkomen op minimumniveau (jaarlijks vindt een inkomens- en vermogenstoets plaats) kunnen in de gemeente Westerwolde in aanmerking komen voor geheel of gedeeltelijke kwijtschelding van lokale belastingen en heffingen. In verreweg de meeste gevallen heeft de kwijtschelding betrekking op de afvalstoffenheffing. De kosten van onder meer de hierboven genoemde bouw-, overige- en secretarie leges komen niet voor kwijtschelding in aanmerking. Kwijtschelding wordt verleend op basis van 100 procent van de bijstandsnorm, waarbij ook een vermogenstoets plaats vindt. Afhankelijk van de inkomens- en vermogenstoets worden de woonlasten voor minima geheel of gedeeltelijk kwijtgescholden.

De gemeente Westerwolde beoordeelt de aanvragen niet zelf. Al jaren bestaat er een samenwerkingsverband met het Waterschap Hunze en Aa's. Door deze samenwerking hoeft belanghebbende slechts één aanvraag in te dienen bij het Noordelijk Belastingkantoor. Na een advies van het Noordelijk Belastingkantoor over al of niet verlenen van kwijtschelding verstuurt de gemeente de beschikking. Voor 2027 is hiervoor een bedrag geraamd van € 138.000,-.

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

De risicoparagraaf is één van de verplichte paragrafen (artikel 9 Besluit Begroting en Verantwoording BBV). Onder weerstandsvermogen wordt in algemene zin verstaan de mogelijkheid om tegenvallers op te vangen. Het weerstandsvermogen van de gemeente Westerwolde wordt bepaald door twee componenten: de (financiële) risico's en de weerstandscapaciteit om deze risico's op te vangen.

Er is geen wettelijke grondslag die een minimum of maximum aan weerstandscapaciteit voorschrijft. Wij hebben als richtlijn om 10% van het lastentotaal van de begroting aan weerstandscapaciteit aan te houden.

Deze paragraaf bestaat uit een inventarisatie van de weerstandscapaciteit en de risico's die zij op moeten vangen en een beoordeling van het weerstandsvermogen. Aansluitend bij de begroting en de jaarrekening gaan wij organisatie breed risicomanagement toepassen. Risicomanagement wordt toegepast om risico's te detecteren, prioriteren en te analyseren en voor deze risico's worden waar nodig beheersmaatregelen in gesteld om de risico's te minimaliseren. Hieruit volgt een risicoanalyse die wij in deze paragraaf verwerken. Bij het risicomanagement proces worden de risico's gerelateerd aan de financiële weerstand en dit geeft inzicht in het weerstandsvermogen. Ook zijn aan het eind van deze paragraaf een aantal wettelijk voorgeschreven kengetallen opgenomen die behulpzaam kunnen zijn voor een beoordeling van de positie van de gemeente.

Weerstandscapaciteit

Onder weerstandscapaciteit wordt verstaan: het geheel aan financiële middelen dat beschikbaar is en aangewend kan worden om mogelijke risico's en omstandigheden op te vangen. De aanwezigheid van weerstandscapaciteit is belangrijk om te voorkomen dat ongewenste beleidswijzigingen moeten worden doorgevoerd wanneer zich niet afgedekte risico's voordoen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit een incidenteel en een structureel deel, die beide worden gesplitst in onderdelen.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit het vrij aanwendbare deel van de algemene reserve, de begrotingsruimte en de post onvoorzien incidenteel. Deze capaciteit wordt aangewend om incidentele en, zo nu en dan, structurele financiële tegenvallers gedurende een begrotingsjaar op te vangen. In het volgende begrotingsjaar wordt, waar nodig, een oplossing gezocht voor tegenvallers met een structureel gevolg. De incidentele weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Incidentele weerstandscapaciteit	**Bedrag**
Algemene reserve per 1-1-2027 (vrij aanwendbaar)	€ 13.143.500
Begrotingsruimte	€ 0
Onvoorzien	€ 100.000
Totaal	**€ 13.243.500**

Structurele weerstandscapaciteit

Deze weerstandscapaciteit wordt ingezet ter dekking van structurele tegenvallers, wanneer dekking op een andere manier niet lukt. De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit onvoorzien structureel en de onbenutte belastingcapaciteit. De begrotingsruimte kan ook tot de structurele weerstandscapaciteit gerekend worden, wanneer het meerjarenperspectief positief is. Voor de onbenutte belastingcapaciteit zit het tarief van de gemeente Westerwolde boven het redelijke peil. Hierdoor is de onbenutte belastingcapaciteit nihil.

Structurele weerstandscapaciteit	**Bedrag**
Onvoorzien	€ 100.000
Onbenutte belastingcapaciteit	€ 0
Begrotingsruimte na ombuigingen	€ 145.000
Totaal	**€ 245.000**

Risico's

Een risico is de kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief gevolg voor de gemeente. Een gemeente loopt tal van risico's. Een deel van de risico's wordt afgedekt door specifieke maatregelen. Voorbeelden hiervan zijn het afsluiten van verzekeringen en het inrichten van de Interne Controle. Naast de afgedekte risico's, loopt een gemeente ook altijd risico's die niet kunnen worden afgedekt. Om te voorkomen dat er ingrijpende beleidswijzigingen moeten worden doorgevoerd zijn de risico's geïnventariseerd. Om risico's te kwantificeren dienen zowel de kans op als de impact van het risico te worden bepaald. Hieronder volgt een overzicht met de geïnventariseerde risico's met een toelichting erop.

Omschrijving risico	I/S	Kans in %	Impact	Risico in €
Leningen aan woningbouwcorporaties	I	10%	1.417.000	141.700
Leningen aan deelnemingen (scenario volledig afboeken)	I	10%	926.000	92.600
Overige verstrekte leningen (scenario volledig afboeken)	I	10%	6.267.000	626.700
Gewaarborgde geldleningen (scenario volledig opgeëist)	I	10%	57.400.000	5.740.000
Specifieke uitkeringen (Spuks)	I	50%	1.000.000	500.000
Terugkoopverplichting politiebureau Ter Apel*	I	10%	500.000	50.000
				7.151.000
Sociaal Domein	S	50%	1.000.000	500.000
Gemeenschappelijke regelingen	S	50%	500.000	250.000
Personeelsbeleid	S	50%	650.000	325.000
Algemene uitkering: besparing kosten jeugd door verkorten trajectduur (2028 e.v.)	S	50%	110.000	55.000
Algemene uitkering: eigen bijdrae jeugdzorg (2028 e.v.)	S	50%	418.000	209.000
Algemene uitkering: Ruimte onder het BCF plafond	S	50%	326.000	163.000
Huurpachten en overige opbrengsten	S	50%	150.000	75.000
Rentebaten op dividend opbrengsten	S	10%	250.000	25.000
Betalingsregelingen	S	20%	50.000	10.000
Effect klimaatverandering	S	50%	100.000	50.000
IT (Cybersecurity - behoud van gegevens en continuiteit netwerk)	S	50%	500.000	250.000
				1.912.000

* Het incidentele risico van de terugkoopverplichting bedraagt € 500.000. De kans dat het zich gaat voordoen is ingeschat op 10%. Als dit risico zich daadwerkelijk voordoet is de impact het volledige bedrag.

Voor de begroting 2027 worden de incidentele financiële risico's geschat op € 7.151.000 en de structurele financiële risico's op € 1.912.000.

Incidentele financiële risico's

- Leningen aan woningcorporaties: voor de woningbouwcorporatie Acantus heeft de gemeente een financiële garantstelling afgegeven. Dit betekent dat wanneer Acantus zelf niet aan haar aflossingsverplichting kan voldoen, de gemeente hiervoor zorg moet dragen. De kans dat dit zich voordoet, schatten wij in op 10%.
- Leningen aan deelnemingen: de gemeente heeft leningen verstrekt aan onder andere Enexis en bezit ook aandelen van Enexis. Het risico bestaat dat de leningen oninbaar worden en om die reden afgeboekt moeten worden. De kans dat dit scenario zich voordoet, schatten wij in op 10%.
- Overige verstrekte leningen: de gemeente heeft aan diverse instellingen en bedrijven leningen verstrekt. Het risico bestaat dat de leningen oninbaar worden. De kans dat dit scenario zich voordoet, schatten wij in op 10%.
- Gewaarborgde geldleningen: aan diverse instellingen heeft de gemeente een financiële borgstelling afgegeven. Dit betekent dat wanneer de instelling zelf niet aan haar aflossingsverplichting kan voldoen, de gemeente hiervoor zorg moet dragen. De kans dat dit zich voordoet, schatten wij in op 10%.
- Specifieke uitkeringen (Spuks): bij spuks doet het risico zich voor dat deze niet of volledig besteed worden en terugbetaald moeten worden. Ook kan het voorkomen dat een spuk niet tijdig wordt verlengd en hierdoor gemeentegeld ingezet moet worden voor hetzelfde doel.
- Terugkoopverplichting politiebureau Ter Apel: bij het verkoop van het politiebureau Ter Apel is een terugkoopverplichting opgenomen. Bij een eventuele terugkoop wordt rekening gehouden met een bedrag van € 500.000.

Structurele financiële risico's

<u>Sociaal Domein</u>
De financiële omvang van het sociaal domein (Jeugdzorg, Wmo en Participatie) is vanaf 2016 enorm gestegen. De te besteden middelen voor de jeugdzorg, WMO en participatie leggen een groot beslag op de gemeentelijke middelen. Op dit moment is er grip op de uitgaven voor Participatie, ook al lopen wij wel risico's door het niet uitvoeren van stelselmatige heronderzoeken. Voor Jeugdzorg en voor de Wmo zullen wij de komende jaren nog steeds met een stijging rekening moeten houden. Het risico blijft aanwezig dat de geschatte (zorg)bijdragen in onze begroting voor Wmo begeleiding en huishoudelijke hulp niet voldoende zijn en dat er extra middelen moeten worden geraamd.

De vervanging van het abonnementstarief van € 21 per maand door een inkomens- en vermogens afhankelijke bijdrage is uitgesteld naar 2028. Tot die tijd zorgt het abonnementstarief ervoor dat steeds meer mensen een beroep gaan doen op de WMO. Daarnaast is het voornemen om per 1 januari 2029 de huishoudelijke hulp uit de WMO te halen en alleen nog een vangnet regeling te behouden voor mensen die de huishoudelijke hulp niet zelf kunnen regelen verwerkt in de meicirculaire 2026. Het gemeentefonds is hiervoor gekort met 1,7 miljoen. Het is nog niet duidelijk hoe dit vorm krijgt en welke mensen gebruik kunnen gaan maken van de vangnetregeling. De korting is daarom budgetneutraal verwerkt in de begrotingsjaren 2029 en 2030.

Voor Jeugdhulp lopen wij risico's dat zware specifieke hulp niet efficiënt geboden kan worden en dat voor deze cliënten dure zorgpakketten betaald moeten worden. Daarnaast moeten we rekening houden met een loon- en prijsinflatie wat de budgetten binnen het sociaal domein verder omhoog drijft. Voor komend jaar wordt het risico geschat op € 1.000.000.

Gemeenschappelijke regelingen
De gemeente participeert in diverse gemeenschappelijke regelingen (zie paragraaf Verbonden partijen). Bij diverse gemeenschappelijke regelingen wordt de afgelopen tijd geconstateerd dat steeds vaker een beroep op de aangesloten gemeenten wordt gedaan. De financiële bijdrage die van de gemeenten gevraagd wordt stijgt in verband met versoberde bijdragen vanuit het Rijk. Zo zien we bij een aantal gemeenschappelijke regelingen dat er aanzienlijke maatregelen genomen moeten worden om de exploitatietekorten binnen de perken te houden. Wij gaan ervan uit dat de lastenverzwaring met maximaal 5% zal toenemen. Het feit is dat de gemeenten moeten bijdragen in het verlies en dat dit daarmee dus een financieel risico met zich meebrengt.

Personeelsbeleid
Steeds vaker zien we dat het lastig is om goed gekwalificeerd personeel te werven en te behouden. Het risico bestaat daarbij dat we onvoldoende expertise en/of capaciteit hebben. Door tijdelijke externe inhuur kunnen tegen extra kosten de meest kwetsbare functies worden ingevuld. Dit brengt een financieel risico met zich mee, die wij op dit moment inschatten op € 650.000. De komende periode zal vooral in het teken staan van de (door)ontwikkeling van medewerkers en teams.

Algemene uitkering
Voor een toelichting op de risico's met betrekking tot de algemene uitkering verwijzen wij naar de toelichting onder het programmaonderdeel algemene dekkingsmiddelen.

Huur/pachten en overige opbrengsten
Voor de ingebruikname van gemeentelijke bezittingen wordt jaarlijks een vergoeding ontvangen bijvoorbeeld in de vorm van huur en pacht. Het risico is aanwezig dat deze vergoedingen niet of te laag worden ontvangen en/of gedeclareerd.

Rentebaten op dividend opbrengsten
De gemeente Westerwolde heeft onder andere aandelen in de BNG en Enexis. Het jaarlijkse dividend wat wij jaarlijks uitgekeerd krijgen schommelt en kan afwijken ten opzichte van voorgaande jaren.

Betalingsregelingen
Jaarlijks worden voor openstaande debiteuren betalingsregelingen afgesproken, om de betaaldruk te kunnen spreiden. De kans is aanwezig dat betalingsregelingen niet nagekomen worden en de vordering niet word betaald.

Effect klimaatverandering
Het klimaat is de laatste decennia aan verandering onderhevig. Het wordt warmer en tegelijkertijd valt er gemiddeld meer neerslag. Met de verandering van het klimaat is er de kans aanwezig op dieren/insectenplagen, wateroverlast en extreme droogte waardoor extra aanpassingen en/of reparaties verricht moeten worden aan de openbare ruimte.

IT (Cybersecurity – behoud van gegevens en continuïteit netwerk)
Digitalisering brengt veel goeds in de organisatie. Onder meer efficiëntie, communicatie, sociale verbindingen, effectiviteit van ketens en innovatie. Daartegenover staan echter stevige veiligheidsrisico's. Groeiende afhankelijkheid van systemen heeft als keerzijde dat een hapering grote gevolgen kan hebben, zowel digitaal als in de fysieke leefomgeving. Informatie in systemen kan in verkeerde handen terechtkomen, gemanipuleerd worden, onbereikbaar worden of 'kwijt' raken met alle gevolgen van dien.

Gemeenten hebben een bijzondere positie bij het aanpakken en beheersbaar houden van deze risico's. Enerzijds kunnen wij zelf slachtoffer worden van systeemverstoring, datalekken en gedigitaliseerde criminaliteit. Anderzijds hebben wij veiligheidstaken rond deze risico's om de kans van maatschappelijke verstoring te verkleinen. Gemeenten hebben hierin een belangrijke rol. Binnen de gemeentelijke organisatie zijn wij verantwoordelijk voor weerbare systemen en de veiligheid van informatie in die systemen. Zowel de veiligheidsrisico's, beschikbare tools en de te hanteren uitgangspunten zijn nog verre van uitgekristalliseerd. Toch is koersbepaling in digitale veiligheid als gemeente nu cruciaal vanwege de groeiende veiligheidsrisico's. Het is van belang in positie te komen, de beschikbare tools te operationaliseren en samen met publieke- en private partners risico's te beheersen. De investering die wij moeten doen om de risico's te minimaliseren hebben geprobeerd financieel in te schatten. Op dit moment schatten wij het financiële risico dat wij lopen in op € 500.000.

Niet te kwantificeren risico's

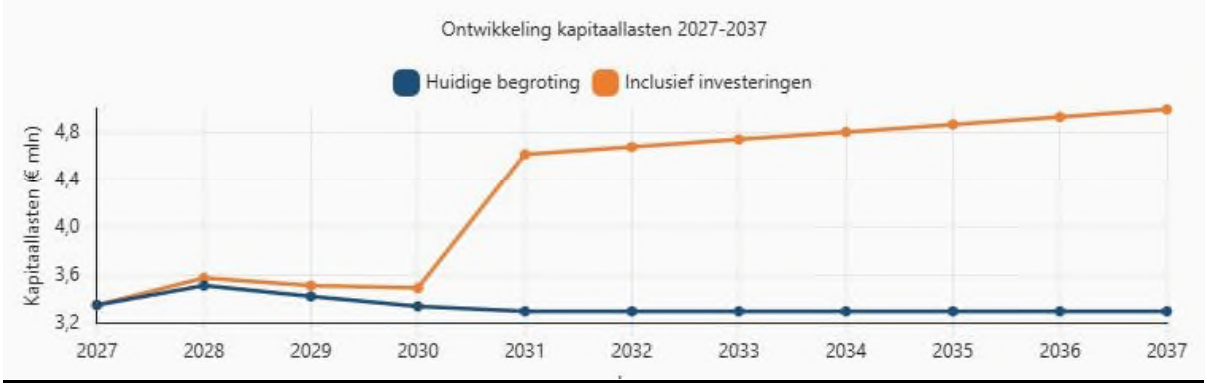
Rechtmatigheid en interne controle

De (interne) organisatie is verantwoordelijk voor een adequate inrichting van de administratieve organisatie en interne beheersing binnen de afdelingen alsmede voor het afleggen van verantwoording. Dat vraagt niet alleen om het inhoudelijk inrichten van processen en procedures, maar ook het inschatten van risico's, het inrichten van beheersmaatregelen en het afleggen van verantwoording. Om een adequate procesgang te kunnen borgen, zullen er procesbeschrijvingen opgesteld moeten worden, (interne) controlemaatregelen aangebracht worden in de lijn en verantwoording worden afgelegd over de uitvoering van deze controles. Het geheel zal ingebed moeten worden in de totale cyclus van beheersing met een duidelijke aansturing vanuit de organisatie aan de voorkant en een evaluatie van de uitkomsten aan de achterkant op managementniveau. De urgentie is hoog met het oog op ontwikkelingen op het gebied van rechtmatigheid en het financiële perspectief van de gemeente.

Informatiebeveiliging & Privacy

Om te kunnen voldoen aan de eisen zoals gesteld in de Algemene Verordening Gegevens-bescherming (AVG), Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) en Network en Information Security (NIS)is de beveiligingsorganisatie ingericht. Toch blijven er hier ook risico's die niet gekwantificeerd kunnen worden. Dit zijn risico's zoals datalekken of het niet voldoen aan de AVG.

Meerjaren investeringsplan (Mip)
De komende jaren staan wij voor een aantal projecten en investeringen die nog niet vertaald zijn in deze begroting. Hiervoor hebben wij een Meerjaren investeringsplan (Mip) opgesteld om het volledige inzicht te krijgen. In deze Mip hebben wij onder andere de investeringen voor de ambtelijke huisvesting inclusief de gemeentewerven, onderwijshuisvesting, centrumplan Ter Apel en investeringen in de openbare ruimte meegenomen. Uit de doorrekening van deze investeringen komen wij op een extra structurele kapitaallast van circa € 1,5 miljoen. Hieronder volgt een schematische weergave van de toekomstige extra kapitaallast waar de komende jaren rekening mee gehouden moet worden. Het geheel gaat gepaard met de bestuurlijke keuzes die hierin gemaakt gaan worden.



Bij de keuze om deze investeringen en/of projecten uit te voeren, moet er financiële ruimte gevonden worden binnen de exploitatie om de bijbehorende kapitaallasten financieel dekkend te krijgen. Dit vraagt om belangrijke bestuurlijke keuzes over wat wij willen uitvoeren de komende jaren en wanneer. Daarnaast vraagt het ook om een afweging welke voorzieningen en bezittingen wij willen behouden. Over de betreffende investeringen worden afzonderlijke voorstellen aan de raad voorgelegd. In de kadernota 2028 wordt inzicht gegeven in deze projecten en de financiële gevolgen, waaronder de bijbehorende kapitaallasten.

<u>Financiële Kengetallen</u>
Conform het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording zijn de zes kengetallen opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing bij de begroting en de jaarrekening.
Deze kengetallen zijn erop gericht om de raad op eenvoudige wijze inzicht te geven in de financiële positie (en het verloop daarvan) van de gemeente.
De zes kengetallen zijn in onderstaande tabel weergegeven en omvatten het volgende:
1. Netto schuldquote en de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de medeoverheid ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Het is normaal als de netto schuldquote tussen de 20% en 70% ligt. Tussen de 70% en de 80% dreigt de schuldomvang te hoog te worden. Boven de 80% zijn alle bezittingen zwaar belast met schulden.
2. De solvabiliteitsratio
De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de medeoverheid in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. Bij deze ratio dreigt de schuld van de gemeente te hoog te worden als deze zich tussen de 20% en 30% bevindt. Onder de 20% zijn de bezittingen zwaar belast met schulden. Een ratio boven de 30% is aanvaardbaar.

3. Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken.

4. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet die worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio.

5. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Het betreft hier de woonlasten meerpersoonshuishoudens in jaar t (het begrotingsjaar) ten opzichte van het landelijk gemiddelde in jaar t-1 (het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar), uitgedrukt in een percentage. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Bij een belastingcapaciteit boven de 100% is de belastingdruk aan de hoge kant.

Overzicht financiële kengetallen

Kengetallen	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Netto schuldquote	-3%	-1%	1%	4%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	3%	5%	7%	10%
Solvabiliteitsratio	56%	54%	52 %	50%
Grondexploitatie	1%	1%	2%	2%
Structurele exploitatieruimte	2%	-2%	-1%	0%
Belastingcapaciteit	107%	107%	107%	107%

Met deze set van kengetallen wil de wetgever de raadsleden ondersteunen bij het geven van inzicht in de financiële positie van de gemeente. De netto schuldquote is niet primair gericht op een beoordeling van het weerstandsvermogen, maar beoogt inzicht te geven in de mate waarin de vaste schuld van de gemeente drukt op de begroting. De provinciale toezichthouder beoordeelt een schuldquote onder de 90 procent als minst risicovol. Met een netto schuldquote van rond de 3 procent kan geconstateerd worden dat de schuldenlast van de gemeente niet excessief op de begroting drukt.

De weergegeven kengetallen voor solvabiliteitsrisico, structurele exploitatieruimte, grondexploitatie en belastingcapaciteit kunnen in de eerste plaats als aanvulling gezien worden op de beoordeling van het weerstandsvermogen. Gezien de relatief hoge belastingdruk binnen de gemeente is de mogelijkheid om middels belastingverhoging structureel ruimte binnen de begroting te creëren beperkt. Zij ondersteunen tevens de constatering dat de risico's op de grondexploitatie beperkt zijn. De solvabiliteit van inmiddels 56% geeft aan dat het eigen vermogen ten opzichte het vreemd vermogen meer dan voldoende is om weerbaar te zijn voor het opvangen van tegenvallers. De structurele exploitatieruimte van 0,2% geeft aan dat wij in staat zijn de structurele lasten met structurele baten te kunnen dekken.

Conclusie

De gemeente Westerwolde beschikt over een incidentele weerstandscapaciteit van € 13.243.500 om de incidentele risico's van € 7.151.000 af te dekken. Ook is er voldoende weerstandscapaciteit om de structurele financiële risico's van € 1.912.000 gedurende een begrotingsjaar op te vangen. De ruimte binnen de incidentele weerstandcapaciteit kan gebruikt worden om structurele tegenvallers gedurende een begrotingsjaar op te vangen. In het volgende begrotingsjaar wordt, waar nodig, een oplossing gezocht voor tegenvallers met een structureel gevolg. Met de komst van het financiële ravijn in 2028 is het aan te bevelen voldoende eigen vermogen aan te houden om eventueel dreigende tekorten op te kunnen vangen. Met een algemene reserve van ongeveer € 13,2 miljoen zijn wij daar toe in staat.

3.3 Financiering

Inleiding
In deze paragraaf staan het treasurybeleid en het risicobeheer van de financieringsportefeuille centraal. De kaders hiervoor zijn vastgelegd in de wet Financiering Decentrale Overheden (Fido). Het belangrijkste uitgangspunt van deze wet is het beheersen van de risico's van de treasuryfunctie. Het doel van de wet Fido is om grote fluctuaties in de rentelasten van openbare lichamen te vermijden. De wet kent een onderscheid tussen regels voor korte en lange financiering. Het wettelijk kader is verder uitgewerkt in het treasurystatuut van de gemeente Westerwolde (vastgesteld op 23 april 2025). Hierin staan de doelstellingen, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en de administratieve organisatie rond het beheer van liquiditeiten van de gemeente op korte en lange termijn.

De uitvoering en ontwikkelingen omtrent het financieringsbeleid worden in deze paragraaf toegelicht.

Schatkistbankieren
Het schatkistbankieren verplicht decentrale overheden hun overtollige middelen aan te houden in de Rijksschatkist. Schatkistbankieren vertaalt zich direct in een lagere staatsschuld, doordat dit bedrag de externe financieringsbehoefte van de Staat verminderd. Voor het schatkistbankieren geldt een drempelbedrag om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen. Dit houdt in dat een bedrag lager dan het drempelbedrag buiten de schatkist gehouden mag worden. Het drempelbedrag is gelijk aan 2% van het begrotingstotaal, waarbij het minimaal € 1.000.000 bedraagt. Voor 2027 bedraagt het drempelbedrag € 2.858.955.

Risicobeheer
Met betrekking tot risicobeheer gelden de volgende algemene uitgangspunten:
- De gemeente mag leningen of garanties uit hoofde van de "publieke taak" uitsluitend verstrekken aan door de gemeenteraad goedgekeurde derde partijen, waarbij vooraf advies wordt ingewonnen over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij;
- De gemeente mag middelen uitzetten uit hoofde van de treasuryfunctie indien deze uitzettingen een prudent karakter hebben en niet zijn gericht op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico;

Rentevisie
Een rentevisie geeft een verwachting weer van de ontwikkeling van de rentestand in de toekomst. Om een afgewogen keuze te kunnen maken op het moment dat er financiering benodigd is, maken wij gebruik van de rentevisie die de BNG regelmatig publiceert en actualiseert op haar website.

Kasgeldlimiet, financieringsbehoefte en renterisiconorm
Voor het beheersen van renterisico's gelden twee richtlijnen, te weten de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Om de renterisiconorm te kunnen bepalen is inzicht in de leningenportefeuille (ofwel de financieringsbehoefte) noodzakelijk.

<u>Kasgeldlimiet</u>
De kasgeldlimiet geeft de maximale omvang van de netto vlottende schuld aan. De hoogte van de kasgeldlimiet is wettelijk vastgesteld op 8,5% van het begrotingstotaal. Bij een overschrijding gedurende drie opeenvolgende kwartalen dient de gemeente maatregelen te treffen en hierover verantwoording af te leggen aan de toezichthouder. Met een begrotingstotaal van € 142.948.000, mag de gemeente Westerwolde de financieringsbehoefte in 2027 voor € 12.151.000 dekken met kort geld.

<u>Leningenportefeuille</u>
Per 1 januari 2026 bedragen de opgenomen vaste geldleningen € 17.025.904. Hiervan is € 1.416.785,- aan Acantus verstrekt.

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel het renterisico bij herfinanciering van langlopende leningen te beperken. De jaarlijks verplichte aflossingen en renteherzieningen mogen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Voor 2027 bedraagt de renterisiconorm voor de gemeente Westerwolde € 28.590.000. De huidige leningenportefeuille bestaat uitsluitend uit leningen met een vast rentepercentage. Omdat er geen renteherzieningen zijn voorzien en de jaarlijkse aflossingen ruim onder de norm blijven, blijft de gemeente Westerwolde binnen de wettelijke renterisiconorm.

	Componenten	2027	2028	2029	2030
1	Renteherzieningen	0	0	0	0
2	Aflossingen	1.500	1.500	1.500	1.500
3	*Renterisico (1+2)*	*1.500*	*1.500*	*1.500*	*1.500*
4	Renterisiconorm	28.590	27.035	26.543	26.311
5	*Ruimte onder renterisiconorm*	*27.090*	*25.535*	*25.043*	*24.811*
	Begrotingstotaal	142.948	135.175	132.715	131.554

Kasbeheer

Het kasgeldbeheer heeft betrekking op geldstromenbeheer en saldo- en liquiditeitenbeheer korter dan één jaar. Om de kosten van het geldstromenbeheer te beperken, vindt het betalingsverkeer zoveel mogelijk plaats via één bank; de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Daarnaast wordt het liquiditeitsgebruik beperkt door de geldstromen zoveel mogelijk op elkaar en de liquiditeitsplanning af te stemmen. Zo wordt er op toegezien dat er voldoende middelen aanwezig zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

Renteschema

De rentelasten van de externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening in de begroting is uiteengezet in onderstaand renteschema.

Berekening renteomslag				
Externe rentelasten lange termijn financiering	€ 237.453			
Externe rentelasten korte termijn financiering	€ -			
Totale externe rentelasten		€	237.453	+
Externe rentebaten lange termijn financiering	€ 165.587			
Externe rentebaten korte termijn financiering	€ 400.800			
Totale externe rentebaten		€	566.387	-
Rentesaldo		€	-328.934	+
Af: rentelasten van projectfinanciering die rechtstreeks aan het betreffende taakveld moeten worden toegerekend		€	188.087	-
Bij: rentebaten van doorverstrekte leningen waarvoor een specifieke lening is aangetrokken		€	65.587	+
Totaal aan de taakvelden toe te rekenen rente		€	-451.434	
De totale boekwaarde van de activa die integraal zijn gefinancierd (1/1/2026)	€ -			
Dit resulteert in een renteomslag-percentage van	0,00%			
Na afronding op een half procent hanteren we een **renteomslag-percentage** van			0,00%	

Taakveld Treasury

Alle rentelasten en –baten worden centraal begroot op het taakveld Treasury. Van daaruit wordt het rentesaldo toegerekend aan de verschillende taakvelden. De renteomslag voor het jaar 2027 is 0%. Doordat er geen leningen zijn aangetrokken en de som van de resterende, langlopende leningen daalt is het renteomslag percentage ook gedaald. Deze wordt op een half procent afgerond. De berekening van het renteresultaat op het taakveld Treasury voor 2027 is als volgt:

Berekening renteresultaat op het taakveld Treasury

Renteomslag: 0%	€ -		
Werkelijk aan de taakvelden toe te rekenen rente	€ -451.434		
Voordelig renteresultaat		€ 451.434	+
Bij: ontvangen baten uit deelnemingen (dividend)		€ 252.000	+
Af: rentelast deelnemingen (renteomslag)		€ -	-
Voordelig resultaat op het taakveld Treasury		€ 703.434	

3.4 Onderhoud Kapitaalgoederen

Inleiding

Kapitaalgoederen zijn objecten in de openbare ruimte, die samen de leefbaarheid en veiligheid van die openbare ruimte vormen. Deze objecten omvatten een grote waarde voor de gemeente en de gebruikers. Het is daarom van belang om deze op een passende wijze in stand te houden of te verbeteren.

We gaan in deze paragraaf in op de kapitaalgoederen: gebouwen, wegen, bruggen, riolering, water en groen.

Gebouwen

Kerncijfers
De vastgoedportefeuille bestaat uit 131 objecten:

Type gebouwen Westerwolde	**Aantal**
Gemeentelijke Huisvesting	4
MFA Gebouwen	5
Sport- en gymzalen, zwembaden	11
Kindcentra en peuteropvanglocaties	1
Jeugdgebouwen	4
Woningen	2
Bedrijfsverzamelgebouw	4
Bibliotheken	1
Begraafplaatsen	9
Historische gebouwen	5
Historische gebouwen Bourtange	14
Molens	5
Buurthuizen	3
Havens	4
Markten en kiosken	4
Speellocaties/-weiden gemeente excl. Speelocaties behorende bij gebouwen	38
Overige objecten	12
Scholen OOW (excl. De scholen in de MFA's)	5
Totaal	**131**

Beleidskader
Het Strategisch vastgoedplan 2023 – 2037 is vastgesteld in 2023. Hierin is het onderhoudsniveau is verlaagd van conditiescore 3 naar 4.

Actualiteit beheerplan
Voor het planmatig onderhoud is een voorziening gevormd met een looptijd van 15 jaar. Deze voorziening wordt jaarlijks aangevuld met een dotatie op basis van de gemiddelde onderhoudskosten over deze periode. Hierdoor blijven de jaarlijkse lasten zo stabiel mogelijk en worden schommelingen in de onderhoudskosten opgevangen.

Het beheerplan wordt regelmatig bijgewerkt, zodat het aansluit bij de actuele staat van de gebouwen en de meest recente inzichten in het onderhoud. De uitkomsten hiervan worden gebruikt voor de meerjarige onderhoudsplanning en de benodigde voorziening.

Vertaling naar de begroting 2027
Naast de bedragen voor het planmatige groot onderhoud is er ook geld beschikbaar voor de kleine onderhoudswerkzaamheden (jaarlijks onderhoud) en voor onderhoud na/bij een storing of een defect (correctief onderhoud).
De bedragen hiervoor zijn als volgt en worden als voldoende ingeschat voor het plegen van dit onderhoud.
Planmatig onderhoud (voorziening): € 2.591.000.
Jaarlijks onderhoud: € 437.500.
Correctief onderhoud: € 240.500.

Voorziening
Er is een voorziening groot onderhoud van de gemeentelijke gebouwen. Deze voorziening heeft een looptijd van 15 jaar en is gebaseerd op de geactualiseerde meerjarenonderhoudsplannen. De dotatie bedraagt in 2027 € 2.591.000 en vanaf 2028 € 2.363.000. Op basis van de huidige inzichten wordt de omvang van de voorziening als voldoende beschouwd om het planmatig onderhoud over de gehele looptijd te dekken.

Wegen

Kerncijfers

De gemeente Westerwolde bestaat voor meer dan 3.000.000 m2 uit verhardingen. Uit het rapport van de weginspectie 2025 blijkt dat 11% van dit areaal scoort onder het basisniveau (3% laag en 8% zeer laag), wat neer komt op 323.000 m2. In de onderstaande tabel wordt het totale areaal onderverdeeld per verhardingstype weergegeven.

Verhardingstype	**Oppervlakte in m2**
Asfalt	1.500.000
Klinkers	900.000
Half/onverharde stukken	350.000
Beton	300.000
Totaal	**3.050.000**

Beleidskader
Nota openbare Ruimte 2025 - 2028

Actualiteit beheerplan
Beheerplan wegen Westerwolde 2023-2024. Daarnaast wordt er gewerkt aan een nieuw wegenbeleidsplan. Onze wegen worden 2-jaarlijks geïnspecteerd conform CROW.

Vertaling naar de begroting
Er is in totaal € 4.000.000 beschikbaar gesteld voor het wegwerken van het achterstallig onderhoud aan de wegen zodat de wegen uitkomen op een gemiddeld basisniveau. € 3.000.000 vanuit de NOR 2.0 en € 1.000.000 bij de jaarrekening 2025. Deze gelden staan in de B.R. Beheer openbare ruimte. De uitvoer van dit extra onderhoud is in 2026 gestart en zal duren tot 2028.

Voor het jaarlijks (groot en klein) onderhoud is er jaarlijks € 1.900.000 beschikbaar.

We hopen in 2028 de wegen op een gemiddeld onderhoudsniveau basis te hebben. Dit niveau bereiken we door inzet van zowel de extra beschikbaar gestelde middelen als de jaarlijkse onderhoudsmiddelen. Dit niveau moet blijken uit de tweejaarlijkse weginspectie van 2029. De kanttekening die gemaakt moet worden is dat er een aantal projecten lopen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan rioolreconstructies en het centrumplan Ter Apel, welke ook bijdragen aan het wegwerken van de achterstanden maar die de komende jaren pas ten uitvoer komen. Daarnaast zijn er risico's van buitenaf zoals weersinvloeden die de wegen versneld kunnen aantasten en zwaardere milieueisen waardoor de kwaliteit van materialen en levensduur negatief kunnen worden beïnvloed.

Voorziening
N.v.t.

Bruggen

Kerncijfers
De gemeente Westerwolde heeft 135 bruggen, de onderverdeling in type is als volgt:

Beweegbare bruggen	39
Vaste bruggen	76
Duikerbruggen	20
Totaal	**135**

61 bruggen (44%) hebben een lage of zeer lage conditie, waarbij vooral elektromechanische onderdelen zijn afgeschreven met daardoor het risico op uitval, onveilige situaties en/of aansprakelijkheid.

Beleidskader
Instandhoudingsplan kunstwerken 2022 – 2026.

Actualiteit beheerplan
De afgelopen jaren zijn er inspecties uitgevoerd en de renovatieopgave inzichtelijk gemaakt. Dit resulteert in een globale opgave van € 14.000.000 volgens de berekening in 2022. Om deze reden wordt de impactanalyse opgesteld, zodat er strategische keuzes gemaakt kunnen worden die zich later vertalen in een Masterplan Bruggen. Financieel is dit een risico voor de gemeente.

De impactanalyse gaat inhoudelijk over afwegingen zoals het behouden of verwijderen van bruggen, het volgen van een piepsysteem versus structureel vervangen, en een vervangingsstrategie per brugtype en functie. Na deze impactanalyse volgt een Masterplan Bruggen, waarin besluitvorming komt over het vervolg. Het masterplan zal naar verwachting in 2027 ter besluitvorming worden voorgelegd.

Vertaling naar de begroting
De totale onderhoudslasten in de begroting bedragen € 483.000. Daarnaast is er nog een bedrag van € 1.368.000 beschikbaar voor investeringen zoals vastgelegd in het instandhoudingsplan kunstwerken 2022-2026 en € 1.088.000 voor de vervanging van de oevers in Ter Apel.

Door de huidige staat van de bruggen is het budget onvoldoende om aan het huidige onderhoudsniveau laag te voldoen en/of dit naar een hoger niveau te brengen. Vanuit het Masterplan Bruggen zal worden herzien welk onderhoudsniveau gewenst is en welke financiële middelen daardoor nodig zijn. Er wordt op dit moment risicogestuurd onderhouden en/of geïnvesteerd.

Voorziening
Er zijn voor de bruggen 2 voorzieningen.
- Voorziening Groot onderhoud bruggen: Hierin wordt jaarlijks een bedrag van in totaal € 278.000 gedoteerd. Dit bedrag komt voor € 231.000 ten laste van het product bruggen en voor € 47.000 ten laste van het product Vesting Bourtange. In afwachting op de impactanalyse en het masterplan bruggen wordt vanuit deze middelen het noodzakelijk groot onderhoud gepleegd.

- Voorziening Achterstallig onderhoud Bruggen Ruiten Aa Kanaal: Hier is eenmalig € 230.000 aan toegevoegd. Deze voorziening is voor het achterstallig onderhoud aan de Roelagerbrug en de Ter Walslagebrug, om deze functioneel te houden. De hoogte van deze voorziening is voldoende om aan de opgave te voldoen deze bruggen functioneel te houden. Onderhoud aan de Ter Walslagebrug is inmiddels afgerond. De Roelagerbrug wordt in 2026/2027 uitgevoerd.

Riolering

Kerncijfers

Riolering gemeente Westerwolde	Eenheid	Hoeveelheden
Lengte vrijverval riolering	Km	235
Lengte persleidingen	Km	138
Hoofdgemalen	St	40
Pompunits	St	708
Vacuümputten	St	105
Vacuümstations	St	2
Randvoorzieningen / gemaal	St	14
IBA's	St	616
Kolken	St	10.254

Beleidskader
In 2025 is een nieuw gemeentelijk water en rioleringsplan (VGRP) vastgesteld. Het plan heeft de looptijd 2026-2030. Begin 2026 is een vervangingsplanning riolering opgesteld voor de komende 5 jaar.

Actualiteit beheerplan
Reiniging en Inspectie;
Om verstoppingen in het rioolsysteem te voorkomen en om de kwaliteit van ons stelsel in beeld te hebben, reinigen en inspecteren we elke 10 jaar de riolering. Locaties die problemen geven worden vaker gereinigd en of geïnspecteerd.

Mechanische riolering;
De mechanische riolering wordt 1of 2 keer per jaar gereinigd en onderhouden en of gekeurd, dit afhankelijk van de belangrijkheid van de installatie. Daarnaast worden deze installaties bezocht bij het afhandelen van storingen.

IBA's;
De IBA's worden jaarlijks gereinigd en onderhouden door het waterschap, welke ook de storingsafhandeling verzorgt. Dit volgens de bij het project Westerwolde schoon gemaakte afspraken. Groot onderhoud wordt naar behoefte uitgevoerd door de gemeente.

Klimaatadaptatie;
Waar we het riool, de openbare ruimte vervangen proberen we de situatie zo veel mogelijk klimaatrobuust in te richten, dit door de aanleg van regenwater riolen of het creëren van extra ruimte voor water en/of groen in de openbare ruimte.

Vervanging;
Riolen vervangen we op basis van kwaliteit en niet op basis van leeftijd. Een oud riool hoeft niet slecht te zijn en een jonger riool niet goed. We proberen de werkzaamheden zoveel mogelijk te koppelen aan andere noodzakelijke maatregelen in de openbare ruimte. Het riool van binnenuit repareren (relinen) gebeurt waar dit technische voordelen heeft of wanneer er geen andere maatregelen in de openbare ruimte gepland staan.

De projecten voor 2026: reconstructie Nederveen Cappelstraat en Zandberg zijn gereed voor aanbesteding, de uitvoering zal in het najaar van 2026 starten en doorlopen in 2027.

Daarnaast is begonnen met de voorbereiding voor de projecten voor 2027 met doorloop in 2028. (Onder andere de regenwaterstructuur ter Apel).

Vertaling naar de begroting 2027:
Groot onderhoud/planmatig: € 1.839.000;
Reguliere onderhoudskosten: € 703.000.

Voorziening
We kennen 2 voorzieningen voor riolering:
- Voorziening vervanging rioleringen: Stand € 977.600;
- Voorziening egalisatie rioleringen: Stand € 1.931.500.

De voorzieningen zijn door de opbrengst uit de heffingen voldoende voor de geplande onderhoudswerkzaamheden en vervangingen.

Water

Kerncijfers

Omschrijving	Aantal
Waterpartijen (vijvers/kanalen)	450.000 m2
Beschoeiing	33 km

Beleidskader
Geen. Volgt uit het beheerplan 'water en oevers'

Actualiteit beheerplan
Er is op dit moment geen actueel beheerplan. De beschoeiingen van secundaire wateren, de baggeropgave en natuurvriendelijke oevers zijn geïnventariseerd. Bij de vaststelling van de Nota openbare Ruimte 2.0 (hierna te noemen N.O.R.) in juni 2024 is er € 30.000 beschikbaar gesteld voor het opstellen van het beheerplan 'water en oevers'. Waarbij er voorrang is voor beschoeiingen bij vaarrecreatie en infrastructuur. Dit plan zou in eerste instantie intern worden uitgevoerd. Echter door capaciteitstekort wordt er een adviesbureau gezocht welke naar verwachting in het najaar van 2026 zal starten met het opstellen van het plan. Medio 2027 zal dit plan ter besluitvorming worden voorgelegd.

Vertaling naar de begroting

Er is een exploitatiebudget van € 150.000 per jaar opgenomen voor regulier onderhoud. Vervangingen lopen via investeringskredieten.
Voor de oevers aan de Markeweg en Westerstraat te Ter Apel is een investeringskrediet beschikbaar voor de vervanging van het beschot. Deze investeringen worden in 2027 uitgevoerd.

Groen

Kerncijfers

Omschrijving	Aantal	Onderhoudsniveau
Openbaar groen	7.000.000 m2	Basis
Bomen (excl. bos)	90.000	Basis
Sloten	400 km	Basis
Maaiwerk taluds	300.000 m2	Basis

Beleidskader
- Nota openbare Ruimte 2.0 2025-2028
Bij de vaststelling van de N.O.R. is gekozen voor 'scenario 1, alles op het huidige niveau 'laag' handhaven'. Echter is de ambitie vastgelegd om te groeien naar 'scenario 2, alles op een basisniveau'. Deze ambitie is financieel in de begroting opgenomen.

Actualiteit beheerplan
De groenvisie is in juli 2025 vastgesteld. De groenvisie dient als een richtinggevend kader en wordt niet gezien als vastgesteld beleid.

Het meest actuele beheerplan op het gebied van bomen is het bomenbeleidsplan (2019, geen einddatum). Deze geldt voor de circa 69.000 bomen langs de gemeentelijke wegen. Kaders voor de bescherming, het behoud, diversiteit en zorgplicht van de bomen staan in dit beleidsplan opgenomen. Om de zorgplicht waar te kunnen maken worden de straat en laan bomen gesnoeid met een frequentie van 1 keer in de 5 jaar.

Vertaling naar de begroting
De vastgestelde Nota Openbare Ruimte biedt ruimte om de staat van ons openbaar groen van niveau laag naar niveau basis op te waarderen en onderhouden. Hiervoor is een jaarlijks onderhoudsbudget van € 3.200.000 opgenomen.

Omdat de achterstand in het openbaar groen nog weggewerkt wordt, worden de gelden uit de extra beschikbare middelen van € 1.600.000 eerst ingezet. Hierdoor zijn de extra benodigde middelen uit de exploitatie niet direct nodig en is er een groeistrategie in de begroting opgenomen met een stelpost van € 750.000 in 2027 tot en met 2030. Als gevolg van het ravijnjaar 2028 is ervoor gekozen om in 2028, 2029 en 2030 een bedrag van € 713.000 uit de B.R. Beheer Openbare Ruimte in te zetten voor de onderdelen wegen en groen, zodat het onderhoudsniveau ‘basis’ gewaarborgd blijft. De verwachting is dat de onderhoudsachterstanden in het openbaar groen in 2030 zijn weggewerkt.

Voorziening
N.v.t.

Lasten kapitaalgoederen

Bedragen x €1.000

Programma's	Primaire begroting 2027	Primaire begroting 2028	Primaire begroting 2029	Primaire begroting 2030
Lasten				
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**1.213**	**1.362**	**1.316**	**429**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**11**	**11**	**10**	**10**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**131**	**131**	**131**	**131**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**1.029**	**1.025**	**1.006**	**979**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**1.351**	**871**	**836**	**830**
6 Asiel in Westerwolde	**60**	**60**	**60**	**60**
7 Onderwijs in Westerwolde	**1.135**	**1.078**	**1.040**	**997**
8 Organisatie & Bestuur	**0**	**0**	**0**	**0**
Algemene dekkingsmiddelen	**-925**	**-1.333**	**-1.189**	**-117**
Overhead	**113**	**113**	**113**	**113**
Totaal Lasten	**4.117**	**3.318**	**3.324**	**3.434**
Baten				
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**-763**	**-921**	**-879**	**0**
Onttrekkingen				
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**-68**	**-154**	**-154**	**-154**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**-7**	**-7**	**-7**	**-7**
3 Mooi Wonen in Westerwolde	**-2**	**-2**	**-2**	**-2**
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**-312**	**-312**	**-312**	**-312**
5 Groen en duurzaam Westerwolde	**-1**	**-1**	**-1**	**-1**
7 Onderwijs in Westerwolde	**-78**	**-78**	**-78**	**-78**
8 Organisatie & Bestuur	**-36**	**-36**	**-36**	**-36**
Totaal Onttrekkingen	**-505**	**-591**	**-591**	**-591**
Totaal	**2.850**	**1.806**	**1.853**	**2.843**

3.5 Bedrijfsvoering Westerwolde

Bedrijfsvoering algemeen

Ambtelijke huisvesting

In 2026 zijn voor het gemeentehuis en de gemeentewerven verschillende huisvestingsscenario's onderzocht. Aanleiding hiervoor zijn de verouderde huisvesting, de toenemende duurzaamheidsopgave, veranderende eisen aan de werkomgeving en de behoefte aan een toekomstbestendige ondersteuning van de gemeentelijke dienstverlening en bedrijfsvoering. De huisvestingsopgave vloeit voort uit het Strategisch Vastgoedplan en sluit aan bij de ontwikkeling van de organisatie en de dienstverlening aan inwoners.

Voor het gemeentehuis zijn scenario's voor renovatie, vernieuwbouw en nieuwbouw uitgewerkt. Bij de beoordeling hiervan zijn onder andere dienstverlening, bereikbaarheid, duurzaamheid, aantrekkelijk werkgeverschap, samenwerking en flexibiliteit van de werkomgeving betrokken. Voor de gemeentewerven zijn verschillende huisvestingsscenario's onderzocht, gericht op een efficiënte en toekomstbestendige ondersteuning van de buitendienst. Uitgangspunt daarbij is een professionele bedrijfsvoering met twee gemeentewerven binnen de gemeente.

In het najaar van 2026 neemt de gemeenteraad een besluit over de voorkeursrichting voor zowel het gemeentehuis als de gemeentewerven.

Beleidsvoornemen

Vanaf 2027 worden de gekozen scenario's verder uitgewerkt. De gemeente zet daarbij in op toekomstbestendige, duurzame en doelmatige huisvesting die bijdraagt aan een aantrekkelijke werkomgeving, een efficiënte bedrijfsvoering en kwalitatief goede dienstverlening aan inwoners. Hierbij staan flexibiliteit, samenwerking, hybride werken, gezondheid, toegankelijkheid en duurzaamheid centraal.

Voor het gemeentehuis wordt toegewerkt naar een modern kantoor- en dienstverleningsconcept waarin ontmoeting, samenwerking en hybride werken worden ondersteund. Daarnaast wordt ingezet op een gastvrije, toegankelijke en veilige publieksomgeving, met passende voorzieningen voor verschillende vormen van dienstverlening. Ook wordt invulling gegeven aan de gemeentelijke duurzaamheidsambities door te streven naar een energiezuinig gebouw, toepassing van circulaire principes en een gezond binnenklimaat.

Voor de gemeentewerven wordt vanaf 2027 verder gewerkt aan een toekomstbestendige huisvestingssituatie die de bedrijfsvoering van de buitendienst ondersteunt en aansluit bij de gemeentelijke ambities op het gebied van duurzaamheid, efficiëntie en dienstverlening. Daarbij blijft bereikbaarheid van gemeentelijke voorzieningen voor inwoners en medewerkers een belangrijk uitgangspunt.

HRM

Goed werkgeverschap

De organisatie staat de komende jaren voor diverse maatschappelijke opgaven die vragen om voldoende capaciteit, vakmanschap en een aantrekkelijke werkomgeving. Daarom investeren wij in goed werkgeverschap, met aandacht voor het aantrekken, ontwikkelen en behouden van medewerkers.

Arbeidsmarktcommunicatie en onboarding
Vanaf 2027 versterken we onze arbeidsmarktcommunicatie. Hiermee vergroten we de zichtbaarheid van de gemeente Westerwolde op de arbeidsmarkt en positioneren we ons als aantrekkelijke werkgever. Dit moet bijdragen aan het aantrekken van voldoende gekwalificeerde medewerkers in een krappe arbeidsmarkt.

In 2027 gaan we verder met de ontwikkeling van een organisatiebreed onboardingsprogramma, zodat nieuwe medewerkers snel hun weg vinden binnen de organisatie. Naast een goede introductie in de organisatie biedt het programma ondersteuning tijdens de inwerkperiode en draagt het bij aan een goede start, betrokkenheid en duurzame inzetbaarheid van nieuwe medewerkers. Daarnaast wordt het personeelshandboek gedigitaliseerd en geactualiseerd, zodat medewerkers eenvoudig beschikken over actuele informatie over arbeidsvoorwaarden, procedures en interne richtlijnen.

Arbeidsomstandigheden (Arbo) en duurzame inzetbaarheid
Wij blijven uitvoering geven aan de wettelijke verplichtingen uit de Arbowet. Dit omvat onder andere de uitvoering van de RI&E, het treffen van preventieve maatregelen, voorlichting en het bevorderen van gezonde en veilige werkplekken. Daarnaast geven wij uitvoering aan de regeling “Thuiswerken in Westerwolde”.

De komende jaren zetten wij verder in op duurzaam inzetbaarheidsbeleid. Hierbij richten wij ons op het gezond, vitaal en gemotiveerd houden van medewerkers, met aandacht voor fysieke en mentale fitheid, werkdruk, ontwikkeling en een goede balans tussen werk en privé. Hiermee zorgen we ervoor dat medewerkers nu en in de toekomst hun werkzaamheden duurzaam kunnen blijven uitvoeren.

Onderhoud functiehuis en functiewaardering
In 2026 zijn wij gestart met het onderhoud van HR21 en de actualisatie van het functieboek. Hiermee zorgen wij ervoor dat functies, functiebeschrijvingen en functiewaarderingen blijven aansluiten bij de ontwikkelingen binnen de organisatie en de werkzaamheden die van medewerkers worden gevraagd. Dit traject loopt door tot begin 2027.

Ook daarna blijven wij het functiehuis en de functiewaardering continu onderhouden. Waar nodig worden functies aangepast of opnieuw gewaardeerd, zodat deze blijven aansluiten bij ontwikkelingen binnen en buiten de organisatie, zoals wijzigingen in wet- en regelgeving, nieuwe taken en technologische ontwikkelingen.

Toekomstbestendige formatie
Wij blijven de personele formatie beoordelen op de aansluiting bij ontwikkelingen binnen en buiten de organisatie. Daarbij kijken wij hoe functies toekomstbestendig kunnen worden ingericht en werkzaamheden op een andere manier kunnen worden georganiseerd. Daarnaast bereiden wij ons voor op nieuwe opgaven, zoals Nij Begun, de Regio Deal en de Nedersaksenlijn.

Informatievoorziening en automatisering

De komende jaren zetten we in op een verdere professionalisering van onze informatievoorziening, ICT en informatiebeveiliging. Onze koers is tweeledig: enerzijds moeten we blijvend voldoen aan wet- en regelgeving en gemeentelijk beleid correct uitvoeren, anderzijds willen we doorgroeien naar een volwassen, informatie gestuurde organisatie die slagvaardig en toekomstgericht werkt. Afgesproken is dat de Rijksoverheid, provincies, gemeenten, waterschappen en publieke dienstverleners als 1 overheid gaan werken aan 6 met elkaar samenhangende prioriteiten om daarop te versnellen. Prioriteiten van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) zijn (in willekeurige volgorde): 1. cloud, 2. data, 3. artificiële intelligentie, 4. burgers en ondernemers centraal, 5. digitale weerbaarheid en autonomie en 6. digitaal vakmanschap.

Organisaties gaan datagedreven werken. Digitaliseringsprofessionals houden ICT-kennis actief en actueel en we streven naar een moderne digitale werkomgeving waarbij de ambtenaar is toegerust met de juiste middelen om het werk effectief uit te voeren.

Tegen deze achtergrond werken we vanaf 2026 anders samen met onze ICT-partner RegIT (als opvolger van Grid NV). Dit betekent dat de traditionele ICT-leveranciersrol plaats maakt voor een nieuwe organisatie die in staat is regie te voeren op het gebied van ICT en gemeenten vanuit de nieuwe rol kan ondersteunen bij ICT-vraagstukken. Dit betekent onder andere het vergroten van de grip op ICT-contracten, een hogere kwaliteit van de dienstverlening en het mogelijk maken van een snellere implementatie van innovatieve oplossingen.

De gemeente streeft ernaar dat informatievoorziening en ICT niet alleen ondersteunend zijn maar een motor worden achter beleidsontwikkeling en dienstverlening. Dat vraagt om cultuurverandering, eigenaarschap en het vermogen om technologische mogelijkheden maximaal te benutten.

Vijf strategische thema's vormen de basis voor onze aanpak:
1. Bedrijfsvoering en contractmanagement: We richten ons -in samenwerking met RegIT- op strakker leveranciersmanagement, inclusief duidelijke service level agreements (SLA's) en resultaatgerichte samenwerking.
2. Applicatielandschap. De verschuiving naar cloudoplossingen en SaaS wordt verder doorgezet, met aandacht voor flexibiliteit, schaalbaarheid en informatiebeveiliging.
3. Infrastructuur en faciliteiten: Een moderne, veilige en wendbare werkomgeving is cruciaal voor efficiënte dienstverlening aan inwoners en bedrijven.
4. Security: We voldoen aan relevante wetgeving zoals BIO 2.0, Wpg, Woo, DSO en de cybervebeiligingswet (NIS2); randvoorwaarde is het stevig beleggen van eigenaarschap binnen de organisatie(s).
5. Dataveiligheid en privacy: Bestuur en management nemen actief verantwoordelijkheid voor het beheersen van risico's in het omgaan met data en het beschermen van de privacy van o.a. medewerkers en inwoners.

Hiermee kan de gemeente investeren in een datagedreven werkwijze en nieuwe ontwikkelingen zoals kunstmatige intelligentie. Digitale innovaties volgen elkaar snel op en vragen om een organisatie die kan meebewegen. Daarom hanteren we gemeentebreed de methodiek *Projectmatig Creëren* voor een planmatige en wendbare aanpak van vernieuwing.

De doorontwikkeling van de ICT-samenwerking in 2027 is ook een belangrijke stap in de vernieuwde digitaliseringsstrategie van de gemeente Westerwolde. Samen leggen we de basis voor een sterke organisatie die klaar is om de uitdagingen van morgen aan te gaan in een digitaliserende wereld.

Daarnaast investeren we in datagedreven werken en nieuwe technologieën zoals kunstmatige intelligentie (AI). Digitale innovaties volgen elkaar snel op en vragen om een organisatie die flexibel kan meebewegen. Daarom hanteren we gemeentebreed de methodiek *Projectmatig Creëren* voor een planmatige aanpak van vernieuwing.

De doorontwikkeling van Grid in 2026 is een belangrijke stap in deze digitale transitie. Samen leggen we de basis voor een sterke regieorganisatie die klaar is voor de uitdagingen van morgen en die de gemeente Westerwolde helpt om optimaal te presteren in een steeds digitalere wereld.

Communicatie

In 2027 zetten we in op open, transparante en toegankelijke communicatie. We zorgen ervoor dat inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners op tijd en begrijpelijk worden geïnformeerd en betrokken bij plannen en ontwikkelingen. Daarbij werken we aan duidelijke communicatie in begrijpelijke taal (B1), versterken we de verbinding met onze omgeving en ondersteunen we bestuur, management en organisatie met strategisch communicatieadvies. Door signalen uit de samenleving actief op te halen en te vertalen naar beleid en uitvoering, sluiten we beter aan bij wat er leeft in Westerwolde.

- Inwoners ontvangen begrijpelijke en toegankelijke informatie.
- Inwoners en belanghebbenden worden vroegtijdig betrokken bij ontwikkelingen die hen raken.
- De gemeente haalt actief signalen uit de samenleving op en gebruikt deze in beleid en uitvoering.
- Medewerkers beschikken over de kennis en vaardigheden om helder, toegankelijk en participatief te communiceren.

Branding en Promotie

Westerwolde heeft veel te bieden. Denk aan toerisme, recreatie, cultuurgeschiedenis en natuur. We zijn altijd bezig het merk Westerwolde op de kaart te zetten. Om zo meer toeristen, inwoners en ondernemers naar onze gemeente te krijgen. Samen met onze inwoners, ondernemers, organisaties en verenigingen laten we zien wat Cittaslow Westerwolde zo aantrekkelijk maakt.

Dienstverlening

Het college heeft in het coalitieakkoord 2026-2030 de volgende ambitie geformuleerd:

“Westerwolde is een financieel stabiele en slagvaardige gemeente met sterke dienstverlening in de richting van en in wisselwerking met de inwoners”.

Wij zijn als gemeente voortdurend bezig onze dienstverlening te verbeteren en te optimaliseren.

In 2026 zijn we daarom gestart met:

1. Voortdurende monitoring van bepaalde processen
2. Herijking van onze visie op dienstverlening.

Ad 1.
Dit is een voortvloeisel uit de 0-meting uit 2025 met betrekking tot onze dienstverlening door KCM.
Willen wij onze dienstverlening continue verbeteren, is het belangrijk dat we weten hoe onze inwoners en ondernemers onze dienstverlening ervaren.
We zijn gestart met een onderzoek naar de Melding Openbare Ruimte en e-mail. In 2027 en de jaren daarna worden ook andere processen gemonitord.

Ad 2.
De visie op Dienstverlening is herijkt. Het jaar 2027 en de jaren daarna staan in het teken van het uitvoeringsprogramma dat hieruit voortvloeit. Daarbij wordt de nadruk gelegd op de onderwerpen die worden genoemd in het coalitieakkoord 2026-2030.

- Dienstverlening moet passen bij Westerwolde: nuchter, dichtbij en doen wat werkt
- We doen wat we zeggen en zeggen wat we doen.
- We gebruiken gewone taal.

- We verkorten de doorlooptijden.
- Participatie wordt daar waar mogelijk het startpunt van beleid.
- Digitaal zijn we goed bereikbaar zonder de inwoner uit het oog te verliezen.

Het uitvoeringsprogramma vraagt om implementatie en vervolgens om monitoring en waar nodig aanpassing. Dit is een continu proces. Hierbij is afstemming met alle afdelingen van cruciaal belang. Om dit goed te kunnen borgen, is het aantrekken van een adviseur Dienstverlening noodzakelijk.

In 2027 voegen we een 'MijnOmgeving' toe aan www.westerwolde.nl . Inwoners kunnen daar in een beveiligde omgeving hun aanvragen en berichten bekijken, vragen stellen, documenten aanleveren en vragen van de gemeente beantwoorden. Dit maakt onze digitale dienstverlening duidelijker en efficiënter.

Ook blijven we voortdurend op zoek naar een nog beter eerste contact met onze inwoners. Goede afstemming tussen het KCC en de vakafdelingen is hierbij cruciaal.

Binnen het team Burgerzaken én bij de BRP-straat is er blijvende aandacht voor digitalisering.
We gaan het proces voor de eerste inschrijving op de BRP-straat digitaliseren.
Ook mensen die zich melden bij de balie burgerzaken kunnen straks digitaal geholpen worden. Dit bespaart tijd, geld en ruimte.

We hebben bij de afdeling Burgerzaken 7 digitale diensten in gebruik. De komende periode wordt dit verder uitgebreid. Zo kunnen inwoners op elk moment en vanaf elke plek gebruikmaken van onze diensten. Het streven is dat de implementatie van de E-diensten in 2027 wordt afgerond.

Juridische zaken

Juridische zaken heeft een aantal kerntaken: In het kader van de APV en bijzondere wetten schrijven zij verordeningen en beleid. Daarnaast voert de afdeling de werkzaamheden op het gebied van vergunningverlening, handhaving en bezwaar en beroep uit. Openbare Orde en Veiligheid valt ook onder de verantwoordelijkheid.

Daarnaast levert de afdeling voor de hele organisatie juridisch advies. De ene keer als sparringpartner voor een beleidsstuk, de andere keer in de eerste lijn in grote/ingewikkelde dossiers zoals zwembad De Barlage, de Burcht of overeenkomsten met COA/IND.

Ook de klachtbehandeling is een onderdeel van de werkzaamheden. Daarin valt op dat een ruime hand vol individuen een zeer groot beslag legt op de tijd van de organisatie. Door hun grote hoeveelheid aan verzoeken, klachten, bezwaren en/of contactmomenten kunnen wij hen niet altijd bedienen volgens onze leidende principes. Soms zijn wij genoodzaakt om hun contacten te beperken om voldoende ruimte te houden om andere klanten binnen de termijnen te kunnen helpen.

Privacy

De bescherming van persoonsgegevens vraagt voortdurende aandacht. Nieuwe wetgeving stelt nieuwe eisen, technologische en maatschappelijke ontwikkelingen leiden tot nieuwe dreigingen en ontwikkeling van de gemeentelijke organisatie gepaard gaande met het hoge personeelsverloop zorgt ook op het gebied van gegevensbescherming voor uitdagingen.

In 2026 zijn wij gestart met het project verbeteren en optimaliseren van processen. Voor de kernprocessen is het de bedoeling dat er werkprocessen worden opgesteld per taakveld die binnen de gemeente aanwezig zijn. Voor de werkprocessen waarbinnen persoonsgegevens verwerkt worden, zullen ook de wettelijke vereisten van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en de Wet politiegegevens (Wpg) moeten worden nageleefd. De AVG en Wpg hebben wij vertaald in het vastgestelde privacybeleid 2025-2028. Het vastgestelde privacybeleid nemen wij mee bij de uitwerking van de werkprocessen, zodat de deze processen volgens het vastgestelde privacybeleid uitgevoerd gaan worden. Hier zal jaarlijks op getoetst worden aan de hand van interne controles, die door het privacyteam worden uitgevoerd.

Wij zijn aan het onderzoeken hoe bewustwordingscampagnes en trainingen op het gebied van privacy het beste kunnen worden vorm gegeven, zodat deze een periodiek karakter gaan krijgen. Het doel hierbij is dat werknemers weten hoe ze moeten handelen bij privacy gerelateerde activiteiten.

Organisatieontwikkeling

In 2027 en de jaren daarna werken wij programmatisch aan de uitvoering van de organisatievisie "Wie doun het soamen". Wij investeren in een lerende, wendbare en opgavegerichte organisatie, waarin vertrouwen, vakmanschap en samenwerking centraal staan. Dit doen wij door middel van een meerjarig uitvoeringsprogramma gericht op cultuur en leiderschap, samenwerking, datagedreven werken, financieel bewust handelen, dienstverlening en strategische personeelsontwikkeling. Met deze aanpak versterken wij onze uitvoeringskracht, vergroten wij het werkplezier en verbeteren wij de kwaliteit van onze dienstverlening, zodat wij ook in de toekomst effectief kunnen inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen en de behoeften van inwoners.

3.6 Wet open overheid

Introductie

Inleiding
In 2023 is het meerderjarig project implementatie Wet open overheid (hierna: Woo) gestart. Het doel is de overheid transparanter te maken en daarom dient zoveel mogelijk overheidsinformatie door bestuursorganen, zoals de gemeente, zelf openbaar gemaakt te worden. Het is de bedoeling dat documenten door de gemeente Westerwolde zelf gepubliceerd gaan worden op een online platform, zodat burgers alle informatie op één plek kunnen vinden en hierdoor het aantal ingediende Woo-verzoeken verminderd wordt.

Woo verzoeken
De passieve openbaarmaking houdt in dat iedereen een Woo-verzoek bij de gemeente kan indienen om overheidsinformatie te verkrijgen. De gemeente Westerwolde streeft naar een tijdige afhandeling van Woo-verzoeken en maakt deze informatie twee weken na het besluit openbaar.

De gemeente Westerwolde streeft er in 2027 naar het optimaliseren van het anonimiseringsproces binnen de bestaande werkprocessen, door te investeren in ontwikkeling van kennis en de bewustwording van collega's binnen de hele gehele organisatie over de Woo.

Actieve openbaarmaking
De actieve openbaarmaking houdt in dat de gemeente overheidsinformatie uit eigen beweging gaat openbaren. Er zijn in totaal elf informatiecategorieën die door de gemeente geopenbaard moeten worden. In juni 2024 heeft de staatssecretaris de Tweede Kamer geïnformeerd dat de invoering van de actieve openbaarmaking zal plaatsvinden in vier tranches. Aan iedere tranche zijn meerdere informatiecategorieën. Op dit moment geldt de wettelijke verplichting om tranche 1 actief openbaar te maken.

De ontwikkeling van de digitale infrastructuur kent vertraging waardoor de verplichting van tranche 2 t/m 4 pas later in werking kan treden.

Eerste tranche	**Tweede tranche**	**Derde tranche**	**Vierde tranche**
Actief openbaar per: 1 november 2024	Actief openbaar per: Nog niet bekend	Actief openbaar per: Nog niet bekend	Actief openbaar per: Nog niet bekend
Wetten en algemeen verbindende voorschriften	Ontwerpen van wet- en regelgeving met adviesaanvraag	Bij vertegenwoordigende organen ingekomen stukken	Beschikkingen
Overige besluiten van algemene strekking	Vergaderstukken decentrale overheden	Subsidieverplichtingen anders dan met beschikking	
Vergaderstukken Staten-Generaal	Agenda's en besluiten bestuurscolleges	Convenanten	

Informatie over organisatie en werkwijze	Adviezen	Onderzoeksrapporten
Bereikbaarheids-gegevens	Jaarplannen en jaarverslagen	Klachtoordelen

De uitvoering van deze wettelijke verplichtingen door de gemeente Westerwolde ligt op schema. De gemeente maakt de vereiste informatie volgens de eerste tranche actief openbaar. Daarnaast publiceren wij uit eigen beweging al een aantal informatiecategorieën uit tranche 2. Hiervoor gebruiken wij het publieksportaal iBabs. Het doel voor 2027 is om geleidelijk al meer thema's openbaar te gaan maken, ook als er nog onduidelijkheid is over de datum van inwerkingtreding. Verder sluiten wij volledig aan op de Woo-index: informatie over de organisatie, werkwijze en de bereikbaarheidsgegevens van de gemeente zijn te vinden in de index.

Het project 'Implementatie Woo – actieve openbaarmaking' hangt nauw samen met het project 'Grip op informatie' en de bewustwordingscampagne 'Iedereen aan Boord'. Het project raakt de hele organisatie en daarom sluiten er naast de kerngroep ook collega's van verschillende afdelingen aan waar nodig. Door middel van bewustwordingscampagnes en de deelprojecten, werken wij aan de inrichting van werkprocessen die aansluiten op actieven openbaarmaking.

Informatiehuishouding

Sinds de oprichting van de gemeente Westerwolde in 2018, werken we zaakgericht. Door project 'Grip of informatie' wordt er continu verbeterd, om grip te krijgen op informatie die zich in verschillende applicaties bevinden. In 2027 wordt er verder gewerkt aan archivering en documentregistratie in ons zaak systeem, zodat informatie beter vindbaar en openbaar te maken is. Daarnaast streeft de gemeente ernaar om volledig over te gaan op M365 Teams in plaats van werken op vaste schijven op de computer, omdat op de vaste schijven de informatie niet centraal beheerd kan worden. Zo kunnen er documenten ontbreken in dossiers of verouderd zijn als deze onbeheerd achterblijven. Voor de Woo is het van belang om alle aanwezige documenten snel en efficiënt te kunnen vinden, waardoor het voldoen aan de wettelijke termijnen mogelijk soepeler kan verlopen.

De afdeling Woo streeft er in 2027 naar om organisatiebreed afdelingen en collega's actief te introduceren in het proces van de actieve openbaarmaking. Als de datum van tranche 2 bekend is, dan kan bewustwording helpen in de hoeveelheid werk die er dan op dat moment verzet moet worden. Het belangrijkste punt is momenteel archivering en documentbeheer, omdat slecht informatiebeheer kan leiden tot gemiste of verdwenen documenten, bezwaarprocedures en mogelijk juridische gevolgen. Om de transparantie van de gemeente Westerwolde in de toekomst te kunnen vergroten en de Woo te kunnen volgen, is het op orde hebben van de informatiehuishouding onmisbaar.

3.7 Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaatrechtelijk of publiekrechtelijk rechtspersoon waarin wij als gemeenten een bestuurlijk en financieel belang hebben. Dat zijn vooral de Gemeenschappelijke Regelingen, Stichtingen en Naamloze Vennootschappen waar we deel vanuit maken.

Onze financiële risico's liggen dus niet alleen in onze eigen activiteiten maar ook in deze samenwerkingsverbanden.

Wedeka Bedrijven						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2027	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	G. Luth
684	0	8.144	8.222	7.719	7.293	6. Sociaal domein

Openbaar/publiek belang	Mensen met een arbeidshandicap een passende werkomgeving bieden en/of begeleiding bieden indien de werkomgeving bij een reguliere werkgever is. Dit gebeurt in het kader van de wet Sociale Werkvoorziening
Bestuurlijk belang	Gemeente Westerwolde is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur
Risico's	De deelnemende gemeenten dragen bij in het exploitatietekort. Indien dit tekort stijgt door stijgende lasten en achterblijvende omzetten leidt dit tot een hogere last voor de gemeentelijke begroting

Afeer						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2027	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	G. Luth
3.645	0	1498	634	6.332	7.697	6. Sociaal domein

Openbaar/publiek belang	Mensen met een arbeidshandicap een passende werkomgeving bieden en/of begeleiding bieden indien de werkomgeving bij een reguliere werkgever is. Dit gebeurt in het kader van de wet Sociale Werkvoorziening en de Participatiewet, zover het gaat om de re-integratietaak en het nieuwe beschut werken.
Bestuurlijk belang	Gemeente Westerwolde is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur
Risico's	De deelnemende gemeenten dragen bij in het exploitatietekort. Indien dit tekort stijgt door stijgende lasten en achterblijvende omzetten leidt dit tot een hogere last voor de gemeentelijke begroting

Veiligheidsregio Groningen (VR Groningen)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2027	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	J. Velema
2.052.600	0	10.999	11.708	28.981	46.232	1. Veiligheid

Openbaar/publiek belang	Een efficiënte en kwalitatieve organisatie van brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening, crisismanagement en crisisbeheersing onder een regionale en bestuurlijke regie. Multidisciplinaire samenwerking om rampen en crisis te bestrijden.
Bestuurlijk belang	De burgemeester is vertegenwoordigd in het algemeen bestuur dat gevormd wordt door de burgemeesters van de 12 Groninger gemeenten.
Risico's	De bijdragen aan de GHOR, crisisbeheersing en de gemeentelijke kolom worden bepaald aan de hand van het aantal inwoners. De bijdrage aan het programma brandweer is naar een verdeelsleutel op basis van het aandeel voor brandweerzorg in het gemeentefonds.

Publieke Gezondheid & Zorg (PG&Z)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2027	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	W. Potze
991	161	991	1.081	5.165	5.165	7. Milieu en gezondheid

Openbaar/publiek belang	Een efficiënte en effectieve integrale uitvoering van de taken op het gebied van publieke gezondheid met als doel bij te dragen aan een verlenging van de gezonde levensverwachting en een verkleining van gezondheidsverschillen. De GR PG&Z kent twee uitvoeringsorganisaties: de GGD en de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG) voor de inkoop van de jeugdhulp.
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur wordt gevormd door één collegelid per deelnemende gemeente.
Risico's	In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en lasten. Daarnaast blijft de gemeente verantwoordelijk voor de taken op het gebied van publieke gezondheid en de jeugdzorg.

Eems Dollard Regio (EDR)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2027	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Werkelijk 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	J. Velema
4	0	NB	NB	NB	NB	9. Inwoners en bestuur

Openbaar/publiek belang	Op allerlei terreinen contacten in de regio tussen mensen, overheden, ondernemingen en organisaties tot stand te brengen en te versterken.
Bestuurlijk belang	In de E.D.R.-raad is de gemeente Westerwolde vertegenwoordigd met 1 lid.
Risico's	Geen

Omgevingsdienst Groningen (ODG)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2027	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	H.J. Kuper
1.115	0	300	300	5.331	5.224	7. Milieu en gezondheid

Openbaar/publiek belang	De Omgevingsdienst Groningen borgt dat de VTH-taken op het gebied van milieu, bouwen en wonen kwalitatief op een hoogwaardig niveau worden uitgevoerd. Zij doet dit in opdracht van 12 gemeenten in Groningen en de provincie Groningen
Bestuurlijk belang	Alle colleges van de 12 Groninger gemeenten en de provincie Groningen zijn vertegenwoordigd met één lid in het Algemeen Bestuur. Een gedeputeerde van de provincie Groningen is voorzitter van het Algemeen Bestuur.
Risico's	Tegenvallers worden betaald uit de algemene reserve. Als tegenvallers hoger uitvallen dan de beschikbare algemene reserve, dan moet de deelnemersbijdrage worden verhoogd om de tegenvaller te financieren.

Publiek vervoer Groningen Drenthe						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2027	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	W. Potze
2,62%	-134.000	483.000	239.000	172.000	10.000	1. Gezond en gelukkig Westerwolde

Openbaar/publiek belang	Het creeren van een optimaal vervoersnetwerk, dat betaalbaar en toekomstbestending is; waarin duurzaam gebruik wordt gemaakt van alle vervoersmiddelen. Zodat alle inwoners naar hun werk of school gaan en/of deel willen nemen aan het sociale leven en voor bezoekers aan onze provincies
Bestuurlijk belang	Wij zijn vertegenwoordigd in het bestuur, één afgevaardigde per regio. In totaal 8 bestuurders.
Risico's	De deelnemende gemeenten dragen bij in het exploitatietekort. Indien dit tekort stijgt door stijgende lasten en achterblijvende omzetten leidt dit tot een hogere last voor de gemeentelijke begroting.

RegIT						
Financieel Belang/ Bijdrage	Verwacht resultaat boekjr.2027	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	Verwacht 01-01-2027	Verwacht 31-12-2027	J. Velema
1.976.000	0	2.694.161	2.694.161	2.542.359	2.542.359	9. Inwoners en bestuur

Openbaar/publiek belang	Zorgen voor samenhang in de digitale omgeving en bewaken van de kwaliteit, veiligheid, efficiënt gebruik van middelen en continuïteit van de ICT-voorziening.
Bestuurlijk belang	De colleges van de gemeenten Oldambt, Pekela, Veendam en Westerwolde nemen deel in de gemeenschappelijke regeling RegIT. Het bestuur zet de beleidslijnen uit en spreekt over de voortgang van de dienstverlening, de exploitatiebegroting en de verantwoording hierover. Het bestuur heeft de zorg voor de continuïteit en kwaliteit van de organisatie.
Risico's	De deelnemende colleges van de gemeenten dragen bij in een eventueel exploitatietekort. Indien dit tekort stijgt door stijgende lasten en achterblijvende omzetten leidt dit tot een hogere last voor de gemeentelijke begroting.

Gemeenschappelijke regelingen

Een Gemeenschappelijke regeling (GR) is een publiekrechtelijke vorm van deelnemen. De betrokkenheid verschilt per regeling sterk, maar in elke regeling hebben we een vertegenwoordiger in het Algemeen Bestuur, deze leden zijn aangewezendoor het college of de raad. In een groot aantal van deze regelingen hebben we ook zitting in het Dagelijks bestuur. We lopen in de GR'en een financieel risico. De tekorten in de GR'en worden in principe naar rato verdeeld over de deelnemende gemeenten.

De gemeente Westerwolde neemt deel aan de volgende gemeenschappelijke regelingen:

(Bedragen x € 1.000, tenzij anders aangegeven)

Naamloze/Besloten Vennootschappen

NV Bank Nederlandse gemeenten (BNG)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Werkelijk resultaat 2025	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Werkelijk 01-01-2025	Werkelijk 31-12-2025	Werkelijk 01-01-2025	Werkelijk 31-12-2025	H.J. Kuper
29.055 aandelen	172 miljoen	4.777 miljoen	4.863 miljoen	123.164 miljoen	110.701 miloen	Algemene dekkingsmiddelen
Openbaar/publiek belang	Bankier ten dienste van overheden. De bank draagt duurzaam bij aan de laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.					
Bestuurlijk belang	De NV BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijke belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak. De gemeente heeft geen zetel in het bestuur van de BNG. De gemeente heeft als aandeelhouder wel stemrecht in de algemene vergadering van aandeelhouders.					
Risico's	Geen					

Enexis Holding NV (voorheen NV Essent)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Werkelijk resultaat 2025	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Werkelijk 01-01-2025	Werkelijk 31-12-2025	Werkelijk 01-01-2025	Werkelijk 31-12-2025	H.J. Kuper
222.642 aandelen	400 miljoen	5.538.000	5.811.000	5.949.000	7.627.000	Algemene dekkingsmiddelen
Openbaar/publiek belang	Het distribueren en transporteren van energie, zoals elektriciteit, gas, warmte en (warm) water.					
Bestuurlijk belang	De gemeente bezit 222.642 aandelen met een nominale waarde van € 1,- per aandeel. Enexis is financieel gezond. Enexis Holding heeft een lange termijn rating AA- met stabiele outlook (fitch ratings) en A1 met stabiele outlook (moody's)					
Risico's	Het risico voor de aandeelhouders is gering omdat Enexis opereert in een gereguleerde(energie)markt, onder toezicht van de Autoriteit Consument en markt.					

CSV Amsterdam BV (voorheen Claim Staat Vennootschap BV)						
Financieel Belang/ Bijdrage	Werkelijk resultaat 2025	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Portefeuillehouder / Programma
		Werkelijk 01-01-	Werkelijk 31-12-	Werkelijk 01-01-	Werkelijk 31-12-	H.J. Kuper
		84	0	64	0	Algemene dekkingsmiddelen
	Op 17 april 2025 heeft de Algemene vergadering van aandeelhouders unaniem besloten tot ontbinding en liquidiatie van CSV Amsterdam b.v.					

N.V. Waterbedrijf Groningen	
Openbaar/publiek belang	Voorziening van het verzorgingsgebied met drinkwater en water voor andere doeleinden.
Bestuurlijk belang	Onze gemeente bezit 11 aandelen met een nominale waarde van € 5.500.
	(€ 500 per aandeel). Er wordt geen dividend uitgekeerd.
Risico's	Geen

Afvalsturing Friesland NV (Omrin)	
Openbaar/publiek belang	Verwerking van huishoudelijk afval van alle Friese gemeenten en gemeenten in Noord Groningen.
Bestuurlijk belang	Zeggenschap als aandeelhouder Tenminste 3 maal per jaar vindt een aandeelhoudersvergadering plaats.
Risico's	Geringe risico's

Stichtingen en verenigingen

Stichtingen en vereniging zijn ook vormen van privaatrechtelijke deelnemingen. In een aantal verenigingen en stichtingen heeft de gemeentebestuurs deelname en ook een financiële verbondenheid.

Te weten in de:

- Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Vereniging Groningse gemeenten (VGG)

Daarnaast zijn er ook een aantal stichtingen, waarin de gemeente deelneemt.

- Stichting Centrum voor de kunsten Zuid Groningen
- Stichting Bedrijvenpark Zuid-Groningen
- Stichting Openbaar Onderwijs Oost Groningen

3.8 Grondbeleid

Beleid

De nota Grondbeleid 2025-2029 biedt een kader voor de (grond) positie die gemeente actief of passief wil gaan innemen om haar doelstelling van leefbare, vitale en duurzame omgeving te kunnen bewerkstelligen.

Strategische doelstellingen

1. Ruimtelijke Ontwikkeling:
   Het beleid ondersteunt de realisatie van omgevingsplannen en stedelijke vernieuwing. Hierbij wordt gestreefd naar een optimale afstemming tussen vraag en aanbod van bouwgrond voor zowel wonen als werken.
2. Duurzaamheid:
   Er wordt nadruk gelegd op duurzame ontwikkeling, waarbij milieuaspecten en sociale cohesie in acht worden genomen. Dit betekent onder andere het bevorderen van energiezuinige bouwmethoden en het behoud van groene ruimtes.
3. Financiële Duurzaamheid:
   Het grondbeleid draagt bij aan een gezond financieel beheer. Dit houdt in dat de gemeente streeft naar een positieve grondexploitatie, waarbij opbrengsten uit grondverkopen en -exploitatie de kosten overstijgen.

Gronden

<u>Vooruitblik</u>
De woningmarkt staat onder druk. De vraag naar woningen is groot en dat is merkbaar in de vraag naar en verkoop van woningen, maar ook bij de vraag naar en verkoop van kavels. In 2026 verwachten wij tussen de 9 en 12 percelen uit te kunnen geven voor woningbouw. Hiervoor is nog een wijziging van het omgevingsplan nodig. De gemeente bezit daarnaast nog een aantal percelen grond verspreid over de gemeente. Er zal een heroverweging plaatsvinden over wat met deze percelen grond gedaan moet worden.

Om te voldoen aan de vraag naar woningen, is de gemeente voornemens om extra gronden te verwerven. Naast de ontwikkelingen door derden zijn er meerdere grondexploitatieprojecten in ontwikkeling die bijdragen aan de toekomstige groei en ontwikkeling van de gemeente. Het betreft de uitbreiding in Vlagtwedde (Boermarke) en de uitbreiding in Ter Apel (’t Heem).

<u>Voorbereidingskredieten</u>
Ontwikkeling 3 kleine gemeentelijke woningbouwlocaties
Het college is voornemens om drie potentiële woningbouwlocaties te onderzoeken. Hiervoor is een voorbereidingskrediet nodig van € 100.000. Met dit voorbereidingskrediet kunnen onder meer de benodigde onderzoeken worden uitgevoerd en kan de omgevingsplanwijziging worden opgesteld.

Ontwikkeling woningbouwlocatie 't Heem Fase 2
De gemeente heeft begin 2026 de noord gelegen gronden kunnen verwerven aan de Drenthweg en Heembadweg voor de woningbouwontwikkeling van 't Heem in Ter Apel. Het middelste perceel was al in eigendom van de gemeente en er worden nog gesprekken gevoerd met de eigenaar van de zuid gelegen gronden om deze eveneens te verwerven. Wel heeft de gemeente inmiddels voldoende op deze locatie voldoende gronden beschikbaar om te voldoen aan de woningbouwbehoefte conform de woonvisie van ongeveer 150 woningen. Hiervoor is een voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld om de planvorming te starten en naar verwachting kan binnen 2 jaar de grondexploitatie hiervoor worden geopend.

Ontwikkeling bedrijventerrein Nulweg
Het college is voornemens een perceel aan de Nulweg in Ter Apel te ontwikkelen tot bedrijventerrein. Echter, mede door de komst van de Nedersaksenlijn beoogt het college het fungeren voorbereidingskrediet van de Nulweg te verwerken in het nieuw vast te stellen voorbereidingskrediet van de Nedersaksenlijn (zie volgende tekst: 'Ontwikkeling Nedersaksenlijn'). Hiermee wordt een bedrag van € 400.000 verwerkt in het voorbereidingskrediet van de Nedersaksenlijn. Bij het vaststellen van de grex 'Nedersaksenlijn' wordt dit krediet verrekend in de totale grondexploitatie.

Ontwikkeling Nedersaksenlijn
De waarschijnlijke komst van de Nedersaksenlijn biedt kansen voor gebiedsontwikkeling ten westen van Ter Apel. Door te investeren in planvorming en onderzoeken ontstaat inzicht in ruimtelijke mogelijkheden en financiële uitvoerbaarheid. Dit leidt tot een samenhangend en uitvoerbaar ontwikkelperspectief, mede vastgelegd in een grondexploitatie. Alvorens de grondexploitatie wordt geopend, voorziet een voorbereidingskrediet van € 2.900.000 in de planvormingsfase om tot een vastgesteld omgevingsplan met onder andere grondexploitatie te komen. Het bovengenoemde voorbereidingskrediet van de Nulweg van € 400.000 is hierin verwerkt. Daarmee kan de gemeente gericht sturen op de verwachte groei en tijdig inspelen op ontwikkelingen in wonen en bedrijvigheid. Het voorstel biedt ruimte voor versterking van het woonaanbod en de lokale economie en geeft invulling aan het ontwikkelperspectief uit het MIRT-onderzoek Nedersaksenlijn, waarin voor Westerwolde wordt uitgegaan van 1.300 woningen en 1.400 arbeidsplaatsen extra. Bij het vaststellen van de grex 'Nedersaksenlijn' wordt dit krediet verrekend in de totale grondexploitatie.

Grondexploitaties
We kennen vijf lopende grondexploitaties:
<u>Bedrijventerrein Zuid-Groningen</u>
Door aanvullende maatregelen voor waterzuivering vallen de kosten voor BZG 2.4 miljoen hoger uit. De maatregelen vergen het verwerven van extra gronden en het op deze gronden aanleggen van riolering om te waterzuivering van vuil water goed in te regelen. Deze kosten kunnen worden opgevangen door het geactualiseerde grondprijsbeleid en mede hierdoor stijgt het eindresultaat van circa 2.5 miljoen positief naar 7.5 miljoen positief. Hierdoor ontstaat een ruim voldoende gezond resultaat en met de aankomende opties die mogelijk dit jaar verzilverd worden zal ook een winstneming plaats moeten vinden.

<u>Bedrijventerrein Sellingen Dorp</u>
Er kan 11.460 m2 worden uitgegeven. Er wordt rekening gehouden met stedenbouwkundig advies, waarbij aandacht besteed wordt aan landschapsinrichting grenzend aan het landelijk gebied.

<u>Boermarke 2 (Vlagtwedde)</u>
Voor de ontwikkeling is inmiddels een tender gegund aan projectontwikkelaar Pebem voor een vast inschrijfbedrag van € 1 miljoen. Tevens ontvangen we € 432.000 van de corporatie voor de sociale kavels. Er is een mogelijkheid om subsidie aan te vragen voor woningen onder de grens 'betaalbaar wonen'. In de loop van dit jaar wordt onderzocht wat hierin de mogelijkheden zijn. Door deze inkomsten zou de getroffen verliesvoorziening kunnen komen te vervallen. Inmiddels zijn de gronden van het naastgelegen perceel verworven waarmee de spuitzone voor Boermarke fase 2 kan komen te vervallen. De actualisatie wordt eind 2026 separaat aan de raad voorgelegd, omdat er nog contractuele afspraken gevoerd worden met projectontwikkelaar Pebem.

<u>Schoollaan Blijham</u>
De kavels aan de Schoollaan 4-6 in Blijham stonden in 2025 in de verkoop, maar zijn niet verkocht. Wij nemen deze kavels mee in een volgende lichting bouwkavels die in de verkoop gaan.

Kleine gemeentelijke woningbouwlocaties

Deze grondexploitatie omvat een aantal kleinere locaties binnen de gemeente. In 2026 vindt een actualisatie van de grex 'kleine gemeentelijke woningbouwlocaties' plaats. De toevoeging van enkele percelen aan deze grex wordt dan verwerkt en aan uw raad voorgelegd, naar verwachting kan hiermee de huidige verliesvoorziening van € 92.000 komen te vervallen.

De prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitaties zijn als volgt:

Grondexploitatie	**Gerealiseerd per 31-12-2024**	**Nog te realiseren vanaf 1-1-2025**				**Einddatum**
	Bedragen in €	*Kosten*	*Opbrengsten*	*Saldo*	*Eindwaarde*	
Bedrijvenpark Zuid-Groningen	118.000	7.118.000	8.663.000	1.679.000	1.797.000	31-12-2029
Bedrijventerrein Sellingen Dorp	-66.000	710.000	974.000	197.000	170.000	31-12-2027
Boermarke fase 2 Vlagtwedde	-891.000	1.319.000	2.246.000	35.387	14.886	31-12-2028
Schoollaan (4 en 6) Blijham	-120.000	0	122.000	1.371	292	31-12-2026
Kleine gem. woningbouwlocaties	-104.000	1.165.000	1.812.000	541.000	564.000	31-12-2028
Totaal	***-1.063.000***	***10.312.000***	***13.817.000***	***2.453.758***	***2.546.178***	

Er hebben na de winstneming op bedrijvenpark Zuid-Groningen in 2023 ad € 323.000 geen winstnemingen plaatsgevonden. Een aantal kavels zijn onder optie, echter zijn deze opties in 2025 nog niet verzilverd. Immers kan planvorming van grootschalig bedrijfsmatige doeleinden een langere tijd in beslagnemen. Naar verwachting worden de kavels in 2026 verkocht, wat doorgaans zal resulteren in een winstneming.

Bestemmingsreserve grondzaken

De bestemmingsreserve grondzaken is ingesteld om negatieve exploitatieresultaten en risico’s zoals waardevermindering van gronden op te vangen. Daarnaast kan deze reserve worden aangewend voor het adequaat inspelen op ontwikkelingen binnen de ruimtelijke ordening. De stand van de reserve bedraagt per 1 januari 2027 € 1.401.355. (Inclusief de overheveling van € 2 miljoen naar de algemene reserve). Gezien het feit dat voor de negatieve grondexploitaties reeds verliesvoorzieningen zijn getroffen én er winsten worden verwacht vanuit de grondexploitaties, wordt deze omvang als voldoende beoordeeld.

Bijlagen

A. Staat van reserves en voorzieningen

Algemene Reserve	Aard reserve	Saldo 1-1-2027	2027-2031	Saldo 2031
Algemene reserve Westerwolde	Bufferfunctie	13.143.394	91.325	13.234.719
Totaal Algemene reserve		**13.143.394**	**91.325**	**13.234.719**
Bestemmingsreserves				
Automatisering/informatisering	Egalisatiefunctie	827.600	-760.000	67.600
Fiscaal	Bufferfunctie	-		-
Grondzaken	Bufferfunctie	3.401.355	-2.347.000	1.054.355
Beheer openbare ruimte	Bestedingsfunctie	9.811.600	-2.539.000	7.272.600
Aangegane verplichtingen	Bestedingsfunctie	-		-
Duurzaamheid	Bestedingsfunctie	1.126.905		1.126.905
Leerlingafhankelijk OBS	Egalisatiefunctie	230.433		230.433
Personeel OBS	Egalisatiefunctie	3.409.000	-470.131	2.938.869
Gebouwafhankelijk OBS	Egalisatiefunctie	30.194		30.194
Omgevingswet	Bestedingsfunctie	840.807		840.807
Onderwijshuisvesting	Bestedingsfunctie	5.600.000	2.593.308	8.193.308
Woonvisie	Bestedingsfunctie	1.956.000	-529.960	1.426.040
Groot onderhoud gebouwen	Dekkingsfunctie	1.114.000		1.114.000
Gebundelde uitkering	Bufferfunctie	-		-
Duurzaamheidsfonds Westerwolde	Bestedingsfunctie	367.916		367.916
Duurzaamheidsfonds Harpel 1	Bestedingsfunctie	92.889		92.889
Duurzaamheidsfonds Sellingerbeetse	Bestedingsfunctie	74.712		74.712
Regiodeal	Bestedingsfunctie	2.240.000	-1.120.000	1.120.000
Masterplan Ter Apel	Bestedingsfunctie	6.277.000	-180.000	6.097.000
Opvang Oekraïners	Bestedingsfunctie	-		-
Strategische aankopen	Bestedingsfunctie	2.230.000,00		2.230.000
Vastgoed	Egalisatiefunctie	300.000,00		300.000
Verduurzaming gemeentelijke gebouw	Bestedingsfunctie	1.314.070,00		1.314.070
Regionale ontwikkeling	Bestedingsfunctie	750.000,00	-708.000	42.000
Gebiedsontwikkeling	Bestedingsfunctie	750.000,00	-253.000	497.000
Ouderbijdrage (privaat OOW)	Bestedingsfunctie	21.423,00		21.423
Gebonden reserves	Dekkingsfunctie	13.959.623	-2.140.844	11.818.779
Totaal Bestemmingsreserves		**56.725.527**	**-8.454.627**	**48.270.900**
Totaal Reserves		**69.868.921**	**-8.363.302**	**61.505.619**

Voorzieningen voor verplichtingen en risico's	Aard voorziening	Saldo 1-1-2027	2027-2031	Saldo 2031
Pensioenvoorziening bestuurders	Toekomstige verplichtingen	3.933.040	-972.200	2.960.840
Groot onderhoud bruggen	Toekomstige verplichtingen	77.730	-77.730	-
Wachtgeldverplichting	Toekomstige verplichtingen	258.657	264.400	523.057
Verlofsparen	Toekomstige verplichtingen	174.705	-	174.705
Regeling vervroegde uittreding (Rvu)	Toekomstige verplichtingen	247.757	-	247.757
Bruggen Ruiten Aa Kanaal	Toekomstige verplichtingen	103.730	-103.730	-
Dubieuze debiteuren	Dekking van risico's	1.316.221	-	1.316.221
Voorraden	Dekking van risico's	88.000	-	88.000
Financiële vaste activa	Dekking van risico's	479.370	-	479.370
Materiële vaste activa	Dekking van risico's	215.501	-	215.501
Totaal voorzieningen voor verplichtingen en risico's		**6.894.710**	**-889.260**	**6.005.450**

Voorziening onderhoud en vervanging	Aard voorziening	Saldo 1-1-2027	2027-2031	Saldo 2031
Vervanging rioleringen	Toekomstige verplichtingen	977.626	-455.758	521.868
Groot onderhoud Willem Lodewijck	Toekomstige verplichtingen	54.154	-	54.154
Groot onderhoud Interschool	Toekomstige verplichtingen	102.787	-	102.787
Groot onderhoud Plaggenborg	Toekomstige verplichtingen	243.661	-	243.661
Groot onderhoud de Vlinder	Toekomstige verplichtingen	450.017	-	450.017
Groot onderhoud de Klimop	Toekomstige verplichtingen	23.144	-	23.144
Groot onderhoud gemeentelijke gebouwen	Toekomstige verplichtingen	194.763	2.220.267	2.415.030
Totaal voorziening onderhoud en vervanging		**2.046.152**	**1.764.509**	**3.810.661**

Gelden van derden met specifieke bestemming	Aard voorziening	Saldo 1-1-2027	2027-2031	Saldo 2031
Egalisatie rioleringen	Egalisatie van lasten	1.931.497	-1.250.000	681.497
Voorziening afvalstoffen	Egalisatie van lasten	284.511	-240.000	44.511
Totaal gelden van derden met specifieke bestemming		**2.216.008**	**-1.490.000**	**726.008**

Totaal voorzieningen		11.156.870	-614.751	10.542.119

B. Lasten en baten per programma per taakveld

Bedragen x €1.000

Programma/taakveld	Primaire begroting 2027				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
1 Gezond en gelukkig in Westerwolde					
0.1. Bestuur	**37**	**0**	**0**	**0**	**37**
0.10. Mutaties reserves	**0**	**0**	**-504**	**0**	**-504**
1.1. Crisisbeheersing en brandweer	**2.309**	**-51**	**0**	**0**	**2.258**
1.2. Openbare orde en veiligheid	**576**	**-15**	**0**	**0**	**561**
5.1. Sportbeleid en activering	**558**	**-164**	**0**	**0**	**394**
5.2. Sportaccommodaties	**3.269**	**-725**	**0**	**0**	**2.545**
5.3. Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	**669**	**-16**	**0**	**0**	**654**
5.4. Musea	**448**	**-165**	**0**	**0**	**284**
5.5. Cultureel erfgoed	**533**	**-36**	**0**	**0**	**497**
5.6. Media	**1.003**	**-113**	**0**	**0**	**890**
5.7. Openbaar groen en (openlucht) recreatie	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.1. Samenkracht en burgerparticipatie	**4.645**	**-32**	**0**	**0**	**4.613**
6.21. Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	**864**	**0**	**0**	**0**	**864**
6.22. Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	**1.071**	**0**	**0**	**0**	**1.071**
6.60. Hulpmiddelen en diensten (WMO)	**2.007**	**-55**	**0**	**0**	**1.952**
6.71. Maatwerkdienstverlening 18+	**52**	**0**	**0**	**0**	**52**
6.711. Huishoudelijke hulp (WMO)	**6.670**	**-400**	**0**	**0**	**6.270**
6.712. Begeleiding (WMO)	**2.309**	**0**	**0**	**0**	**2.309**
6.713. Dagbesteding (WMO)	**1.430**	**0**	**0**	**0**	**1.430**
6.751. Jeugdhulp ambulant lokaal	**420**	**0**	**0**	**0**	**420**
6.752. Jeugdhulp ambulant regionaal	**6.289**	**0**	**0**	**0**	**6.289**
6.753. Jeugdhulp ambulant landelijk	**23**	**0**	**0**	**0**	**23**
6.761. Jeugdhulp met verblijf lokaal	**416**	**0**	**0**	**0**	**416**

Programma/taakveld	Primaire begroting 2027				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
6.762. Jeugdhulp met verblijf regionaal	**2.648**	**0**	**0**	**0**	**2.648**
6.763. Jeugdhulp met verblijf landelijk	**88**	**0**	**0**	**0**	**88**
6.81. Geëscaleerde zorg 18+	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
6.811. Beschermd wonen (WMO)	**1.167**	**-1.205**	**0**	**0**	**-38**
6.812. Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	**466**	**0**	**0**	**0**	**466**
6.82. Geëscaleerde zorg 18-	**1.917**	**0**	**0**	**0**	**1.917**
6.821. Jeugdbescherming	**655**	**0**	**0**	**0**	**655**
6.822. Jeugdreclassering	**141**	**0**	**0**	**0**	**141**
7.1. Volksgezondheid	**2.489**	**-1.075**	**0**	**0**	**1.414**
7.4. Milieubeheer	**1.361**	**0**	**0**	**0**	**1.361**
Totaal 1 Gezond en gelukkig in Westerwolde	**46.531**	**-4.050**	**-504**	**0**	**41.977**
2 Kansen om te groeien in Westerwolde					
0.3. Beheer overige gebouwen en gronden	**14**	**0**	**0**	**0**	**14**
0.10. Mutaties reserves	**0**	**0**	**-7**	**0**	**-7**
2.3. Recreatieve havens	**148**	**-3**	**0**	**0**	**146**
3.3. Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	**84**	**-24**	**0**	**0**	**61**
3.4. Economische promotie	**621**	**0**	**0**	**0**	**621**
6.3. Inkomensregelingen	**12.945**	**-10.040**	**0**	**0**	**2.905**
6.4. WSW en beschut werk	**10.122**	**0**	**0**	**0**	**10.122**
6.5. Arbeidsparticipatie	**1.744**	**-103**	**0**	**0**	**1.642**
Totaal 2 Kansen om te groeien in Westerwolde	**25.679**	**-10.169**	**-7**	**0**	**15.503**
3 Mooi Wonen in Westerwolde					
0.3. Beheer overige gebouwen en gronden	**3.012**	**-183**	**0**	**0**	**2.828**
0.10. Mutaties reserves	**0**	**0**	**-1.030**	**0**	**-1.030**
3.2. Fysieke bedrijfsinfrastructuur	**78**	**-25**	**0**	**0**	**53**
8.1. Ruimte en leefomgeving	**905**	**-50**	**0**	**0**	**855**
8.2. Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	**36**	**0**	**0**	**0**	**36**
8.3. Wonen en bouwen	**3.122**	**-1.575**	**0**	**0**	**1.547**
Totaal 3 Mooi Wonen in Westerwolde	**7.152**	**-1.833**	**-1.030**	**0**	**4.289**

Programma/taakveld	Primaire begroting 2027				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde					
0.10. Mutaties reserves	**0**	**0**	**-312**	**0**	**-312**
2.1. Verkeer en vervoer	**4.928**	**-59**	**0**	**0**	**4.869**
2.2. Parkeren	**24**	**0**	**0**	**0**	**24**
2.4. Economische havens en waterwegen	**419**	**0**	**0**	**0**	**419**
8.1. Ruimte en leefomgeving	**20**	**0**	**0**	**0**	**20**
Totaal 4 Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	**5.391**	**-59**	**-312**	**0**	**5.021**
5 Groen en duurzaam Westerwolde					
0.3. Beheer overige gebouwen en gronden	**12**	**0**	**0**	**0**	**12**
0.10. Mutaties reserves	**0**	**0**	**-1**	**0**	**-1**
5.7. Openbaar groen en (openlucht) recreatie	**5.246**	**-51**	**0**	**0**	**5.195**
7.2. Riolering	**3.969**	**-5.058**	**0**	**0**	**-1.089**
7.3. Afval	**4.028**	**-5.174**	**0**	**0**	**-1.146**
7.4. Milieubeheer	**710**	**-289**	**0**	**0**	**421**
7.5. Begraafplaatsen en crematoria	**367**	**-113**	**0**	**0**	**253**
8.3. Wonen en bouwen	**1.388**	**-1.020**	**0**	**0**	**368**
Totaal 5 Groen en duurzaam Westerwolde	**15.720**	**-11.705**	**-1**	**0**	**4.014**
6 Asiel in Westerwolde					
1.2. Openbare orde en veiligheid	**1.698**	**-3.467**	**0**	**0**	**-1.769**
6.1. Samenkracht en burgerparticipatie	**4.535**	**-4.595**	**0**	**0**	**-60**
6.5. Arbeidsparticipatie	**151**	**0**	**0**	**0**	**151**
Totaal 6 Asiel in Westerwolde	**6.384**	**-8.062**	**0**	**0**	**-1.678**
7 Onderwijs in Westerwolde					
0.10. Mutaties reserves	**0**	**0**	**-214**	**667**	**452**
4.1. Openbaar basisonderwijs	**8.202**	**-8.053**	**0**	**0**	**149**
4.2. Onderwijshuisvesting	**2.161**	**-269**	**0**	**0**	**1.891**
4.3. Onderwijsbeleid en leerlingzaken	**2.161**	**-876**	**0**	**0**	**1.284**
6.1. Samenkracht en burgerparticipatie	**501**	**-67**	**0**	**0**	**434**
Totaal 7 Onderwijs in Westerwolde	**13.024**	**-9.266**	**-214**	**667**	**4.211**
8 Organisatie & Bestuur					

Programma/taakveld	Primaire begroting 2027				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
0.1. Bestuur	**3.761**	**-2.542**	**0**	**0**	**1.218**
0.2. Burgerzaken	**3.355**	**-661**	**0**	**0**	**2.695**
0.10. Mutaties reserves	**0**	**0**	**-1.095**	**0**	**-1.095**
7.5. Begraafplaatsen en crematoria	**29**	**0**	**0**	**0**	**29**
Totaal 8 Organisatie & Bestuur	**7.145**	**-3.203**	**-1.095**	**0**	**2.847**
Algemene dekkingsmiddelen					
0.5. Treasury	**49**	**-753**	**0**	**0**	**-703**
0.61. OZB woningen	**452**	**-5.644**	**0**	**0**	**-5.192**
0.62. OZB niet-woningen	**0**	**-3.001**	**0**	**0**	**-3.001**
0.64. Belastingen overig	**202**	**-28**	**0**	**0**	**175**
0.7. Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	**0**	**-82.664**	**0**	**0**	**-82.664**
0.8. Overige baten en lasten	**-851**	**-50**	**0**	**0**	**-901**
0.10. Mutaties reserves	**0**	**0**	**-692**	**0**	**-692**
3.4. Economische promotie	**0**	**-482**	**0**	**0**	**-482**
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	**-147**	**-92.622**	**-692**	**0**	**-93.461**
Overhead					
0.4. Overhead	**16.894**	**-209**	**0**	**0**	**16.685**
Vennootschapsbelasting					
0.9. Vennootschapsbelasting (VpB)	**347**	**0**	**0**	**0**	**347**
Onvoorzien					
0.8. Overige baten en lasten	**100**	**0**	**0**	**0**	**100**
Totaal generaal	**144.220**	**-141.177**	**-3.855**	**667**	**-145**

C. Incidentele lasten en baten

			Bedrag 2027		Bedrag 2028		Bedrag 2029		Bedrag 2030	
	Programma	Omschrijving	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	kadernota 2027 Lokale investeringen	95.000							
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	kadernota 2027 Ondersteuning inkoop jeugd	100.000							
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	kadernota 2027 Toekomstbestendig organiseren WMO	50.000							
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	kadernota 2027 Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming	110.000							
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	Begroting 2027: coordinatie jeugdparticipatie	50.000		50.000					
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	Gem. ADV's extra preventiemiddelen - meicirculaire 2026	3.800							
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	Septembercirculaire 2025- Wet integrale suicide preventie	12.300		12.400		12.500		12.500	
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	Begroting 2027: inhuur 2 dorpsondersteuners	150.000		150.000					
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	Begroting 2027: opstellen visie sociaal domein	100.000							
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	kadernota 2027 Lokale Investeringen (Dekking/inkomst)		95.000						
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	kadernota 2027 onttrekking regionale ontwikkeling		236.000		236.000		118.000		118.000
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	Begroting 2028: dorpsondersteuners uit B.R. gebiedsontw.		150.000		150.000		-		-
1	Gezond en gelukkig in Westerwolde	Begroting 2027: dekking jeugdparticipatie uit b.r. gebiedsontw.		50.000		50.000		-		-
2	Kansen om te groeien in Westerwolde	kadernota 2027 Tijdelijk extra inhuur Cittaslow	32.000							
2	Kansen om te groeien in Westerwolde	kadernota 2027 Vernieuwen fietsknooppuntennetwerk	30.000							
2	Kansen om te groeien in Westerwolde	Septembercirculaire 2025- Beschut werk	69.100							
2	Kansen om te groeien in Westerwolde	Uitvoering project Kansen voor Kinderen	56.720							
3	Mooi Wonen in Westerwolde	kadernota 2027 Bundelen handhavingszaken	100.000							
3	Mooi Wonen in Westerwolde	kadernota 2027 Gebiedsvisie Bellingwolde	40.000							
3	Mooi Wonen in Westerwolde	kadernota 2027 Inzet wooncoach	50.000							
3	Mooi Wonen in Westerwolde	Kadernota 2026, centrumplan/gebiedsvisie	25.000		25.000		25.000		25.000	
3	Mooi Wonen in Westerwolde	Kadernota 2026, Ondersteuning toezicht en handhaving	25.000		25.000		25.000		25.000	
3	Mooi Wonen in Westerwolde	Wet betaalbare huur	13.315		10.603		10.603		10.603	
3	Mooi Wonen in Westerwolde	Kadernota 2026, centrumplan gebiedsvisie	25.000		25.000		25.000		25.000	
3	Mooi Wonen in Westerwolde	Kadernota 2026, Toezicht en handhaving permanente bewoning vakantieparken.	60.000		60.000		60.000		60.000	
3	Mooi Wonen in Westerwolde	kadernota 2027 Gebiedsvisie Bellingwolde (Dekking)		40.000						
3	Mooi Wonen in Westerwolde	kadernota 2027 Herplantplicht 866 bomen (Dekking)		270.000						
3	Mooi Wonen in Westerwolde	kadernota 2027 onttrekking B.R. gebiedsontwikkeling		103.000						
3	Mooi Wonen in Westerwolde	Kadernota 2026, Dekking herstel wettelijke verplichtingen bouwplan Runderzoom		90.000						
3	Mooi Wonen in Westerwolde	Vennootschapsbelasting 2027		347.000						
4	Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	kadernota 2027 Gebiedsontwikkeling Nedersaksenlijn Ter Apel	20.000		20.000					
4	Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	Septembercirculaire 2025- Omgevingsveiligheidsdienst	3.800		3.000					
4	Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	Ontrekking B.R. beheer openbare ruimte (gedeeltelijke dekking NOR)				410.000		410.000		410.000
4	Goed (digitaal) bereikbaar (in) Westerwolde	Ontre3kking B.R. beheer openbare ruimte (gedeeltelijke dekking NOR)				303.000		303.000		303.000

5	Groen en duurzaam Westerwolde	kadernota 2027 Goud isoleert campagne	60.000		60.000		60.000		60.000	
5	Groen en duurzaam Westerwolde	kadernota 2027 Herplantplicht 866 bomen	270.000							
5	Groen en duurzaam Westerwolde	kadernota 2027 Herzien maaibeleid	50.000							
5	Groen en duurzaam Westerwolde	CDOKE - meicirculaire 2026	456.000							
5	Groen en duurzaam Westerwolde	Kadernota 2025: Uitvoeringsagenda klimaatplan	17.000							
5	Groen en duurzaam Westerwolde	Begroting 2027: Bijdrage speeltuin Ter Apel	20.000							
5	Groen en duurzaam Westerwolde	kadernota 2027 Goud isoleert campagne (Dekking)		60.000		60.000		60.000		60.000
5	Groen en duurzaam Westerwolde	kadernota 2027 Herzien maaibeleid (Dekking)		25.000						
5	Groen en duurzaam Westerwolde	Ontr. Egalisatie vz. Riolering tbv tarief		400.000		450.000		200.000		200.000
5	Groen en duurzaam Westerwolde	Verlaging rioolheffing		400.000		450.000		200.000		200.000
6	Asiel in Westerwolde	Controle legionella Grenshof	15.000							
6	Asiel in Westerwolde	Verkoop buskaarten pendelbus		60.000		60.000		60.000		60.000
7	Onderwijs in Westerwolde	Begroting 2027: co-financiering groene schoolpleinen	10.000		10.000		10.000		10.000	
7	Onderwijs in Westerwolde	Kadernota 2026, Kosten instandhouden Gerardusschool	27.000							
7	Onderwijs in Westerwolde	kinderopvang pleegouders - meicirculaire 2026	13.100							
7	Onderwijs in Westerwolde	Begroting 2027: kosten excl. cofin. groene schoolpleinen	75.000		75.000		75.000		75.000	
7	Onderwijs in Westerwolde	Begroting 27: subsidie groene schoolpleinen		75.000		75.000		75.000		75.000
8	Organisatie & Bestuur	Kadernota 2026, Internationalisering/onderhouden banden	10.000		10.000		10.000		10.000	
8	Organisatie & Bestuur	Modernisering wet op de lijkbezorging	9.080		4.711		4.711		4.711	
8	Organisatie & Bestuur	2026 Gemeenteraad - 2027 Provinciale staten en waterschap - 2029 Europees	57.500				57.500		57.500	
8	Organisatie & Bestuur	kadernota 2027 Digitale Transitie: Applicatie- en datalandschap Cloudgang (Dekking)		113.000						
8	Organisatie & Bestuur	kadernota 2027 Digitale Transitie: Applicatie- en datalandschap ontwikkelingen (Dekking)		32.000						
8	Organisatie & Bestuur	kadernota 2027 Digitale Transitie: Informatievoorziening, ai en datagedreven werken (Dekking		85.000						
8	Organisatie & Bestuur	kadernota 2027 Digitale Transitie: M365 en aanbestedingen (Dekking)		75.000						
8	Organisatie & Bestuur	Onttrekking B.R. automatisering		170.000		110.000		15.000		15.000
8	Organisatie & Bestuur	Begroting 27: 2 jaar projectl, dienstverl b.r. gebiedsont.		75.000		75.000				
10	Algemene dekkingsmiddelen	Vrijval stelpost rijksbesparingsmaatregelen jeugd	830.000		830.000		830.000		830.000	
10	Algemene dekkingsmiddelen	Kadernota 2025: taakstelling extra inkomsten verhuur gemeentelijke eigendommen		50.000		100.000		150.000		150.000
10	Algemene dekkingsmiddelen	Onttrekken uit A.R.: saldo sept.circulaire 2025		104.900		174.700		231.000		231.000
11	Overhead	kadernota 2027 Digitale Transitie: Applicatie- en datalandschap Cloudgang	113.000							
11	Overhead	kadernota 2027 Digitale Transitie: Applicatie- en datalandschap ontwikkelingen	32.000							
11	Overhead	kadernota 2027 Digitale Transitie: Informatievoorziening, ai en datagedreven werke	85.000							
11	Overhead	kadernota 2027 Digitale Transitie: M365 en aanbestedingen	75.000							
11	Overhead	kadernota 2027 Invoeren Mijnomgeving op onze website	25.000							
11	Overhead	kadernota 2027 Scannen en digitaliseren milieudossiers gemeente Vlagtwedde	50.000							
11	Overhead	Kadernota 2026, Beleid en organisatie (bedrijfsvoering)	25.000							
11	Overhead	Kadernota 2026, Herstel wettelijke verplichtingen bouwplan Rundezoom	90.000							
11	Overhead	Kadernota 2026, Digitale Transitie: Applicatie- en datalandschap	235.000		110.000		15.000		15.000	
11	Overhead	Kadernota 2026, Informatiesystemen	25.000							
11	Overhead	Kadernota 2026, Informatievoorziening en datagedreven werken	35.000							
11	Overhead	Kadernota 2026, Inrichten documentmanagement MS-teams	52.200		2.200		2.200		2.200	
			3.982.915	**3.105.900**	**1.482.914**	**2.703.700**	**1.222.514**	**1.822.000**	**1.222.514**	**1.822.000**

D. Berekening EMU-saldo en geprognotiseerde balans

EMU-Saldo

Op basis van art. 20, lid 1, sub c van het BBV moet er een berekening van het aandeel van de gemeente in het EMU-saldo worden opgesteld. Het EMU-saldo is het gezamenlijk begrotingstekort van het Rijk, lokale overheden en sociale fondsen. Het saldo wordt weergeven in procenten van het bruto binnenlands product (BBP). Het tekort van een land mag maximaal 3% van het BBP bedragen.

	Omschrijving	x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2026, aangevuld met raming resterende periode	x € 1000,- Volgens begroting 2027	x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2027
1.	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	6.343	-3.043	-2.221
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	3.216	3.353	3.514
3.	Mutatie voorzieningen	4.271	4.291	4.133
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	1.946	5.275	4.200
5.	Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa			
Berekend EMU-saldo		**5.452**	**-7.380**	**-5.802**
	Ruimte voor uw toelichting			

Geprognotiseerde balans

Op basis van art. 20, lid 1, sub b van het BBV moet in de begroting een geprognosticeerde begin- en eindbalans van het begrotingsjaar opgenomen worden die tenminste de posten bevat om het EMU-saldo te kunnen berekenen.

Geprognotiseerde balans	01.01.2027	31.12.2027
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	2.850.000	2.800.000
Materiële vaste activa	73.000.000	70.000.000
Financiële vaste activa	10.400.000	10.000.000
Voorraden	1.000.000	1.500.000
Uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan één jaar	30.000.000	29.700.000
Liquide middelen	600.000	600.000
Overlopende activa	5.500.000	5.500.000
Totaal activa	**123.350.000**	**120.100.000**
Vaste Passiva		
Eigen vermogen	70.000.000	70.000.000
Voorzieningen	11.100.000	10.000.000
Vaste schulden met een rente typische looptijd van één jaar of langer	15.500.000	14.025.000
Vlottende passiva		
Netto vlottende schulden met een rente typische looptijd korter dan één jaar	8.250.000	7.575.000
Overlopende passiva	18.500.000	18.500.000
Totaal passiva	**123.350.000**	**120.100.000**

E. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

Programma	Reserve	2027		2028		2029		2030	
		Toevoeging	Onttrekking	Toevoeging	Onttrekking	Toevoeging	Onttrekking	Toevoeging	Onttrekking
1	Geb BR Zwembad Moekesgat aanpassing entree	-	-327	-	-327	-	-327	-	-327
1	Geb BR Zwembad Moekesgat verduurzaming	-	-4.351	-	-4.351	-	-4.351	-	-4.351
1	Geb BR Afdekdeken diepe bad Moekesgat	-	-4.793	-	-4.793	-	-4.793	-	-4.793
1	Geb BR Stimulering jeugd en skatevoorziening Ter Apel	-	-1.870	-	-1.870	-	-1.870	-	-1.870
1	Geb BR Oude stelmakerij Sellingen	-	-3.625	-	-3.625	-	-3.625	-	-3.625
1	Geb BR verbouwing bibliotheek	-	-24.600	-	-24.600	-	-24.600	-	-24.600
1	Geb BR Uitbreiding toestelbergingen	-	-4.593	-	-4.593	-	-4.593	-	-4.593
1	Geb BR Renovatie sporthal TA	-	-7.992	-	-7.992	-	-7.992	-	-7.992
1	Geb BR Kunstgrasveld Ter Apel, toplaag/onderbouw	-	-13.366	-	-13.366	-	-13.366	-	-13.366
1	Geb BR Verbouwing infocentrum Bourtange	-	-2.485	-	-2.485	-	-2.485	-	-2.485
	Totaal programma 1	**-**	**-68.002**	**-**	**-68.002**	**-**	**-68.002**	**-**	**-68.002**
2	Geb BR Marktgebouw Ter Apel	-	-1.134	-	-1.134	-	-1.134	-	-1.134
2	Geb BR Dagrecr. Terr. Sellingerbeetse (Beetserweg 58)	-	-646	-	-646	-	-646	-	-646
2	Geb BR Markt TA tourist info/openbaar toilet	-	-4.741	-	-4.741	-	-4.741	-	-4.741
	Totaal programma 2	**-**	**-6.521**	**-**	**-6.521**	**-**	**-6.521**	**-**	**-6.521**
3	BR Woonvisie Aanpak part. woningaanpak	-	-132.490	-	-132.490	-	-132.490	-	-132.490
3	Geb BR Woonplan seniorenwoningen Sellingen (MIP 701)	-	-938	-	-938	-	-938	-	-938
3	Geb BR Woonplan, WP 2005-2007 restant maatregelen	-	-1.143	-	-1.143	-	-1.143	-	-1.143
	Totaal programma 3	**-**	**-134.571**	**-**	**-134.571**	**-**	**-134.571**	**-**	**-134.571**
4	Geb BR Herinrichting centrum Blijham	-	-4.824	-	-4.824	-	-4.824	-	-4.824
4	Geb BR Herinrichting Molenplein	-	-6.000	-	-6.000	-	-6.000	-	-6.000
4	Geb BR Voet/fietspad Emslandermeer/Vlw dorp	-	-6.552	-	-6.552	-	-6.552	-	-6.552
4	Geb BR Aanbrengen grasstenen	-	-40.809	-	-40.809	-	-40.809	-	-40.809
4	Geb BR Betonpalen onderbouw fietsbrug 097	-	-748	-	-748	-	-748	-	-748
4	Geb BR Stalen brugdeel fietsbrug 096	-	-843	-	-843	-	-843	-	-843
4	Geb BR Aanschaf werkvlotten	-	-866	-	-866	-	-866	-	-866
4	Geb BR Renovatie stalen brugdeel fietsbrug 097	-	-1.108	-	-1.108	-	-1.108	-	-1.108
4	Geb BR 6e verlaat Zandberg	-	-2.176	-	-2.176	-	-2.176	-	-2.176
4	Geb BR Bosbrug, Ter Apel	-	-2.250	-	-2.250	-	-2.250	-	-2.250
4	Geb BR Renovatie fietsbrug Barnflair	-	-3.104	-	-3.104	-	-3.104	-	-3.104
4	Geb BR Brug Klein Ulsda, renovatie	-	-7.533	-	-7.533	-	-7.533	-	-7.533
4	Geb BR Brug vesting Bourtange Vriesseweg	-	-7.858	-	-7.858	-	-7.858	-	-7.858
4	Geb BR Brug Vesting Bourt. Vriesseweg (brug3)	-	-8.679	-	-8.679	-	-8.679	-	-8.679
4	Geb BR Westerstraatbrug, (OOR 2019)	-	-20.422	-	-20.422	-	-20.422	-	-20.422
4	Geb BR Brug vesting Bourtange, Friessche Poort	-	-20.785	-	-20.785	-	-20.785	-	-20.785
4	Geb BR Muntersche Poort, (OOR 2019)	-	-21.391	-	-21.391	-	-21.391	-	-21.391
4	Geb BR Openbare verlichting Blijham 2021	-	-1.771	-	-1.771	-	-1.771	-	-1.771
4	Geb BR Openbare verlichting Bellingwolde Noord	-	-2.150	-	-2.150	-	-2.150	-	-2.150
4	Geb BR OV Fietsr, openb verlicht langs fietspaden	-	-3.357	-	-3.357	-	-3.357	-	-3.357
4	Geb BR Verduurz. Openb. verlichting (Mip 1201)	-	-12.051	-	-12.051	-	-12.051	-	-12.051
4	Geb BR Verbeterplan Wollingboerweg	-	-886	-	-886	-	-886	-	-886
4	Geb BR 5 jarenplan beschoeiingen	-	-79.335	-	-79.335	-	-79.335	-	-79.335
4	Geb BR Overbeschoeiing Barnflair Oost/West Nota OOR 2019	-	-20.250	-	-20.250	-	-20.250	-	-20.250
4	Geb BR Oeverbescherming Westerwolde-Zuid	-	-36.250	-	-36.250	-	-36.250	-	-36.250
	Totaal programma 4	**-**	**-311.998**	**-**	**-311.998**	**-**	**-311.998**	**-**	**-311.998**
5	Geb BR Koppeling Runde - Ruiten Aa	-	-1.322	-	-1.322	-	-1.322	-	-1.322
	Totaal programma 5	**-**	**-1.322**	**-**	**-1.322**	**-**	**-1.322**	**-**	**-1.322**
7	Geb BR Optimalisering werkklimaat +fietsenstalling MFA Vlw	-	-7.000	-	-7.000	-	-7.000	-	-7.000
7	Geb BR RSG inrichting openbare ruimte	-	-8.413	-	-8.413	-	-8.413	-	-8.413
7	Geb BR Tijdelijke noodunits de Verrekijker	-	-55.000	-	-55.000	-	-55.000	-	-55.000
7	Geb BR onderwijshuisvesting (WW)	-	-3.227	-	-3.227	-	-3.227	-	-3.227
7	Geb BR Kindcentrum Bourtange	-	-4.727	-	-4.727	-	-4.727	-	-4.727
	Totaal programma 7	**-**	**-78.367**	**-**	**-78.367**	**-**	**-78.367**	**-**	**-78.367**
8	Geb BR Kantoormeubilair	-	-31.000	-	-31.000	-	-31.000	-	-31.000
8	Geb BR Werk/vergaderuimte gemeentehuis (Mip 1112)	-	-5.253	-	-5.253	-	-5.253	-	-5.253
	Totaal programma 8	**-**	**-36.253**	**-**	**-36.253**	**-**	**-36.253**	**-**	**-36.253**
	Eindtotaal	**-**	**-637.034**	**-**	**-637.034**	**-**	**-637.034**	**-**	**-637.034**